This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

J 667

Digitized by Google

J 667

Slovanská knihovna

SLOVANSKÁ KNIHOVNA

3186187723

Digitized by Google

0.7.0

Digitized by Google

Digitized by Google

MATIJA GUBEC

KRALJ SELJAČKI.

DRAMA U PET ČINAH

OD

122667

MIRKA BOGOVIĆA.

U ZAGREBU,
BÈRZOTISKOM DRAGUTINA ALBRECHTA
1859.

Digitized by Google

7 667

Digitized by Google

Predgovor.

Věk šestnajsti znamenit je ponajviše s toga, što se tečajem njegovim pridesiše mnogi ratovi, gdě sila božja kèrvi ljudske potečè. Izvan ratovah, što buknuše povodom věrozakonskih razprah, biaše tù i drugih — napose tako zvanih seljačkih, štono silno uzdèrmahu znatnu čest Evrope. Povod ovim ratovima dadè plemstvo, što u obćem metežu onoga věka znatno osilì, te nehajuć za kakovu pravdu, a pèrkoseć često i zakonitom poglavarstvu, nemilice tlačit stadè seljake podanike. — Tko je jači, taj kvači, to biaše tad obće načelo ovlaštjenikah prama kmetom nevoljnikom, koji videći da je nebo visoko, a car daleko, dotěrani do skrajnjega sdvojenja, ustadoše gomilama proti tlačiteljem svojim, vratjajuć im žao za sramotu. Plemstvo s početka bezputno i nesložno, dosěti se za vrěmena jadu svome, te uslobodiv se, krěpko na put stadè uzbunjenim seljakom. — Bojevi se zametnù silni i kèrvavi, gdě obe stranke junački vojevahu, dok najposlè sreća nepriskoči ratobornom plemstvu, štono seljake ratu manje věšte pobědi, pobědjene pako koje s města poseče, koje pohvata i pozatvora, dočim kolovodje pogubi, pošto ih prije na strašne muke dade. — Tako bì manje više svigdě seljačkim bunam kraj učinjen.

I kod nas u Hèrvatskoj poznata je buna seljačka pod obće poznatim imenom „mužka puntarija“, što se god. 1572. izleže u našem Zagorju, a na pose

Digitized by Google

na Stubici. Kolovodja toj buni biaše seljak Matijaš Gubec, tako nazvani „m u ž k i k r a l j.“

Kad čitah i dočitah one posve věrodostojne podatke, što nam ih o toj seljačkoj buni priobćuje knjiga III. našega Arkiva i što su većom stranom cèrpljene iz zemaljske naše pismare, uvěrih se o tom, da je Matijaš Gubec, taj naš hèrvatski Spartak, značaj dovoljno tragičan, koj svakako vrědi da se dramatizira. To uvěrenje potaknù me zatim da se latih pera i da napisah tú dramu, ju evo predajem domorodnom našem světu.

Ja se ufam, da me nitko koriti neće s toga, izabrah uprav taj dramatički predmet, gděno se i potmurnim oblakom zèrcale siloviti i okrutni čini někadašnjih plemićah, koji do zla Boga mučiše i bezzakonjem do sdvojenja dotěraše kmete svoje. Kad pisah tú dramu, nebijaše mi ni kraj pameti vrědjati budi cěli koj stališ, budi koga mu drago napose, već mi je tom prilikom do toga najviše stalo, da čitatelj ili danas sutra — prilikom predstavljanja — slušatelj vidi i čuje onakove ljude, kojim se načela i misli posve slažu š njihovimi čini, osnovanimi na historičkom temelju. — Vremena se měnjaju isto tako, kao ljudi i ljudske uredbe. Što je bilo prije, toga sada više nije i nemože da bude, pa s toga ono, što se sgodì u šestnajstom věku, nemože da se sbije u de
gdě znamo, kako blažji duh toga věka jur sl
dnji kolut od feudnoga lanca, buduć da oslol
do nedavno još zemlji prikvačena (glebae a
uzporediv ga pred zakonom sa prijašnjim njegovim gospodarom.

Napokon valja — a to ne bez razloga — da progovorim do dvě rěči o k r a l j u M a t i j a š u, što ga čitatelj valjda poznaje iz pučke priče živuće i dan danas u ustih puka našega hèrvatskoga. Kaže se najme i priča, da u špi-

Digitized by Google

lji někoj spava silni taj kralj Matijaš, koj će se istom onda probuditi, kad mu brada tolika naraste, da š njom bude moći devetkrat oviti kameni onaj stol, na kojem naslonjen spava. Pošto se pako probudi kralj Matijaš, viknut će i doviknut silnu svoju vojsku, te š njom oslobodit nevoljni puk. Něki misle, da puk naš pod tijem Matijašem kraljem razuměva Matiju Gubca, dočim drugi — što je věre dostojnije — tvèrde, da razuměva glaso- [illegible] lja ugèrskoga istog imena. Nu bilo svakom [illegible] iti što ga je volja, to u toliko nespada amo, ko- [illegible] o i ja uprav na koncu té drame, a u poslěd- [illegible] edka priču tú u němkom obziru upotrebih. S toga se ufam da mi ni to u grěh upisati neće nitko kad pomisli, da je prostije i širje polje u pěsnika nego li u pověstnika, u koga treba da je ograničeno věrodostojnimi podatci.

M. B.

Digitized by Google

Digitized by Google

MATIJA GUBEC, KRALJ SELJAČKI.

Digitized by Google

LICA.

TAHI FRANJO, knez, kralj. savětnik, měštar konjušnikah i vèrhovni kapetan kanižkih konjanikah, vlastnik Stubice i Suséda.

KEGLEVIĆ MATIJA, knez,
ALAPIĆ GAŠPAR, knez,
ZRINJSKI GJURO, knez,
PLOVDIN VLADISLAV, bogat plemić i netjak Tahov,
} glavni vojvode vojske plemićke.

GUBEC MATIJA, seljak i glava cělog seljačkog ustanka.

GREGORIĆ ILIJA,
PASANEC ANDRIJA,
POZEBEC NIKOLA,
LEPOIĆ VINKO,
GOZETIĆ GREGUR,
} seljaci i glavni vodje vojske seljačke.

MARKO, slěp starac, tast Gubčev.

JELENA, iz plemena Zrinjskog, supruga Tahova.

STANA, kći Gubčeva i zaručnica Gregoričeva.

DORA, supruga Pozebčeva.

MARA, kći Pozebčeva i zaručnica Pasančeva.

ŠKANJEC VID, špan Tahov.

TAVNIČAR.

PISAR KEGLEVIĆEV.

TRI GRADJANINA ZAGREBAČKA.

Plemići, seljaci, vojska jedne i druge strane.

Čin biva na Stubici i u obližnjoj okolici početkom g. 1572 do g. 1573, samo u petom činu poslědnja četiri prizora bivaju u Zagrebu, takodjer god. 1573.

Digitized by Google

ČIN PÈRVI.

PRIZOR PÈRVI.

Stubička gora.

(GUBEC sa sěkirom na ramenih, i STANA — stupe iz šume.)

STANA.

Kad se jutros s doma podigosmo,
Uprav svanu i ogranu sunce,
A sada je jurve oskočilo
Dost visoko, a mi ipak nismo
Još na městu, kako mi se čini.
A nuděr mi kaži, hoćemo li
Skoro doći k onoj kèrčevini,
Gdě si nakan usěć vitu jelu,
Kojano će biti greda našoj
Novoj klěti?

GUBEC.

Potèrpi se malo,
Skoro ćemo tamo doći.
(smějući se.)
Gle, gle,
Zar si valjda jur sustala dovle?

STANA.

Ti se šališ; ta znaš dragi otče,
Da su u mene hitre mlade noge,
Te bi se ja natěcala s vilom,
A kamo li dovle da sustanem...
Ali mene — da ti pravo kažem —
Nije nikad tako još visoko

Digitized by Google

Do sad bilo u toj tavnoj gori,
Gdě mi sve je pusto, nepoznato,
Te bi sáma lahko zalutala,
Neznajući ovih gorskih stazah
Kao doli niže, gdě sam mnokrat
Stado pasla kao pastirica,
I jagode u kozule brala,
Baš kó sada što ih ubrat želim,
Ak' su sbilja tako lěpe i dobre
Kó što čujem.

GUBEC.

Neznam, ima l' igdě
Lěpših, nego baš u kèrčevini
Kud idemo... Ta upravo zato
Zvao sam te, da me pratiš.

STANA.

Hvala,
Dragi otče, a ja ću nabrati
Dva kozula, i to uprav lěpih,
Te odněti jedan u Stubicu
Milostivoj i dobroj kneginji,
Drugi pako podati ću milom
Dědu svomu, koj ih rado jede.

(opaziv cvěće, što oko gèrma bujno cvate — radostno.)

Ala lěpih p'
I ljubicah!

[illegible]

Molim, dragi otče, čekaj malo,
Dok uberem něšto cvěća toga
Da sastavim' lěpu kitu š njega.

(Gubec stane, te se podboči na sěkiru, dočim Stana oko njega cvěće bere. — Čuje se podalje lovački rog, Stana se prene — (strašivo.)

A što je to bilo?

Digitized by Google

GUBEC.

Što bi bilo,
Rog lovački.

(dosětiv se něčemu.)

Zbilja, sad se sětjam,
Da knez Tahi sa svojimi gosti,
Štono su mu došli u pohode,
Uprav danas lov u gori lovi.

STANA

(opet bere cvěće.)

Da, da, dragi otče, tako jeste,
Sad se sětjam . . . Ta zato je moro
I moj Ilia, kanoti kmet knežev,
S ostalimi poći k ovoj hajki,
Da zvěr goni. . . A šta misliš, otče,
Hoće l' opet lovci ubit medu,
Kó što lani gdě baš tri ubiše?

GUBEC.

Može biti, jer ih u toj gori
Ima.

STANA.

Medjed zvěr je goropadna.

GUBEC

(uzdišuć duboko — ozbiljno.)

Ima, děte, još goropadnijih
Na tom světu zvěrih.

(něšto se duboko zamisli, al pošto opet, i to na blizu začuje rog, prene se kao izza sna, te Stani — što je k njemu priskočila — ozbiljno.)

Hajdmo sada.

(oba jur hoće da podju dalje, al se u taj par na blizu začuje silno něko šuškanje, zatim nedaleko od njih puče puška, na što se pojavi strašna lomjava granja, te odmah zatim strašivi uzklik:)

„Jao, za Boga! U pomoć!... U pomoć!...“

GUBEC.

Nětko u pomoć viče.

(Stani — govoreć joj hitro)

Tù ostani,
Dok se vratim; a ja idem bèrzo

Digitized by Google

Da pomognem, ako je moguće,
Nevoljniku.

(ode bèrzo onamo, odakle se čuo glas, dočim Stana zaostaje.)

STANA

(glasnije.)

Čekat ću te ovdě.

(Gubca u šumi nestane.)

PRIZOR DRUGI.

STANA

(sáma — gledajuć nĕžno onamo, gdě joj u šumi ne.

Mili Bože, ala ti je dobar,
Svakom' odmah i rado priskoči
U nevolji, a kad je pomogo
Komu krĕpko, tada mu ozbiljno
Lice zasja zrákom od radosti,
Ah, dobar je, da nemože bolje . . .
Ali evo sasvim zaboravih
Na to cvĕće, od kojeg ću savit
Lĕpu kitu, te njom jošte danas
Darovati dragog mog Iliju,
Kad se vrati s hajke, te u večer
Po navadi svojoj k nam navrati
Na razgovor s otcem, s dědom slĕpi
Pa i sa mnom — što je najvažnije

(stanka — nĕžno i vatreno.)

Ala ti ga silno, silno ljubim!
Sve mi sèrce igra, kad na njega
Tek pomislim, kamo l' kad ga vidim.
Ali i jest vrědan da ga ljubim,
Prost je seljak, Bog i duša, ali
Sèrce mu je plemenito, hrabro,
Te ga većma resi u surini,

Digitized by Google

Nego da se sèrcem prem hinbenim
U gospodske haljine oděva.
(ozbiljnije.)
I moj otac, dapače i děde,
Koj izkusi mnoga zla na světu,
Te poznaje ljude — oba štuju
Mog Iliju, što će mnogo reći,
Pa baš zato milo im bijaše
Kada mi je došo onomadne
U snuboke, te me izprosio.
(smĕšeći se — šaljivo.)
Eto sve se na tom světu mĕnja:
Sad sam evo pod pártom děvojka,
Za dva tjedna pako, ako Bog da —
(stidljivo i nĕžno.)
Bit ću mlada jur pod pečom snaša...
(radostno.)
To će biti lĕpo, a tim lĕpše,
Što se moja drugarica Mara
Sa Pasancem, zaručnikom svojim,
U dan isti věnča kadno i ja.
(opazi na lĕvoj strani izza gèrmlja cvĕće.)
Ala lĕpog smilja eno ondĕ,
Pa i njega hoću da uberem
U kiticu, dok se otac vrati.
(odtèrči onamo gdĕ opazi cvĕće.)

PRIZOR TREĆI.

(GUBEC podupirući TAHA dolazi — njih slĕdi PLOVDIN, a njega ŠKANJEC, sa šeširom u ruci.)

PLOVDIN
(Tahu.)
A kako ste, jeli bolje?
TAHI.
Jeste.
Malko ću još opočinut ovdĕ,

Digitized by Google

Dok se sasvim opet oporavim,
Zatim pako nastavit se ima
Lov do kraja.

(sěde na odsěčak stěne.)

PLOVDIN.

Kako se, ujače,
Sve to sbilo?

TAHI.

Bogme, zlo se poče,
Al za čudo ipak dobro svèrši.
Slušaj kako 'e bilo: Nedaleko
Baš odavle stajô sam na dobrom
I poznatom od starine městu,
Kud prolaze rado potěrane
Hajkom zvěri. . . . Za dugo nebilo,
Al eto ti staroga medjeda
Iz ležaja valjda svog dignuta,
Gděno dodje uprav proti meni,
Ja nišanih, ali — vrag bi znao! —
Da li mi se ruka iznevěri,
Ili oko — dosta, puška puče,
Medjed pako, samo lahko ranjen,
Ali běsan, neznajuć za šalu,
Skoči k meni, te me obuhvati,
A sigurno bi me ugnjavio bio,
Da nij' u čas dobar i na glas moj
Priskočio taj odvažni seljak

(pokaže Gubca.)

Te sěkirom ubio běsnog medu.

PLOVDIN.

Ja i špan vaš čuli smo s daleka
Kako u pomoć glasno poviknuste,
Te smo k vama odmah pohitili,
Ali u to već vas ovaj spasi.

TAHI.

Tako jeste, da nij' njega bilo,

Digitized by Google

Vaša pomoć bila bi prekasno
Došla.

(Gubcu.)

Zbilja, kaži odkale si,
Kako li se zoveš?

GUBEC.

Ja sam s bliza.
Ovkraj izpod gore, gdě ponosno
Mlad se rastik širi, tú mi j' kuća,
Ime mi je pako Matjaš Gubec.

TAHI

(skoči i plane.)

Ti si Gubec?

ŠKANJEC

(stupiv malko napred.)

On je glavom, kneže.

TAHI

(Gubcu — uměrenije.)

Sreća tě je tvoja sad naněla
Što si meni evo spasio život,
Jer drugačje —

GUBEC

(hladnokèrvno i uměreno.)

Šta bi bilo, kneže?

TAHI

(gnjěvno.)

Šta bi bilo? — pitaš — a zar misliš,
Da ja neznam, kakova si ptica?

(stanka.)

Ti *si*, znam ja, čověk pogibelan.

(gnjěvno i porugljivo.)

Nuder kaži, zar se ti nesěćaš
Prošlog lěta, gdě kmetovi moji
Iz Stubice i izpod Suseda
Proti meni jadni ustadoše,
Odreknuv se poslušnosti svoje
Prama meni?

GUBEC.

Ja se dobro sětjam.

Digitized by Google

TAHI
(porugljivo.)
Nuder kaži, nije l' tù i tvoga
Masla bilo?

GUBEC.
Nije, gospodine.

TAHI
(gnjěvno.)
Lažeš, mužu!

GUBEC
(za čas plane uvrědjen, al se umiri odmah — ponosito.)
Gospodine kneže,
Ja, da znate, nikada nelažem.

TAHI.
A zar misliš, da ja nisam čuo,
Kako k tebi skoro svi seljaci
Okolice ove svak' čas dodju,
Da ih mudrim savětuješ světom.

GUBEC.
Istina je, kadšto koji dodje,
Neznajući u nevolji što će,
Te me pita, a ja mu tad kažem
To što mislim, da bi dobro bilo.
(svečano.)
Ali, tako meni Bog pomogo!
Ja kmetovah vaših ni najmanje
Poticao nisam, da ustanu
Proti vami, dapače sam mnoge
Světovao, da se prodju bune,
Jer sam napred znao, da će biti
Izza toga još gore po kmete
Nego l' prije.

TAHI.
To si pogodio,
Jer im sada bogme nije bolje,
A biti će, tvèrda věra! odsad
Sve to gore. Kmetu treba uzde
Popritegnut, da miruje posve,
Tako valja!

Digitized by Google

GUBEC.

Ej, nevalja takó,
Već ako vam štogod do tog stalo,
Da miruje sirotinja kmetska,
To vi njojzi bud'te milostivi,
A ne do sad kó što ste joj bili
Strog gospodar bez milosti svake.

TAHI
(gnjěvnom porugom.)

Gle ti njega! a kako ti smiješ
Meni u bèrk takve sborit rěči?

GUBEC
(mirno.)

Zašto nebi istine kazivo,
Gospodine kneže? — Rěč je stara:
Pravo ori, a dobro govori,
Pa se neboj' ni u gori vuka.

TAHI
(razdražen — gnjěvno.)

Šuti, kmete!

GUBEC
(svedj mirno.)

Gospodine kneže,
Pomislite, da ja vaš kmet nisam.

TAHI.

Svejedno je, bio čij' mu drago,
Pazi samo, da te luda glava
Neprevari. . . .
(uměrenije.)
Za sada ti praštjam
Dèrzovitost, kojom me uvrědì —
Idi!

(mianne Gubcu rukom u znak da odlazi, na što se taj jur krene da ide, al se Tahi u taj par něšto predomisli, te izvadiv kesu, poviče:)

Stani! — evo ti da znadeš,
Kada život spásì knezu Tahu.
(baci pred Gubca kesu s novci.)

GUBEC
(nehteći kese dići — ponosito.)

Aja, kneže, nisam ja rad toga,
Već rad' Boga, štono ga u pomoć

Digitized by Google

Prě sazvaste, vami priskočio,
I to ne kô prosti seljak knezu,
Već kô čověk čověku u nuždi.

(Taha te rěči očevidno smute; Gubec se medjutim obazire, a zatim glasno zovne:)

Oj Stanice, děte moje, gdě si?

PRIZOR ČETVÈRTI.

PRIJAŠNJI i STANA stupiv napred izza gèrma.

STANA.

Evo mene, dragi otče, evo!

(poleti k otcu, te ga uzme za ruku.)

PLOVDIN

(upre oči u Stanu — zatim poluglasno i strastno.)

Mili Bože, čuda nevidjena!
Tako meni věre i poštenja,
To je pravi uzor lěpotice.

(pristupi bliže Stani, dočim Stana jur hoće da pođje s otcem — umiljato:)

Stani, dušo, jošte malo.

GUBEC

(stane s ćerkom — ozbiljno Plovdinu.)

Što je?

PLOVDIN

(nehajući za rěč Gubca, primakne se sasvim k Stani — strastno.)

Stani malko, da te něšto pitam.

(hoće da primi Stanu za ruku, al mu ona raku odmiče.)

Odakle ti tá prelěpa kita?
Daj ju meni!

STANA

(čim se otcu privija — odvažno Plovdinu.)

Nedam, gospodine.

(rukom pokazuje cvěće, što cvati oko gèrma.)

Tù imade još više tog cvěća,
Pa si ga vi sami uberite.

(Gubec opet hoće da odlazi sa Stanom.)

Digitized by Google

PLOVDIN

(stane Gubcu i Stani smělo na put — zatim poněšto razdražen Stani.)

Niti s města, dok nepodaš meni
Ovu kitu!... Podaj mi ju!

STANA

(sèrdžbom kroz plač.)

Nedam.

PLOVDIN

(sve većma razdražen.)

Silom dakle hoću da ju otmem.

(iznenada obimljujuć Stanu, iztèrgne joj iz ruke kitu.)

GUBEC

zamahne strašno sikirom iznad Plovdina — gromovitim glasom.)

Id' odatle! — Nevrědjaj mi děte,
Ak' ne'š da te neudari guja.

Plovdin skoči sav smutjen na stranu, a ostali su svi tronuti — zatim Stani ozbiljnim nu blagim glasom:)

Hajdmo Stano, tù nam města nema.

(Ode sa Stanom, s kojom ga skoro i nestane u šumi.)

PRIZOR PETI.

PRIJAŠNJI bez GUBCA i STANE.

TAHI

(razabrav se najprije — sèrdito.)

Što to běše! — Je l' moguće, da se
To dogodi pred mojim očima?

ŠKANJEC

(smireno.)

Bože, to je něšto nečuvena,
Dèrzovitost takvu još nevidih.

PLOVDIN

(od srama i gnjěva pomaman — sam sobom.)

Takvo ruglo dogodi se meni!?

TAHI

(gnjěvno.)

Hajdmo odmah za njim u potěru!

(skoči napred i već hoće da podje u potěru za Gubcem, al se u isti čas něšto predomisli i stane.)

Digitized by Google

Ali ne, ne; stante! zaludu je
Podaleko već nam odmakoše,
A seljaka goneći po šumi
Ni vrag stigo nebi, kamo l' čověk . . .
Znam, kroz gusto gèrmlje jur izmače,
Baš kó gušter il' jedovna zmija . . .
Zašto da si posve pokvarimo
Tú zabavu lovnu i onako
Ogorčenu tim prizorom vražjim?

(grozeći se pěstju prama onoj strani, kud je Gubec pošo.)

Ali čekaj, skote, ti ćeš ostat
Na rovašu mojem, te ćeš skoro
Platit dug svoj; platit ćeš ga skuplje
Nego l' što ga uprav danas platja
Mnogi izmedj mojieh kmetovah,
Kojima sam poslao pandure
Na plěnitbu radi gospodskoga
Danka, što je ostao na dugu.

(zloradim posměhom.)

Tako š njimi postupati treba,
A nipošto drugče; samo tako
Moći je tim vražjim vèrtoglavcem
Na put stati, da miruju posve
I da svoga starijega znadu.

(Plovdinu, koi je sve do sad zamišljen sa strane stajao — uměreno.)

Ej netjače, što si umuknuo,
Kakve su te misli spopanule?

(Plovdin se tèrgne iz razmišljanja.)

Sram te bilo, a zar je moguće
Da t' je mogla prosta tá seljanka
Za koj časak pomutiti mozag?

PLOVDIN
(poluglasno — sam sobom.)

Istina je, ali — prosti Bože!
Tako mi je, kô da me očara.

Digitized by Google

TAHI

(razuměv — što mu Plovdin reče — istomu prijazno.)

Id' neluduj, već se daj dozovi
Jur pameti. — Ako l' ti je zbilja
Do děvojke ove štogod stalo,
A to Škanjcu několiko rěčih
Ti prišaptni, a on će jur znati
Što i kako.

(Škanjcu — šaljivo.)

Je l', oběšenjače?

ŠKANJEC

(lukavim posměhom.)

Nastojat ću, milostivi kneže,
Ako 'e vaša to gospodska volja.

(otajstveno.)

Tá děvojka pripast će onako
Pod vlast vašu za koju nedělju,
Čim se udà za Gregorić Iliu,
Kmeta uprav vašega gospodstva.

TAHI

(radostno nu zlobno.)

Je l' moguće! — A nije li ovdě
Medj' pogonjci taj Ilija danas?

ŠKANJEC.

Jeste.

TAHI

Dobro, — eto odmah sgode
Da poněšto barem mi odlane,
A druge će isto tako redom
Skoro morat doći, te će dobro
Za svog věka pamtiti taj Gubec
Kad je kneza uvrědio Taha.

(Plovdinu.)

U ostalom, budući jur prestar,
Što se tricah i ženskinjah tiče,
Zato tebi, dragi moj netjače,
Glede Stane, kmetice buduće,
Posve izručam vlasteosko svoje

Digitized by Google

I starinsko po zakonu pravo . . .
Znaš li koje?

PLOVDIN

(u znak zahvalnosti stisne Tahu ruku smĕšeći se.)

Znam: — jus primae noctis.

(čuje se rog lovački.)

TAHI.

Jur nas zovu prijatelji naši.

(Plovdinu, koi je izza toga rukom domahnuo Škanjca, te se počeo š njime potiho nĕšto razgovarati.)

Nećeš li sad sa mnom?

PLOVDIN

Oprostite,
Ja ću ostat, jer moram sa Škanjcem
Da prosborim do dvĕ do tri rĕči.

TAHI

(grozeći se od šale Plovdinu.)

Kako vidim, tebi je predugo
Do svatbenog roka té dĕvojke
Pričekati. . . . Dobro, ja nemarim,
I nebranim, pače mi je milo
Ako i ti što prije tom Gubcu
Ljudski vratiš žao za sramotu . . .
A ja idem sada k našim drugom.

(odgovori rogom na prijašnji zvuk lovacah — odlazeć obazre se na Plovdina, koj se opet sa Škanjcem stao razgovarati — sam sobom.)

Sretne dobe vatrene mladosti!
Uprav takav bijah nĕkoč i ja.

(nestane ga u šumi.)

PRIZOR ŠESTI.

PRIJAŠNJI bez TAHA.

PLOVDIN

(podaje Škanjcu novacah.)

Evo tebi tri dukata zlatna.

(Škanjec primiv cekine, pokloni se duboko.)

Idi sada, pa, ko što ti rekoh,

Digitized by Google

Sve potanko razaberi, štogod
Znati valja, prije nego li se
To odluči, kako ću na skoro
Postić svèrhu, za kojom sad težim.

ŠKANJEC.

Milostivi gospodine, ja ću
Nastojati věrno oko toga,
Ako bude ikako moguće
Da vam se što prije sèrce vaše
Nadovolji.

(skrovno.)

Hvala bogu, znadem
Iz izkustva davna, kako treba
Tú zvěr lovit, kako li pitomit.
Ta većkrat sam u prijašnja lěta
Mnoge plahe golubice selske
Za svog kneza šćepao bez truda.

(lukavo smĕšeći se.)

Nezovem se bez razloga Škanjec.

PLOVDIN.

Nastoj dakle, da na novo sada
Svom imenu odgovoriš činom.

ŠKANJEC.

To i hoću, premda něšto slutim,
Da će biti malo teži poso
Neg obično, tako mi poštenja!

PLOVDIN.

Čim je poso teži, tim slavniji,
Kad se tako svèrši, kako treba;
A znaj i to, da te hoću zatim
Nadariti baš gospodski za to.

ŠKANJEC.

Ja nedvojim o tom ni najmanje,
Ali ipak —

(zateže něšto.)

PLOVDIN

(nestèrpljivo.)

Što je? — Zašt' zatežeš?

Digitized by Google

ŠKANJEC.

Bit će, znam ja, něšto malo mučno,
Jer ne samo što će biti težko
I pretežko prevariti otca,
I njezinog slěpog děda, te im
Bez odpora i kèrvave glave
Izpred nosa ugrabiti děte,
Što ga ljube — odkako joj umre
Mati njena — više no svoj život,
A i paze kó najveće blago,
Već će mučno biti i rad toga,
Što kneginja uprav tú děvojku
Rado ima —

PLOVDIN
(zakèrši rěč Škanjcu.)

Odkuda ju tetka
Moja znade ?

ŠKANJEC.

Lani na proštenju
Vidila je kneginja děvojku,
Pa pošto se š njome razgovori
I upozna, pozva ju, da većkrat
K njojzi u grad u Stubicu dodje,
A děvojka zbilja dolazila
Od to doba većkrat, kad kod kuće
Starog kneza nebi, donoseći
Zaštitnici svojoj il jagodah,
Ili gorskog cvěća, ili slični
Prosti darak, na što ju kneginja
U zaměnu darivala lěp
I sve većma obljubila.

(stank

Evo
Sada znate, što je i [illegible] . . .
Naopako, da kneginja sazna
O naměri našoj štogod. — Vami,
Bog i duša, to škodilo nebi,
Ali meni —

Digitized by Google

PLOVDIN.

Toga se ti neboj;
Rěč kneževa — kao što si čuo —
Dovoljno će štitit mene i tebe . . .
Dost je rěčih, časa nepočasi,
Veće idi, sve izpitaj dobro,
Pa osnovu valjanu izumi,
Zatim dodji, pošto lov taj mine,
U grad dole da mi tajno javiš
Što si dobra izmislio.

ŠKANJEC.

Idem,
Milostivi gospodine, odmah
Da se sbude gospodska vam volja.

(pokloniv se smireno — ode.)

PRIZOR SEDMI.

PRIJAŠNJI bez ŠKANJCA.

PLOVDIN

(sám sobom.)

Neznam što je, al takove strasti
Osěćao nisam još nikada
Za svog věka i odkako znadem
Što su strasti, što li ženske glave . . .
Eto čuda i čudna slučaja!
Dao sam tu k ujaku svomu
Da lov lovim i zvěri da strěljam,
A u město toga mene žarka
Strěla sgodi s očiuh té krasne
Děvojčice i potakne moje
Sve požude tako baš žestoko,
Da jur živim uzbuknuše plamom,
Koj se prije utaložit neće,
Dok nebude posve — posve moja . . .

(stanka — oduševljeno.)

122667

Digitized by Google

Kada sam ju opazio danas,
U nju mi se oči zanijele,
Za očima sèrce poletělo,
A ja sam se u čas pèrvi tako
Zabunio, ko strašivi děčak,
Kada mu se u zelenoj gori
Iznenada ukazuje vila.

(opet stanka — sve strastnije.)

Štogod zemlje hèrvatske imade,
Bilo u kôm dvoru gospodskomu,
Il' u prostoj kolibi seljačkoj,
Lěpotice takve jošte nigdě
Ja nevidih . . . Ima dosta lěpih,
Bog i duša, što ih širom zemlje
Jur poznadem, ali tá seljanka
U oděći prostoj sve ostale,
Ma se one svilom i kadifom
Oděvale, nadmašuje tako
Kó danica danu predhodnica
Sve ostale na nebesih zvězde . . .
Ala Bože, čudno ti je lěpa!
Još dapače i u sèrčbi lěpa;
Vidio sam, kad joj oteh prije
Ovu kitu silom, gdě od sèrčbe
Biser suza iz oka joj sunù
Te se tèrgnù niz rumeno lšce
I zasipa u preběla njědra,
Pa gle i suze nakitile děvu.

(motri ugrabljenu Stani kitu — zatim opet sve to strastnije.)

Mila kito, ti si meni zalog,
Da će biti — čija si ti bila —
Skoro moja, bilo što mu drago.

(kitu pèrsima pritišće.)

Tako ću te sèrcu svom priviti.

(cěliva kitu.)

Digitized by Google

Tako usta tva medna cělivat,
Uživat ću rajsku tvú lěpotu,
Makar da te štiti Bog il djavo.
(ode.)

PRIZOR OSMI.

Dvorište pred kućom seljačkom. — Danu je oko podne.)

DORA i MARA stupe iz kuće na dvorište.

MARA
(kroz plač.)

Kuku lele, a što ćemo sada,
Mila majko?

DORA
(isto tako kroz plač.)

Što ti ja znam, ćerko.

MARA.

Malo běše što imasmo prije,
A sada smo po gotovu bogci.

DORA
(klekne, te u vis ruke diže.)

Smiluj se ti, Bože milostivi,
Nam sirotam ni krivim ni dužnim.

PRIZOR DEVETI.

PRIJAŠNJE, PASANEC i GOZETIĆ žurno dolaze sa još několiko seljakah kroz prelaz u dvorište.

GOZETIC
(hitro govoreć.)

I vas dakle plěniše panduri
Tahijevi, ko ostale mnoge
Siromake u našemu selu,
Kad plačete?

Digitized by Google

DORA.

I nas, kume Gèrga.
Odtěraše dva nam dobra vola,
I dvě krave, to sve naše blago,
Za dukata dva, što knezu jošte
Dugujemo od prošle godine.

PASANEC
(gnjěvno.)

Slutio sam, da će tako biti.

(Mari umiljato.)

Utěši se, nemoj plakat, Mare!

GOZETIĆ
(Dori.)

Gdě je muž vaš?

DORA
(opet još gore nego prije udre u plač — jecajuć.)

Jao, nepitajte!
Jerbo to je baš najljutja rana
Što ju nama jadnim zadadoše.

GOZETIĆ.

Što je š njime? govorite, kumo.

DORA.

Kad nam prije dodjoše panđuri
Čopor marve těrajuć pred sobom,
Što kod drugih jurve iztěraše,
Moj se Niko jadu dosětio,
Pa je zato pred njih izšetao,
Te smireno, lěpo ih molio,
Da mu sada neodvedu marve
Pod ovèrhu za tá dva dukata,
Što no će jih platit do Petrov
Kada kosa udari u sěno.
Al zaludu njima govorio,
Zaludu ih Bogom zaklinjao,
Oni kao vuci upadoše
U pojatu, da odgone marvu.
Na što Niko — ta vi ga svi znate,
Kakav jeste, kada se u uzžesti —

Digitized by Google

Ni pet, ni šest, sa onom dvojicom,
Što u staji biše, o tle lupi,
Ali na to odmah priskočilo
Ostalijeh do sedam pandurah,
Pa na Niku složno navališe,
Nadvladaše jadnog nevoljnika,
I svezavši ruke mu ponakèrst,
S marvom bědna u grad odtěraše.

PASANEC
(razdraženo.)

Aj prokleti bezdušnici!

GOZETIĆ.

U njih
Nema duše, baš kó što je nema
Ni u onog, koj nam ih svedj šalje
Na vrat, da nas u njegovo ime
Plěne i globe.

PASANEC.

Dobro biti neće
I nemože, kada se na novo
Pa još gore nego prije s nami
Sad postupa.

(odvažno i strastno.)

Zato, bratjo moja,
Hajd na noge odmah sada složno,
Da se s města njima osvetimo,
Hajd u selo najprě! — Što je mužko,
Svaki uzmi baltu il sěkiru,
Mlat il' kolac, bat, sèrp ili kosu,
Pa tad u grad, da spasimo Niku,
I da marvu naših prijateljah
Odgonimo i svakomu svoje
Povratimo. — Hoćemo li tako?

(seljaci, vidi se, da pristaju uz Pasanca, koj već hoće da š njimi krene put sela, kad li se na prelazu ukaže Gubec.)

GOZETIĆ.

Hvala Bogu, eno ide Gubec,
On u nuždi nas će světovati.

Digitized by Google

PASANEC
(sa ostalimi seljani nehotice postoji — poluglasno.)
Ja se bojim, on će opet htěti
Umiriti, što se mirit neda
Van osvetom u taj čas pravednom.
GOZETIĆ
(Pasancu.)
Nemoj tako, moj Andrijo, on je
Mudar čověk, ali uz to ipak
Kad uztreba krěpak i odvažan,
Da nemože bolje. — Znam ga dobro:
Njemu ravna medj seljaci nema
U Hèrvatskoj.
SELJACI
(priznajuć što je Gozetić reko.)
Istina je živa.

PRIZOR DESETI.

PRIJAŠNJI i GUBEC.

GUBEC.
Hvaljen Isus!
SELJACI.
Na sve věke hvaljen!
GOZETIĆ
(Gubcu.)
Znaš li, Mate, što se dogodilo?
GUBEC
(žalostno.)
Znam potanko.
(pristupi Dori i Mari, te jim u znak tiha nu duboka saučastja ganut poda i stisne ruku, ostalim seljakom.)
Sve sam čuo putem.
GOZETIC.
A što misliš, da sad činit valja?
GUBEC.
U grad treba ići —

Digitized by Google

PASANEC
(zakèrši Gubcu rěč — radostno.)

Tako valja,
To sam i ja reko prije, treba
Cělo selo da se listom digne,
Pa tad silom u grad.

GUBEC
(ozbiljno Pasancu.)

To nevalja.
Već tù treba do dva ili do tri
Bolja muža iz ovoga sela —
(Gozetiću)
Ti na primĕr, Lepoić il još koji —
Koji biste kneza umolili,
Da pričeka još nĕkoje vrĕme
S dugom kmete, da im marvu vrati,
A Pozebca, kao hranitelja
Obitelji, da iz uze pusti.

PASANEC.

Ako li to ništa nepomogne?

GUBEC
(ozbiljno — naročitom izrekom.)

To ćemo tad opet štogod drugo
Smislit, ali najprĕ to kušajmo.

GOZETIC.

Pravo imaš —
(u smeći)
Al' tko će nas vodit,
I govorit kako valja s knezom?
(Gubcu prijazno.)
Nebi l' Mate, ti to htio?

GUBEC.

Hoću,
Drage volje, premda ja kmet nisam
Knežev, ali ništa zato. . . . Nas dva —
Ja i knez vaš poznamo se jurve . . .
Pokušat ću sreću, nebi l' Bog dó
Da obranim kako stvar pravednu.

Digitized by Google

PRIZOR JEDANAESTI.

PRIJAŠNJI i LEPOIĆ koj naglo dolazi s lěve strane.

LEPOIĆ.

Jeste l' čuli, ljudi, što se sbilo?

GOZETIĆ.

Zar je opet novo zlo kakovo
Izim toga, što nas je jur snašlo?

LEPOIĆ.

Tako jeste. — Ja sam prije prošo,
Da prigledam, kako mi na polju
Žito stoji, kako li kukuruz,
Al kad tamo, imam i šta viděti:
Znate, tamo s desna kraj potoka
Gdě su moje i mojih susědah
Oranice, i gdě toli lěpo
Još u jutro bujno žito stalo,
Vidjeh sada polja poharana,
Oboreno i satèrto klasje.

GOZETIĆ.

Jao, uprav ondě mi je jedno
Rodno polje.

JEDAN izmedju seljakah.

I moje je ondě.

DRUGI izmedju seljakah.

Naopako, baš i moje.

GUBEC.

Što ćeš!
Ondě je i moje polje s hajdom,
Al još za to sdvojiti nemojmo!
Još stoluje stari Bog nad nami.

(Lepoiću.)

A zar neznaš, kako se dogodi
Tá nesreća?

GOZETIĆ.

Danas barem nije
Bilo silne plohe niti tuče.

Digitized by Google

LEPOIC.

Pitah uprav pastira, što ondě
Na pašniku bližnjem stado pase,
A taj reče: da je tù knez Tahi
S cělom svojom družbom prě dva sata
Zvěr goneći prošo i sve satro . . .
Satěrli ga i odněli vrazi!

GOZETIĆ
(žalostno.)

Skapat nam je najposlě od gladi.

PASANEC
(žestoko.)

Šta čekamo? Hajde dakle i mi
Da gonimo zvěri plemenite,
Što friškoga traga ostaviše
Na poljanah kmetskih.

GUBEC
(stane na put Pasancu, koj je opet htio da ide.)

Stani, momče!
Nek ostane još za sad onako
Kó rekosmo i kó odlučismo
Malo prije.

PASANEC
(ostane — poněšto nezadovoljan.)

Dobro, ja ostajem,
Al' sve mislim: tako nije dobro,
Već drugčije trebalo bi krenut.

PRIZOR DVANAESTI.

PRIJAŠNJI i STANA, što dotěrči s desne strane.

STANA
(sva bez duše vije se otcu oko vrata.)

Otče, otče! za miloga Boga!

Digitized by Google

GUBEC
(ogèrli si kćer — ljubko.)
Što je, Stano, što si tako blěda
I bez duše dotèrčala amo?
STANA.
To je strašno, što sam sad viděla,
Te mi sèrce para. — Jao meni!
GUBEC.
Osvěsti se, pa govori što je.
STANA.
Ti znaš, da sam dolě u grad pošla,
Da kneginji jagode odnesem
Prije nego li se u grad vrati
Knez s ostalom gospodom iz lova,
Al jur putem spopade me něki
Strah il slutnja — neznam sama što bi —
Te sam stala nedaleko grada
Gustom šumom zaklonjena za čas,
Dok se posve razabrala nisam;
Pa to bi má sreća: jer gospoda,
Bivša danas u lovu sa knezom,
Vratjahu se uprav š njime u grad
Uz grohotan smčh i zvuk rogovah,
A ja u gèrm još bolje se skučim,
Te povirim kroz granje i lištje
Na tu družbu —
(plaho i kroz plač.)
Ali, jao, što vidih!
Vidih otče, milog mog Iliju
Gologlava, bosa i kèrvava
O korlatu, kako ga lugari
I sapeta lisičinom vode.
(svi seljaci od sèrčbe i groze uzkliču. Gubec se namèrgodi, a Stana nastavi.)
A ja bacih kozul s jagodami
U gèrm, te běž' tèrkimice k tebi.
GUBEC
(plane — žestoko.)
Trista jadah, to je nečuveno! —

Digitized by Google

KEGLEVIĆ.

Šta ti mogu i jedni i drugi?

ALAPIĆ.

Ništa, bogme, to je dokazano . . .
(Tahu.)
Ta znaš i sam: prije pet godinah
Kad se Stěpan Gèrdak ko komorski
Upravitelj pritužio kralju,
Da ga svedjer ljuto napastuješ
U posědu one polovine
Dobra Suséd i Stubice dolnje,
Što pripadè kraljevskoj komori —
Pa napokon — što je izradio
Proti tebi skupa sa knezovi
Konjskim Matom i Gregoriancem,
Kojino se njemu pridružiše
Tužeći te neprestano kralju?

TAHI.

Bog i duša, nisu mi baš ništa
Svi zajedno nahuditi mogli.
(smĕšeći se — porugljivo.)
Evo sad još na smĕh mi se daje
Kad pomislim, kako tù dodjoše
Baš kraljeva dva povĕrenika,
Filipović a i Druškovečki,
Te stadoše strogo iztraživat
Saslušajuć prĕko pet stotinah
Kojekakvih svědokah proť meni.

KEGLEVIĆ.

Poslědice tog iztraživanja
Bĕhu dobre za te, jer si steko
Tim i onu polu tih dobarah
Radi kojih tužba se povede,
I što ti ju kralj u najam dadè,
Dočim Konjski sa Gregoriancem,
Pred kraljevski sud u Požun zvani,
I rad toga ukoreni biše,
Što su se prĕ digli proti tebi.

Digitized by Google

TAHI
(smĕšeći se — poněšto porugljivo.)

S novcem, bratjo, što tim světom kretje,
Zatim krĕpkom voljom i uplivom
Prijateljah možnih, sve se može
Stići na tom světu, bilo ono
U ostalom pravo ili krivo. . . .
(stanka.)
Nu kad se već sada rĕč povela
O tih stvarih, mukom mimoići
To nemogu, da se meni ipak
Nepriatelji, osobito pako
Gregorianec s Konjskim izza toga
Osvetiše nčšto, dočim lani —
Što za cĕlo znadem — uprav oni
Kmete moje podbočiše tajno
Da se dignu proti meni.

ALAPIĆ.

Kaži,
Dragi brate, da li je imao
Taj ustanak tvojieh kmetovah
Poslĕdicah kakvih do sad?

TAHI.

Za me
Ni najmanjih, al za moje kmete,
Bogme, ima tim gorih sve do sad,
Jer ako ih baš ni prije nisam
Uprav gladio, a to ih sad šibam.
Mogu reći, trostrukiem bičem

KEGLEVIĆ.

Neznam, brate, da li je to dobro.

TAHI.

Dobro jeste, jerbo k svèrhi vodi . . .
Baš u ovo doba to opazih:
Da čim strože š njimi ja postupah,
Tim sve većma njima glave klonu
I rogovi, što su ih prĕ digli.

Digitized by Google

KEGLEVIC.

Nebi l' vatra pod pepelom bila,
Što ju větar, kad odkuda dune,
Lahko opet uzpiriti može?

TAHI
(smĕšeći se glasno.)

Što uzpiri větar s koje strane,
To utiša s druge daždˇ batinah . . .

(odvažno.)

Nebojim se ni malo kmetovah,
Koji leže u tavnosti ljutoj
Kó živine, što je Bog stvorio
Po planinah a i po dubravah,
Da gèrm bèrste i travu da pasu . . .
Oni mogu, istina je, kadkad
Iz obĕsti, ili puke lasti
Poskočiti ko jogunast junac,
Kad osĕtja sudjeni mu jaram,
Al ga bičem tad ošini živo,
Pa će njega sve mušice proći.

(stanka.)

Věrujte mi, mila moja bratjo,
Strogost samo, a nipošto blagost,
K svèrsi vodi kod tieh poganah,
Kojim vrazi mirovat nadadu,
Ak ih čověk nedèrži u zaptu.
Ja za šalu neznam, gdĕ se tiče
Neposlušna kmeta moga, to ste
Mogli vidĕt danas, i vid'li ste
Kako s onim lopovom postupah,
Što me odmah poslušati nehtĕ.

ALAPIC.

Zbilja, to je vražji tvèrdoglavac.

TAHI.

Smekšat će se jur i njemu glava,
Nemaj brige — pa je pravo tako;
Zašto nije htio da me sluša,

Digitized by Google

I da lovi u město kopova
Hitru onu liju, što ju běše
Nastrělio moj ljubezni netjak.

PLOVDIN.

Ala sam ga i ja zato živo
Ošinuo kundakom po glavi.

TAHI.

Pravo mu je.

(Plovdinu — smĕšeći se.)

Time si mu valjda
Htio izbit s tupe glave miso
O ženitbi. — Je li, Vladislave?

(Plovdin se zlorado nasmĕhne.)

Gle, baš sgodna prilika je sada,
Te ja mogu odmah tù pred vami
Sud izreći tomu i još jednom
Kmetu, što se danas kod plĕnitbe
Suprotstavi mojiem pandurom.

(vikne.)

Čujete li sluge!

(sluga ulazi.)

Da mi odmah
Dovedete ona dva zločinca,
Što su danas amo dopratjeni.

(sluge bĕrzo odu.)

Vidĕt ćete, kako ja sud krojim
Kmetom, pa se u me ugledajte.

PRIZOR DRUGI.

PRIJAŠNJI, GREGORIĆ i POZEBEC u nĕgvah i pratjeni od pandurah unidju.

TAHI

(zlorado smĕšeći se.)

Evo tu su! — Da vidimo sada,
Jeda li je ohladnila štogod

Digitized by Google

U njih kèrvca, štono im prekipi
Iznenada danas prije pódne.

(Pozebcu.)

Ti si starji, tebe dakle najprě
Pitat valja . . .

(oséče se na Pozebca.)

Kaži, vražji skote,
Kako si se smio suprotivit
Silovitom rukom mojim ljudem?

POZEBEC
(smireno.)

Gospodine kneže, ja zaista
Toga nebi učinio bio,
Da mi nije muka dotužila,
Gledajući, kako mi stadoše
Těrat moje baš jedino blago
Što me hrani, a stranom i tegleć
Sa mnom radi — ponajviše za vas.

TAHI.

Zašto nisi platio dobrovoljno
Dug svoj?

POZEBEC.

Bože, odakle ću jadan
Platit odmah, i to dva dukata,
Kad u kući ni dva groša nemam
Da si kupim soli · · · Ta vi znate,
Gospodine kneže, da su sada
Uzastopce loša lěta bila,
Gdě nam uprav u toj okolici
Gràd i suša lětinu uništì,
Te sad mnogi bolji kmet od mene,
Nema čijem dug svoj da namiri,
Kamo li ja, koji sam nesrećom
Jedan izmedj najsiromašnijih · · ·
Smilujte se dakle, gospodine,
Pričekajte dugom do Petrova,
Vratite mi marvu, mene pako

Digitized by Google

Opet kući puštajte slobodno
Da se vratim ··· Što će mi sirota
Žena i děte bez svog hranitelja?

TAHI
(strogo.)

Što im drago! — Al' ti platit moraš
Što si dužan s oka ili s boka.

POZEBEC.

Pomislite, gospodine kneže,
Sirotinja da je selu težka,
Kamo l' teža kući u kojoj je,
A najteža da je kad pritisne
Porodicu cělu, te se mora
Od nemila tući do nedraga,
I od mnogo pećih kruha jesti.

TAHI.

Zalud sboriš, ti ćeš u tavnici
Sědit, dok mi se uzvidi
Da te pustim; tvoje pako blago
Pridèržat ću do stubičkog sajma,
A prodati zatim; tako bit će
Dug tvoj platjen i ujedno globa
Rad nasilja tebi naložena ···

(porugljivo smĕšeći se.)

Evo t' suda!

POZEBEC

(gnjĕvno pogleda Taha — zatim poluglasno

Proklet bio š njime!

TAHI

(nerazabrav, ali ipak sluteć što je Pozebec mogao reći, skoči k istom — gnjĕvno i strastno.)

Što si reko?

POZEBEĆ
(hladnokèrvno.)

Ništa nisam reko
Što bi moglo biti po vas krivo.

Digitized by Google

TAHI
(Pandurom.)

Vodite ga u tavnicu sada.

(Panduri odvedu Pozebca, koj na pragu palače još malko stane, te ogledav se, Taha očima strělja, a zatim ode.)

PRIZOR TREĆI.

PRIJAŠNJI bez POZEBCA.

TAHI
(Gregoriću — zlobno.)

Stupi napred, orjatsko koléno,
Pa mi kaži: zašto nisi htio
Lovit danas lisicu u lovu?

GREGORIĆ
(pèrkosno.)

Zato, kneže, jerbo pseto nisam.

TAHI
(uzplane.)

Da što jesi drugo nego pseto,
Još dapače gori si no ikoj
Od poboljih mojijeh kopovah,
Što mi love i ulove vuka,
Kamo l' nebi liju.

GREGORIĆ
(pogleda Taha — odvažno.)

Věrujte mi,
I ja b' vuka volio loviti
Kada bi ga u čas dobar gděgod
Udesio.

TAHI
(zakèrši rěč Gregoriću — gnjěvno.)

Šuti, kukavico!
(porugljivo.)
Znam ja što bi tebi draže bilo
Uloviti, da možeš čim prije:
Ćerku onog zloglasnoga muža
Mate Gubca?

Digitized by Google

PLOVDIN
(porugljivo.)
Stanu, je li momče?
GREGORIĆ
(uzdèrhće od jada i sèrčbe — sam sobom.)
Bože, kako to jur saznadoše ...
(odvažno — sam sobom.)
Al' svejedno, sad nehasni tajit,
Štogod rečem, znam, zlu neutečem.
(glasno i odvažno.)
Ja netajim da je Stana moja
Zaručnica.
PLOVDIN
(porugljivo.)
Prelěpa je za te!
GREGORIĆ
(krěpko.)
Svejedno je, al će zato ipak
Mojom ženom biti.
TAHI
(plane — gnjěvno.)
Neće, kmete,
Ako ja to neću da dopustim.
(Gregorić se tèrže od běde, a gospoda ostala se smiju.)
GREGORIĆ
(razdražen — glasno i pèrkosno.)
Ja vas za to ni pitati neću.
PLOVDIN
(začudi se dèrzovitosti Gregorića — istomu sèrdito.)
Šta si reko?... Jesi l' s'uma sišo?!
TAHI
(uzplamti i priskoči Gregoriću.)
Ej prokleti robe, pa ti hoćeš
Da pèrkosiš svomu gospodaru?
(hoće da Gregorića pěštju lupi, ali se predomisli, i zatim gnjěvno nastavi.)
Nosi mi se odmah izpred oči'uh,
Da se moja ruka neokalja,
Ili da te kao gadna cèrva
Tù na městu odmah nepogazim.
(pandurom.)

Digitized by Google

Sakujte ga najprě u verige
Baš najteže, što ih god imade,
A zatim ga odvedite lěpo
U najdublju tavnicu tog grada,
Znate: što je tamo izpod desna
Tornja ovog grada.

(Gregoriću zlobnim posměhom.)

Ondě ti je
Dubok obrov uprav do koléna,
A zelena šaša do pojasa,
Po tebi se hoće džilitati
Družba gadnih gujah i gušterah,
Dok neprodje pol godine danah.

(porugljivo.)

Moć ćeš dotle mislit i razmišljat
O ženitbi sa děvojkom Stanom.

PLOVDIN

(pristupi Gregoriću, te mu prišaptne — zlobno.)

Neboj mi se, momče, ja ti hoću.
Těšit dotle Stanu, tvèrda věra!
I ljubiti — tebi na sramotu.

GREGORIĆ

(tèrže se opet i škrime zubima — gnjěvno.)

Ala ti me u sèrce ujede!

(glasno, čim s panduri hoće da odlazi.)

Ja nežalim uze nit se strašim,
Podnět hoću i to, ako Bog da,
Al će doći, za cělo se nadam,
I pred moja vrata sunce skoro.

(ode polagano.)

TAHI

(viče za odlazećim Gregorićem.)

Tomu se ti nimalo nenadaj,
Jer pred vrati od tavnice tvoje
Sunce nikad još sěvalo nije.

Digitized by Google

PRIZOR ČETVÈRTI.

PRIJAŠNJI bez GREGORIĆA.

KEGLEVIĆ
(Tahu.)

Neznam pravo, al' se meni čini
Ko što da se čvèrsto jur uvrčži
Baš opasni duh u tvojih kmetih.

ALAPIĆ.

I ja sudim iz toga, što sada
Čuh i vidjeh, da čist poso nije,
Jer akprem si sad još stroži s njimi
Nego l' prije, a to oni bogme
Svejednako još pitomi nisu
Ko što si nas uvěravó prije.

TAHI
(odlučivo.)

Od Boga vam božju věru dajem,
Da će skoro biti što još nije,
Tada ćete viditi plodove
I odobrit moje postupanje.

PRIZOR PETI.

PRIJAŠNJI — JELENA kojoj se, čim unidje, svi nazočni duboko poklone.

JELENA
(čim se i ona svoj nazočnoj gospodi pokloni.)

Oprostite, čestita gospodo,
Što dolazim i što možda smetam,
Ako ste u važnoj rěči bili.

KEGLEVIĆ.

Nesmetate, gospó, milostiva,
Ni najmanje.

Digitized by Google

TAHI
(porugljivo.)
Ja bi opet reko,
Da poněšto smetaš, jerbo uprav
Sad o važnih govorismo stvarih,
Tičućih se naših kmetovah.

JELENA.
Dakle dobru baš udesih sgodu,
Jer o istoj stvari i ja hoću
Da prosborim s tobom do dvě rěči,
I ujedno da te něšto molim.

TAHI.
Ti već znadeš, da mi nije milo,
Kad se pačaš u taj poso, ali
Neka bude! — Reci dakle što ćeš.

JELENA.
Ja sam čula, da si malo prije
Opet dao dva uboga kmeta
Utamničit ··· Je li to istina?

TAHI
(odlučivim glasom.)
Tako jeste.
(sám sobom.)
Znao sam unapréd
Da će to bit, ili takva štogod.
(glasno i strogo.)
Ako li si možda za to došla
Moliti me, da ih opet pustim
Na slobodu, a to ti unapréd
Tù svečano pred gospodom kažem,
Da uzalud rěči svoje trošiš.

JELENA
(mirno i ganuta.)
Istina je, ja sam zato došla,
Da te molim za té siromake,
Koji valjda tol'ko nisu krivi
Da ih tako strogo kazniš.

Digitized by Google

TAHI
(plane — strogo.)
Ja sam
Vlastan o tom suditi jedino
Drugi nitko.

PLOVDIN.
Pravo je, ujače,
Tako valja.

JELENA
(obazre se na Plovdina — s dostojanstvom.)
Ja sam amo došla
Da supruga, a ne da netjaka
Njegovoga pitam.
(opet Tahu, koj je pošo k prozoru, te gleda napolje — umiljatom rěči.)
A i molim:
Da uznike veledušno opet
Iz tavnice pusti, da se vrate
Opet svaki svojoj obitelji,
Svojoj ženi, kćeri il —

PLOVDIN
(zakèršiv kneginji rěč.)
Ljubovci —

JELENA
(Plovdinu — veoma strogo.)
Zaručnici — još bi bolje bilo
Da rečete ... A odakle znate
Vi jur o tom, da jedan izmedju
Tih uznikah zaručnicu ima?

PLOVDIN
(něšto porugljivo.)
Znadem, pače još ju i poznajem.

JELENA
(uplaši se jako — sama sobom.)
Naopako! — tomu ću morati
Na put stati.
(Tahu — umiljatim glasom.)
Dakle moje molbe
Nećeš da uslišiš podnipošto?

Digitized by Google

TAHI
(pèrkosno.)

Neću, bogme, pa zato će ostat
Kao što sam sudio i reko;
Jer što jednom ja odsudim komu,
To ga zapast mora svakojako.

JELENA.

Pazi, da se s toga nepokaješ.

TAHI.
(strogo.)

Što će reći ove kobne rěči?

JELENA.

Ništa drugo, van to, da se kmeti
I onako do skrajnjeg sdvojenja
Dotěrani nemilom strogoštju
Lahko mamom pomamiti mogu.

TAHI.

Nebojim se toga, ja ću njima
Jur u glavu maglu utěrati
Dok se opet pameti dozovu.

JELENA.

Ako samo nebude prekasno.

TAHI
(porugljivo.)

Prodji me se s takovimi rěčmi,
Děci možeš njimi strah zadati,
Al' ne meni — meni podnipošto ...
(odvažno.)
Ja ću ostat svom načelu věran,
Pa od njega odstupiti neću
Niti tebi, nit' ikom za volju.
(opet porugljivo.)
Ali zašto da se žestim odviš,
Ta znat mi je trebalo od prije,
Da su tvoja načela odavna
Sasvim ista sa onimi uvěk
Što ih glede tih saljakah goji
Stari i mili znanac tvoj — knez Konjski.

Digitized by Google

JELENA
(s dostojanstvom i ponosom.)
Ja netajim, da sam uvěk rado
Pristajala uz sve što je dobro,
Što je dično, plemenito, lěpo,
Al' isto sam tako zazirala
Od sramotnih ili gèrdnih činah.
(pokloniv se gospodi — ode polagano.)

PRIZOR ŠESTI.

PRIJAŠNJI bez JELENE.

KEGLEVIĆ
(Tahu.)
Kneginju si, brate, uvrědio
Očevidno, što si kneza Konjskog
Někim ruglom spomenuo njojzi,
I to ovdě baš pred nami.

TAHI
(sležne s rameni.)
Neka! —
(stanka.)
A zar nije istina što njojzi
Rekoh, nije li knez Konjski znanac
Njezin jur od mladih lětah? — Pače
Pogrěšio nebi, kad bi reko,
Da joj běše i ljubovnik.

ALAPIĆ.
Nebi
U istinu pogrěšio bio,
Jer to znamo, al' mi znamo i to,
Da njih dvoje ljubeći se rědkom
I priměra dostojnom ljubavju,
Zaručeni jurve běše, kad li —
(zateže něšto.)

Digitized by Google

TAHI
(zakèrši mu rěč.)

Mene
Vrag obsěni, te sam, vidivši ju,
Odlučio, da mi ženom bude,
Zatim pako radio sam odmah,
Da nuzljubu svomu, koga živa
Baš netèrpih nikad, kod njezinih
Roditeljah izkuham poparu,
Što mi skorom i za rukom podjè,
Na što ona tad pod moraš, plačuć,
Ali ipak ženom mojom postà.

KEGLEVIĆ.

Znam za stalno, da uzroka nemaš
Kajati se s toga, jer takove,
Plemenite ġospoje i dobre,
Věrne zvanju svom u svakom smislu,
Možebiti u čitavoj našoj
Domovini nema.

ALAPIĆ.

Istina je,
Svi se u tom slažu.

TAHI.

Možebiti,
Ali ja se zato ipak mnokrat
Kajem s toga; jer odkad ju ženom
Svojom zovem, ja nevidih nikad
U nje vedra il' rumena lica,
Već uvěke blědo, neveselo,
Oči tavne, mnokrat zaplakane,
Kojeno me — kad pogleda u me —
Višeputa nehotice žežu,
Rekao bi, da me mučeć težkim
Grěhom kore protiv njoj sgrěšenim.
(gnjěvno najprije, nu zątim žalostno.)
Ali sve to neka bi još bilo,
Sve to bi joj oprostio jošte,

Digitized by Google

Da je samo u ova sva lěta
Našeg braka rodila mi sina;
Al' tako će sa mnom, bez poroda,
Izčeznuti u Hèrvatskoj skoro
Možno staro pleme kneza Taha.

PRIZOR SEDMI.

PRIJAŠNJI i ZRINJSKI.

SVI
(čim Zrinjski u sobu stupi.)
Dobro došo!

ZRINJSKI.
Bolje našo, bratjo!
(rukuje se redom sa nazočnimi.)

TAHI
(Zrinjskom — prijazno.)
Oj šurjače, odakle ti k nama?
Donosiš li dobrih nam glasovah?

ZRINJSKI.
Zle ti nosim, svače.
(Tahi i ostali se uznemire.)

PLOVDIN.
Naopako!

TAHI
(razabrav se najprije — ozbiljno.)
A kaži nam što je?

ZRINJSKI.
Iz Zagreba
Sad dolazim, upravo od bana
I biskupa Jure Draškovića,
Koj mi kaza, da iz Beča glasi
Nepovoljni stigoše za tebe.

TAHI.
Trista jadah! kakovi to glasi?
Da čujemo.

Digitized by Google

ZRINJSKI.

Stěpan Gregorjanec,
Suprug mlade Marte Heningove,
Zatim Konjski, Kerečen, Zabočki,
A i Sékel iz Krapine grada,
Svi se kralju Maksimilijanu
Potužiše: da uslěd tlačenjah
I nepravdah tvojih svikolici
Kmeti uprav ove okolice
Mnogo tèrpe, pa da se svedj bune,
A kralj na to odredio odmah,
Da se ona sva komorska pola
U Stubici dolnjoj i Susědu,
Štono si ju dèržao u najmu
Sve do sada, tebi opet ima
Oduzeti.

TAHI

(plane — žestoko, dočim se ostali čudom čude.)

Tako li je?! —

(grozno se smije.)

Da, da,
Bit će tako! ...

(porugljivo.)

Evo vam dokaza,
Što rěč carska višeputa važi ...
Ja sam mu se uzdao na věru
I on mene věrom prevario ...

(gnjěvno.)

To je ruglo, da većega nema,
Il' svejeđno, bilo što mu drago,
Mene sve to ipak krenut neće
S moga puta. Ala lud bi bio,
Kad bi dao dobrovoljno s rukuh,
Što sam steko i što posědujem ...
Neka dodje tko od mene ište
Tú komorsku polu ... Nek mi dodje!

ZRINJSKI.

Ta doći će, nemaj brige za to,

Digitized by Google

Odredjeni jur pověrenici
Za taj poso ov koj dan ovamo.

TAHI.
(zlobnim posměhom.)

Ala ću ih divno dočekati!

ZRINJSKI.

Oni nose, kao što sam čuo,
Sobom pisma, gdě kralj selskim sudcem
Okolice ove piše: neka
Svojski rade, da se puk umiri.

TAHI
(gnjěvno.)

Tù netreba ničijega světa;
Ako l' bi se zbilja svi kmetovi
Tù naoko pobunili opet,
A to ću ih ja sám pritěrati
Na to, da se opeta umire,
Netreba mi miriteljah tudjih,
Makar da ih šalje ko mu drago.

ALAPIĆ.

Pravo imaš!

PLOVDIN.

Dašto, posve pravo.

TAHI
(porugljivo.)

Evo sada viděti možete,
Bratjo moja, što u Němca važi
Věrnost tolkrat dokazana sjajno ...
Ja do sada trojici kraljevah
Věrno služih, dapače u boju
Prot dušmanom kèrv proljěvah za njih,
Pa gle, kako ti me nagradjuje
Taj poslědnji, da ga Bog ubije!

Digitized by Google

PRIZOR OSMI.

PRIJAŠNJI i ŠKANJEC, koj smireno u sobu stupi.

PLOVDIN
(opaziv Škanjca, priskoči k njemu.)

Kaži odmah, ima li novinah
Povoljnieh?

ŠKANJEC
(potiho Plovdinu.)

Za vas, bogme, ima.
(glasnije.)
Ali neznam, hoće l' našem knezu
Milostivom posve bit povoljno
Što mu kazat imam.

TAHI
(čuvši rěči Škanjčeve, osěče se zlovoljno na njega.)

Što to opet
Ovaj gavran hoće da zagrakče?

ŠKANJEC.

Ja sam bio malo prě u selu
Onkraj gore —
(škiljeć na Plovdina.)
U někakvom poslu
Milostivog evo gospodina,
Al' mi běše upravo za čudo
Što zavratom vidjěh.

TAHI.

Kakvo čudo?

ŠKANJEC.

Vèrve kmeti po Stubici dolnjoj,
Tere zuje kao sèršenovi
Kad 'im tkogod dirne u osinjak.

KEGLEVIĆ.

Koi je uzrok tomu?

ŠKANJEC.

To ja neznam,
A onamo nisam smio poći
Da ih pitam, jer bi me za cělo

Digitized by Google

S toljagami, što ih vidih u njih,
Do zla Boga izmlatili bili,
Kao věrnog slugu gospodskoga.

KEGLEVIĆ
(Tahu — potihu.)

Ala brate, nebi li se slutnja
Moja a i gospoje kneginje
Glede kmetah jur obistinila?

TAHI
(glasno.)

Prodj' se brate, i takovih mislih!
To će biti u istinu posve
Drugi uzrok, nego li da kmeti
Ustat sada misle proti meni,
Gdě sam im ja tako čvèrsto uzde
Popritego jurve, da se nikud,
Pasje věre, s města mać' nemogu ...
A svi osim toga znadu dobro,
Što ih čeka, ako bi se digli.
To se valjda tom gursusu samo
Pričinilo, kada se je putem
Pijan valjda vraćao iz kèrčme.

ŠKANJEC.

Nisam, bogme, gospodine kneže,
Danas jošte okusio vina,
Presělo mi, što sam ga god pio!

TAHI.

Šuti veće, pa mi nedosadjuj
Pustom otom babjom pripovědkom.

(stane se zatim sa ostalom gospodom na tiho razgovarati.)

PLOVDIN
(stupiv napred sa Škanjcem.)

Sad i meni hitro kaži, što je
Sa děvojkom?

ŠKANJEC
(skrovno.)

Ona će za cělo
Doć u ruke vaše, gospodine.

Digitized by Google

PLOVDIN.

A kada će?

ŠKANJEC.

Věrujte mi, skoro,
Čim lov opet bude.

PLOVDIN.

Kako?

ŠKANJEC.

Lěpo!
Slušajte me, gospodine, samo:
U zavratu susreo sam prije
Slugu naše gospoje kneginje,
Što ga poslà sa porukom Stani:
Da ovamo dodje za sigurno,
Čim gospoda opet u lov podju;
A Stana će, znam, za stalno doći
Još ovaj put, akoprem joj otac —
Kao što mi rekoše u selu —
Zabranio više poći u grad ...
A mi ćemo pričekat děvojku,
Kad se bude vratjala iz grada,
U gustome lugu onkraj gore,
Pa tad silom, ak' nebude htěla
Dobrim poći, hoćemo ju odvest
U samotnu klet obližnjeg tamo
Vinograda gospodskoga, gdě vas
Sa děvojkom nitko živ na světu
Nanjušiti neće.

PLOVDIN.

Evo tebi
Za té yěsti i za trud tvoj.
(poda Škanjcu novacah.)

ŠKANJEC.

Hvala,
Gospodine.

PLOVDIN.

A za koj dan valjda,

Digitized by Google

Znam, da ćemo opet lov loviti,
Da si gotov tad na poso.

ŠKANJEC.

Bit ću.

TAHI

(Plovdinu — šaljivo.)

Oj netjače, šta si zaključio
S tim svodnikom vražjim ··· Hoće l' biti
Skoro tvoja plaha kći Gubčeva,
Radi kojeg sada tekar žalim,
Što ga silom nisam pridèržao,
Da ga kaznim za njegove rěči
Dèrzòvite?··· Al' on će mi doći! —

(na ove poslědnje rěči Tahove otvore se širom vrata palače i Gubec se ukaže.)

PRIZOR DEVETI.

PRIJAŠNJI — GUBEC sa GOZETIĆEM i LEPOIĆEM stupi u sobu, poklonivši se smireno gospodi.

TAHI

(strastno i gnjěvno uzklikne.)

Ha, evo ga! ···

(sam sobom.)

Baš mi dobro dodjè,
Nije mogo doć u bolje doba.

(osěče se na Gubca — strogo.)

Šta ćeš ti tù u mojemu gradu?

GUBEC.

Oprostite, gospodine kneže,
Ja baš nisam došo zloradice,
Već smireno sa ova dva druga —
Kmeta vaša — da vas něšto molim.

TAHI

(porugljivo.)

Ti si valjda došo da me moliš

Digitized by Google

Za Pozebca i za Gregorića,
Što sad čame u tavnici, je li?

GUBEC.

Jeste.

TAHI

(ohlolo.)

Kaži, što je tebi stalo
Do kmetovah mojih? — Tko je tebi
Vlast podao, da ih tù zastupaš?

GUBEC.

Mene vaši kmeti izabraše,
Da vas molim za dvojicu onu
Nesretnikah.

TAHI

(zakèrši Gubcu rěč.)

Šuti, pa znaj i to:
Sve da sam ih oprostio uze,
A to bi ih, věruj meni, sada
U tavnicu bacio na novo,
Uprav s toga, što si baš ti došo
Da me moliš za nje.

GUBEC.

Žao mi je
Kad je tako — ali, gospodine,
Kažite mi, čim vas ja uvrědih,
Što ste tako gorki prama meni?
Ta baš danas —

(zateže.)

TAHI

(upada mu u rěč.)

Spasì meni život,
Je li? — to je, što si htio reći.

GUBEC.

Bog i duša, to mi nikad nebi
Na um palo bilo, da me vaša
Gordost na to nije pritěrala.

TAHI

(ponosito.)

Dužnost svakog seljanina jeste:
Izvèrći se za gospodu svigdě

Digitized by Google

Pogibeli, ako li uztreba,
Za njih ginut··· Ali ja sam ipak
Tebe htio za tvoj čin nadarit
Baš gospodski··· Zašto nisi uzô?

GUBEC.

Nedaj Bože, da sam za to uzô
Platju kakvu. Ali ako ipak
To što svèrših sa pomoćju božjom
I najmanju cĕnu za vas ima,
A to molim, da me voljno sada
Poslušate, budući prijašnju
Molbu moju glede nesretnikah
Uapšenih saslušat nećete;
Rado bi vam nĕkoliko rĕčih
Kazivao.

ZRINJSKI
(Tahu.)

Budi mu na volju.

KEGLEVIĆ.

Da čujemo, što će ti kazivat.

TAHI
(Gubcu — oholo.)

Ja inače nebi s tobom više
Htio rĕčih da u zalud tratim,
Al' za volju mojih prijateljah
Neka bude, hoću da te slušam.
Ma ti kažem: pazi, što govoriš.

GUBEC.

Istinu ću kazat, ništa drugo,
Samo molim, da me sve do kraja
Saslušate voljno.

TAHI
(prezirno.)

Ded' govori!

GUBEC.

Ta vi znate, da vam i nekažem,
Da su čudne postale prilike
Od nĕkoje doba··· I kmet misli,
Te razmišlja, kako ga je Višnji

Digitized by Google

Baš kó i vas stvorio na kip svoj,
Pa on zato sve teže podnosi
Težki zulum, što ga podižete,
Zatim što mu gazite poštenje,
Što različne běde iznosite,
Navaljujuć globe na kmetove,
Tim grěhotu pred Bogom činećí.
(stranom Tahu, a stranom i ostaloj gospodi.)
Al' ovako nemojte, gospodo,
Već budite kmetu vašem dobri,
Neiznos'te globah ni porezah,
I toliko drugih raznih bědah,
Netěrajte osvete na kmete,
Nedirajte u njihove žene,
Ni u čemu u njino poštenje,
Negazite njihovih svetinjah,
Nemojte ih kó zvěr razgoniti
Po lugovih, da od vas zazire,
Nego paz'te kmete kó sinove,
A oni će vama biti věrni,
Rado će vas slušat, kad budete
Kao ljudi š njimi postupali,
A ne kao njihovi kèrvnici···
(svečano.)
Slušajte me, dok prekasno nije,
Pa će vami dugo bit gospodstvo,
Ako l' mene to neposlušate,
Bit će, bogme, po vas naopako···
TAHI
(gnjěvno.)
Po te bit će odmah naopako,
Ako samo još rěčcu izustiš.
PLOVDIN
(Tahu.)
Dajte i njemu u tavnici města,
Da se danas sutra sěćô bude,
Kad je svojim dèrzovitim rěč'ma

Digitized by Google

Zastupao ovdě pred gospodom
Vrědnu svoju bratju poderanu.

(čuje se něka graja u gradu.)

GUBEC

(sluteči što bi toj graji uzrok biti mogo — nastavi odvažno.)

Čuvajte se sirotinje kmetske,
Što se rado njojzi věk rugate,
Čuvajte se, ja vam evo kažem,
Bosonoge ljute golotinje,
Štono ju vi na zlo nametnuste,
A i proti sebi jur dovoljno
Navèrkaste, da već glave diže
Svud naoko od někoje doba,
Čuvajte se! — jer ak bolji njojzi
Nebudete posad nego l' do sad,
Ustati će pogaženi kmeti,
Ustati će ko iz zemlje trava,
Da vam vrate šilo za ognjilo.

TAHI

(planuv sèrdžbom vikne Škanjcu.)

Dèrž' ga, špane!

(Škanjec priskoči i hoće da se lati Gubca, al' taj ga u isti čaš tako silno turi od sebe, da se Škanjec na tle sruši. Ostala gospoda, to videć, skoče bliže Gubcu, a Tahi gnjěvno i izza glasa poviče:)

Ej panduri, gdě ste?
Sakujte mi tog bundžiju kletog! —

(u isti čas, čim Tahi ove rěči izusti, nahrupi Pasanec na otvorena širom vrata sa mnogobrojnimi seljaci u palaču.)

PRIZOR DESETI.

PRIJAŠNJI i PASANEC sa seljaci, što su oboružani toljagami i sěkirami.

PASANEC

(čuvši poslědnje rěči Tahove — porugljivo istomu.)

Ej polako, gospodine kneže,
Evo nas tù, u město pandurah,

Digitized by Google

Štono leže dolě u dvorištu
Povezani redom kó snopovi.

TAHI
(prene se sa ostalom gospodom — Pasancu.)
A što će to reći?

PASANEC
(svedj porugljivo.)
To će reći,
Da smo svi mi, što dodjosmo amo,
Baš slutili, da će biti posla
Za nas ovdě; pa gle, tako j' zbilja.

PLOVDIN
(poviče glasno.)
Ustali ste dakle silovito
Proti vašem knezu milostivom.

PASANEC
(porugljivo.)
Prodj' se toga! — kako milostivom?
(kaže pèrstom Taha.)
U ovoga nema od milosti
Niti traga; to je ljuti kèrvnik
Svojih kmetah.

TAHI
(u najvećoj sèrdžbi tèrgne sablju i skoči proti Pasancu, da ga njom ošine.)
Umah šuti, pseto!
(svi seljaci kao běsni skoče, toljagami i sěkirami mašuć, napréd.)

PASANEC
(zamahne toljagom strahovito iznad glave Tahove, na što se taj za korak odmakne.)
Ti sad šuti, vražji vukodlače,
Ako nećeš da te skupa s timi,
Što ih tù kod tebe zatekosmo,
(uzev toljagu u lěvu ruku — pokazujuć Tahu golu pěstnicu.)
Té nesmèrve gole ruke naše,
Bez našijeh batah i sěkirah.

GUBEC
(mahne Pasancu i seljakom, da se umire — zatim Tahu i ostaloj gospodi veoma ozbiljno.)
Vidite li, oj gospodo, sada,

Digitized by Google

Što su prosti i tlačeni ljudi
Kad se dignu u sdvojenju svojem? ...
Sad vidite!
(sam sobom.)
Al će biti sada
Ja se bojim, možda jur prekasno.
(stanka — s početka ozbiljno, zatim pako sve većma vatreno.)
Puk priliči čistomu potoku,
Što iz gorskog vrěla proizti̇če,
I u kom se lěpo svedj zèrcali
Běli danak s svojim žarkim suncem,
Vedra noćca s zvězdam' i s měsecom,
Pa on tiho teče i potěče,
Žuboreći i preskačuć lako
Kamenčiće sve dalje i dalje,
Pa još putem cvěće i travice,
Razne ptice, zvěri grabežljive
I pitome, žednoga putnika,
I hajduka gorskog — svakog poji,
Svakom daje, da se njim okrěpi;
Ali kad se ljuta bura digne,
Sasuv cèrni strělonosni oblak
Na potočić, bijuć ga větrovi,
I pljuskajuć kišom neprestano,
A lupajuć kamenjem iz gorah:
Tad s potoka bujica postane,
Plaha, silna, sve to veća i veća,
Koja běsni, te se sva uzpěni,
A iz svoje těsne plitke struge
Na brěgove šumom poustane,
Odnoseći jele od planine.
(stanka — umirenije gospodi.)
Evo, to je živa slika puka;
Kamo sreća, da ste na to prije
Pomislili, toga nebi bilo.
PASANEC
(porugljivo.)
Kakovo su sěme posijali,
Takav evo njima plod sad niče.

Digitized by Google

GUBEC
(Tahu — mirno i učtivo.)

Sad još jedno: napolje nam dajte
Bratju našu, uznike nedužne.

PASANEC
(upada Gubcu u rěč.)

Netreba ga već moliti za to,
Već su prosti, mi ih izvukosmo
Iz tavnice — tù su obojica.

(Pozebec i Gregorić, što su do sad bili zaklonjeni, stupe iz hèrpe seljakah na vidilo.)

GREGORIĆ
(čim pred Taha odvažno stupi — pèrkosno.)

Evo mene!··· Vidite li, kneže,
Da je ipak prije reda sunce
Jur svanulo pred mojimi vrati.

POZEBEC
(isto tako, kao god i Gregorić, stupi pred Taha — pèrkosno.)

Vidite li?··· I meni je ruka
Do klobuka došla··· Prost sam evo
Vam uz pèrkos, gospodine kneže;
Marvu pako moju i ostalih,
Těrat ćemo opet svaki k sebi,
A vas zato nećemo ni pitat.

TAHI
(škrine zubma — mèrmljajuć izpred sebe gnjěvno.)

Ha, prokleta pseta··· Dobro, dobro!

LEPOIĆ
(stojeći najbliže do kneza Taha i razuměv njegove rěči — Tahu glasno.)

Kad nas rado psima věk kèrstite,
To vi sada viděti možete,
Da nij' dobro budit psa kad spava,
Jer vas ujest može ljuto pseto.

GOZETIĆ
(Tahu — porugljivo.)

Vi se silom nama věk groziste···
Evo sile! — Tko je sada jači?

GUBEC
(ozbiljno.)

Pravo nije, kad se sila silom
Uzbijati mora nemilice,
Pravo nije, ma — lijeka nije.

Digitized by Google

GOZETIĆ.

Baš je pravo tako, mili brate,
Klinom treba da se klin izbije.

PAŠANEC
(porugljivo Tahu i ostaloj gospodi.)

Evo sada i sami vidite,
Da nam vaše kule i gradovi
Nesmetaju ništa, kad ulěsti
Baš hoćemo, da vas potražimo.

GREGORIĆ
(seljakom — glede gospode.)

Što se koče u tijeh gradovih,
Kojeno su načinili kmeti
Svojim znojem, svojimi žuljevi
Kèrvavimi, oko njih radeći
I gradeć ih mnogo godin danah?

POZEBEC.

Ali kmeti mogu, kad uzhtiju,
Té gradove i kule gospodske
Isto tako za dan oboriti,
I gospodu zakopat pod njima.

GREGORIĆ.

To će i biť — doć će vrag po svoje.

POZEBEC.

Neka dodje, čim prije tim bolje,
Nam netreba tieh tlačiteljah,
Što nemaju ni věre ni duše,
Već nam samo vele: daj, pa šuti,
Te se muči, kako te Bog uči!

LEPOIĆ.

Dosta nam je njihovog gospodstva,
Dosta ga je, ostalo im pusto!

PAŠANEC
(strastno.)

Dole dakle š njimi, sad je sgoda!

POZEBEC.

Dole š njimi! nek nemisle jadni,
Da je seljak, prem siromak, šala.

GREGORIĆ.

Jur do nokta nam je dogorělo,

Digitized by Google

Od njih više živět nemožemo,
Dole dakle š njimi!

SVI SELJACI

(razdraženi prijašnjimi rěčmi, skoče i viču strašno:)

Dole! dole!

TAHI

(razabrav se najprije — tèrgne sablju — gospodi odvažno.)

Prijatelji, zar ste oněmili
S čuda, jer znam, da niste od straha?
Osvěst'mo se!

(gospoda tèrgnu sablje.)

KEGLEVIĆ

(odvažno.)

Hajde bratjo, složno!
Kad su željni ogledat se s nami.

ALAPIĆ

(seljakom — odlučivim glasom.)

Hajde na nas, ako vas je volja,
Mi ćemo vas ljudski dočekati.

ZRINJSKI

(krěpkim glasom.)

Neka barem znadu, da mi nismo
Kukavice, što predamo od njih.

PLOVDIN

(poviče seljakom — grozeć im se sabljom.)

A prije će mnoga pući šuplja
Kmetska tikva, nego li ikoji
Od nas sabljom mahati prestane.

PASANEC

(poviče seljakom.)

Udri dakle naši!··· Za dva hipa
Bit im neće ni traga ni glasa!

(zamahme toljagom, na što svi seljaci š njime navale na gospodu, što ih dočekaju na sablje.)

GUBEC

(što je do sad mirno stajao, stupi u taj hip medju razjarene kmete i gospodu — krěpkim reć bi zapovědajućim glasom najprě seljakom.)

Stante, bratjo!

(isto tako gospodi.)

A vi neludujte!

(pokazuje gospodi množtvo seljakah pèrstom.)

Digitized by Google

Pogledajte samo oko sebe,
Pomislite, da će na jednoga
Od vas dvajest namah navaliti,
Uzalud vam dakle hrabrost vaša,
Tù vam ništa koristiti neće,
Još dapače ubitačna vami
A i bratji vašoj u svoj zemlji
Biti hoće··· Predomislite se! —

(čim vidi, da se gospoda zbilja kao predomišljaju, nastavi sve to krěpčije.)

Věrujte mi, sad drugačje nije,
Znat vam valja, da je puk razdražen
I potaknut strastju na osvetu,
U běsnilu svome nalik vatri,
Što nepazi na měru ni zakon···
Ded na primĕr: uzmi bagljić slame,
Mahni njime prěko vatre žive,
Time nećeš vatru ugasiti,
Nego jače uzpiriti samo,
Tako, da će nje bukteći plamen,
Sukljajući sve dalje i dalje,
Popaliti što mu na put stane,
Te uzvit se nebu pod oblake,
Gdě ga sila ljudska više neće
Ugasiti il' ustavit moći···

(uměrenije.)

Zato čujte, što vam sada kažem.

(Tahu.)

Navlastito vami, gospodine···

(stanka — svi šute, na što Gubec, odvažno motreć seljake, krěpko nastavi prama gospodi.)

Što je bilo, od Boga vam prosto!
Ali posad, ako opet bude
Najtomanji povod tužbi kmetu,
Nit smo bili, nit što govorili···

(svečano i vatreno.)

Ja ću bratju svoju tad svetiti
I oddužit duga gospodskoga,

Digitized by Google

Te osvětlat věčnoj pravdi lice,
A vi ćete — bilo prě il poslě —
Ko nemili tlačitelji kmeta,
Redom ginut, propast, ako Bog da!
Gradovi će vaši opustěti,
Iz ognjišta pronić će vam trava,
Dvorane će spopast paučina,
Prozore svud bèršljan proplitati,
A kupina zastèrti zidine,
Dok ih zatim nerazvali vrěme,
Razvaljene s zemljom neporavni.
Kud ste goděr drumom prolazili,
I kopitom konjskim zadirali,
Tud će bujna proniknuti drača,
Drumovi će poželět gospode,
A gospode nigdě biti neće···

(ozbiljno.)

To pamtite! —

(seljakom — krěpko i odlučivo.)

A vi sa mnom, bratjo!
Kazasmo im, što smo god mislili,
Dokazasmo: da smo i mi ljudi,
Koji znamo krěpko branit svoje,
Bratju svoju izbavismo s uze,
A drugoga nama z a s a d nema
Posla ovdě··· Hajdmo dakle kući!

(gospodu redom ozbiljno pogleda, a seljakom rukom mahne, poslědnji za njima osobitom pristalostju i dostojanstvom.)

TAHI

(aci odoše, zagrozi se pěstju odlazećim — u najvećem běsnilu.)

Tako Boga nikad nevidio,
To će meni kèrvavo platiti!

Digitized by Google

ČIN TREĆI.

PRIZOR PÈRVI.

Gusta šuma. S lěva stèrmo slěme gorsko. Večernje doba. Sunce uprav zalazi.

PASANEC i MARA dolaze stazom, što vodi u Stubicu.

PASANEC.

Čuj Marice, da ti pravo kažem,
Meni nije pravo ni povoljno,
Što u město Stane ti sad ideš
U Stubicu, u to vražje gnjězdo;
Slutim něšto: dobro biti neće.

MARA.

Oj Andrio, nemoj dětinjiti!
Ta znaš i sam, da gospode nema
Sad u gradu; svi su u lov pošli,
Pa će istom sutra vratiti se.
A što idem ja u město Stane,
Toga nemoj da mi u zlo primiš,
Jer me ona umolila za to,
A ja rado idem njoj za ljubav;
Ta koliko puta ona meni
A i mojim roditeljem dobra
Učinila prošaste godine,
Gdě biaše hèrdjava lětina,
Toga nikad zaboravit neću!...
Pa bi zato za nju i što teže
Poduzela i svèršila rado,
Kamo l' nebi: da sad u grad idem.

Digitized by Google

PASANEC.

Al' mi kaži, ja te lěpo molim,
Zar to uprav danas biti mora?

MARA.

Tako jeste, jerbo je kneginja
Stani danas opet poručila,
Da k njoj u grad dodje svakojako,
Buduć da joj kazat ima něšto
Vèrlo silno. Stana bi doduše
Sama rado pošla bila, ali
Onomad joj otac to zabranì,
A baš jutros i on někud odè,
Te ga nije mogla umoliti
Da ju pusti u grad, a bez znanja
Njegovoga ona nebi pošla
Podnipošto.

PASANEC.

Idi, kad je tako,
Samo nemoj dugo zatrajati.

MARA.

Vratit ću se, pošto budem čula
Što će Stani poručit kneginja.

PASANEC.

Ja ću poći dotle tù na lěvo,
Možebiti da ću se sastati
S otcem tvojim, koj će se takodjer
T' vraćati iz svoje livade,
Kud je pošo — kako mi je kazó —
Da nakosi něšto malo trave.

MARA.

Dà, dà, zbilja i on će se vraćat
Ovim putem, pa ćemo zajedno
Š njime tada opet kući poći.

PASÁNEC.

Bit će tako, samo gledaj da se
Skoro vratiš.

Digitized by Google

MARA.

Za pól sata bit ću,
Ja se ufam, opet ovdě.

PASANEC.

Dobro, —
Čekat ću te s otcem tvojim··· S Bogom!

(razstaju se. Mara ode putem pram gradu, a Pasanec krene stazom na lěvo.)

PRIZOR DRUGI.

PLOVDIN i ŠKANJEC skoro zatim dolaze, pošto Pasanec i Mara odoše.

ŠKANJEC.

To bijaše ona, ja nedvojim,
Te se ovdě — uprav na tom městu. —

(pokazuje pèrstom ono město, gdě se je prije Mara s Pasancem razstala.)

S otcem ili s dragim razstajala
Malo prije··· Vidismo ih ovdě
S ove stěne.

(obazire se na stèrmi brěg, odkud je malo prije došo sa Plovdinom.)

Zatim muž tù odè
Někud u lug, a ona tim putem
Uprav u grad.

PLOVDIN.

Bit će ko što veliš,
Akoprem ih dobro nerazabrah,
Budući me zalazeće sunce
Zasěnilo.

ŠKANJEC.

Ona je, nedvojte.

(směšeći se zlobno.)

Sad nam više ptica uteć neće!

Digitized by Google

PLOVDIN.

Samo ako drugim kojim putem
Možd' nekrene kući.

ŠKANJEC.

To nemože,
Jer taj samo put u selo vodi···
Što se toga tiče, strah me nije,
Da za rukom otmica nepodje,
Al' se s druge strane něšto bojim,
Nebi l' vrag joj u hip odlučivi
Otca ili dragog zvao u pomoć,
Jer bi tada vražjeg posla bilo.

PLOVDIN
(porugljivo.)

Sram te bilo, strašivice jedna,
Kad se bojiš takovih junakah
Bosonogih.

ŠKANJEC
(porugljivo, nu poluglasno.)

Vidio sam ipak,
Gdě takovi bosonogi momci
Utěraše u strah bolje od mene.

PLOVDIN.

A što mèrmljaš, zar se svedj još bojiš?
(skine s ramenah pušku svoju, te ju podaje Škanjcu.)
Evo dakle na utěhu tebi
Puške moje, pa ako bi zbilja
Od potrebe bilo, a ti pucaj
Bez obzira; ja ću pak děvojku
Ugrabljenu odněti do onkraj
Ove gore, gdě nas jur čekaju
Dobri naši konji sedlenici,
Koji će nas letom lastavice
Za čas dovest do gospodske kleti.

ŠKANJEC
(ogleda oganj na pušci.)

Dobro dakle, a ja evo vami

Digitized by Google

U zaměnu ključ od znane kleti
Sad predajem.

(predaje Plovdinu ključ — smešeć se.)

Želeć vam unapred
Da tú noćcu sprovodite lěpo
Sa děvojkom.

PLOVDIN
(nestèrpljivo se obazire.)

Što to može biti
Da je nema, a mrak se jur hvata.

ŠKANJEC
(opaziv děvojku s daleka — bèrzo i potiho.)

Evo vam je··· Ali sad stanite
Tù na stranu s puta, da vas kako
Neopazi prije reda.

(stupe za obližnji gèrm.)

PLOVDIN
(zakèršiv Škanjcu rěč.)

Šuti!

PRIZOR TREĆI.

PRIJAŠNJI — MARA.

MARA
(dolazi, te stane malko.)

Što je, Bog zna, uzrok da mog
Sa dragijem ~~još te~~ ovdě nema,
Premda je već više neg pól u
Jurve prošlo, odkako se ~~s~~ njim
Tù razstadoh.

(uzdiše.)

Pričekat ću malko.

(ogleda se — strašivo nastavlja.)

Něšto sad i mene strah spopada
U toj pustoj šumi, gdě se stere
Sve to više sada noć i tmina,
A noć nikom baš prijazna nije.

Digitized by Google

PLOVDIN

(skoči napréd — strastno i hitro.)

Bit će tebi u mom naručaju!

(u isti mah čvèrsto obuhvati i digne Maru, te krene š njom žurno stazom uz bèrdo.)

MARA

(s pèrva sva onèmi te se ukoči od straha, zatim zdvojenim glasom.)

Jao meni!···

PLOVDIN

(strastno Mari.)

Šuti, ni rěč više!

ŠKANJEC

(slědeć žurno Plovdina — Mari pakosno.)

Ak' ne'š da ti usta razkrečimo.

(Plovdinu.)

Sada pako, što moguće bèrže,
Uzbèrdice··· Ali samo paz'te,
Da se vami neomakne noga
Penjući se tom stazicom uzkom
Tja do vèrha, — propali bi tada
Sa děvojkom zajedno ú jazu,
Što s provale strašno tù zijeva.

(čuje se izza prizora Pasanec i Pozebec u razgovoru.)

Hajdmo žurno napréd, ljudi idu!···

MARA

(spozna po glasu otca si i dragog — poviče.)

Pomozite!··· Evo oteše me!

PRIZOR ČETVÈRTI.

PRIJAŠNJI — POZEBEC i PASANEC čuvši uzklik Marin, dotèrče na pozorište.

POZEBEC

(plaho i strastno.)

Bože!··· gdě si, ćerko?

MARA

(odzivlje se s naporom — glasno.)

Ovdě, otče!

Digitized by Google

PLOVDIN
(strastno i gnjěvno.)

Šuti odmah!

(zatisne joj silovito klečom usta.)

PASANEC
(opaziv otmičare, što se već blizu vèrha gore popeše, te pokazav ih Pozebcu pèrstom — strastno i gnjěvno.)

Eno ih već blizu
Vèrha tamo!

POZEBEC
(skoči napréd — strastno.)

Hajd za njimi bèrzo!

PASANEC
(glasno i gnjěvno.)

Stić ćemo ih, ako Bog dá··· Hajdmo!

(Pozebec i Pasanec otisnu se žurno stazom za otmičari.)

PLOVDIN
(čuvši, što seljaci rekoše, pospěši zajedno sa Škanjcem korake, dočim Maru čvèrštje obuhvati — porugljivo niz bèrdo vičuć.)

Zaludu je vikat za sokolom,
Kada se jur digo s golubicom
U visine, stić ga nećeš više!

PASANEC
(strastno.)

Stići ću te, makar se uzvio
Š njome nebu istom pod oblake.

PLOVDIN
(porugljivo i glasno Pasancu.)

Iz oblakah, znaj, da treska stréla.

(Škanjcu.)

Pucaj sada, al nišani dobro!

ŠKANJEC
(skidajuć pušku s ramenah, stane.)

Hoću odmah, u koliko tmina
To nebrani.

(nišani i odapne.)

PLOVDIN
(čim puška puče, grohotom se nasmije — porugljivo.)

Evo ti kalauza!

Digitized by Google

PASANEC

(ranjen u lěvu ruku posèrne, nu Pozebec ga uzdèrži — u sèrdžbi.)

Proklet bio!··· Pogodì me jadna···
Sustati ću··· Obliva me kèrvca···
Al' nemarim, barem sad upoznah
Po pištanju škanjca i jastreba,
Što će mi još oba doć na domet.

POZEBEC

(žalostno.)

Ali što će dotlě moje děte?

PASANEC

(tèrže se i zaječi — gnjěvno.)

Daj mi, Bože, krila da poletim!

POZEBEC

(dosětiv se nečemu — hitro govoreć.)

Hajdmo goru tú da obidjemo;
Znam i nóćju skrovnu stazu dolom,
Pa ćemo im stati na put onkraj
Na ravnici, kud će morat opet
Sići s gore··· Hajd, ak' možeš, sa mnom!

PASANEC

(sakupi svu snagu, i pošto si maramom za silu zavije ranu — odvažno.)

Hoću, hoću, pa zato i mogu!
Samo bèrzo, bèrzo!··· Nedaj Bože
Da prekasno stignemo onamo.

(silaze bèrzo sa ono malo puta, što su se jur popeli bili uz goru, te odu zajedno na desnu stranu u šumu.)

PRIZOR PETI.

Seljačka kuća Gubčeva. Rano je jutro.

MARKO i STANA stupe iz dvorišta u sobu.

STANA.

Zora sviće i danak se javlja,
Pa još nema Mare niti otca.

Digitized by Google

MARKO
(sědne na klupu.)

Mara bit će došla jur iz grada
Jučer, al' će biti još kod kuće
Silnim kakvim zabavljena poslom,
Kad do sada još nedodjè amo,
Da ti javi, što ti je kneginja
Poručila··· A tvoj otac doć će
Isto tako skoro, nemaj brige.

STANA..

Meni nije kazo, kud je pošo,
A da li je tebi, dragi děde?

MARKO.

Kazo mi je, da će u Konjščinu
Knezu Konjskom poći.

STANA.

Toga kneza,
Kó što čujem, osobito štuju
Svi njegovi kmeti, nije l' tako?

MARKO.

Tako jeste, al' on i jest vrědan
Da ga štuju, on i Gregorjanec,
Pa još dva tri, osim té dvojice,
Jerbo s kmetom ljudski postupaju,
A ne tako kó što taj knez Tahi,
Koji vražjim uprav krenù tragom.
(zamisli se malko, zatim nastavi.)
Mili Bože, čudna su vremena
Sad nastala, al u ničem nisu
Bolja nego l' što bijahu někoč!
(žalostno.)
Ja sad evo jur devedeseto
Lěto gonim, mnogo toga pamtim
Iz mladosti svoje, gdě je ipak
Něšto malo bolje bilo kmetu.

STANA
(smějeći se.)

Něšto malo, to baš nije mnogo.

Digitized by Google

MARKO.

Dosta, dète, onom koi je s malim
Zadovoljan.

(stanka.)

Bilo ti je tada
Više dobre gospode medj nami
Nego sada··· Mnoge sam ti lično
Baš poznavó, kó na primèr kneza
Frankopana, slavnog nèkoč bana —

(uzdiše.)

Bog mu dao duši lahko!

STANA.

To je
Onaj, je li, mili dède, o kom
Svèt i sada tol'ko pripovèda?

MARKO.

E da kako··· Još se živo sèćam
Kako dodjè s čitavom povorkom
Pratilacah, sve sjajnom gospodom,
U grad Susèd, da pohodi svoga
Pobratima, pokojnoga Ivu
Taha, otca ovog kmetskog vraga···

(uzdišuć duboko, nastavi.)

Mnogu čašu popih rujna vina
Tad na zdravje bana sa drugari,
Što ih sada sve jur zemlja krije
Skupa s onim komu tad napismo.

STANA.

To je bilo već odavna.

MARKO.

Dà, dà,
Bit će tomu do petdeset lètah,
Davno je to, dète moje, davno!···
Tad sam jošte čil i čvèrst muž bio,
A ne starac slèp i slab kô sada···

(krèpčije.)

Al mi sad još sèrce u grudima

Digitized by Google

Silno igra, kad pomislim na to,
Kak se tada na rěč Frankopana
Sve podiglo: prosti puk i plemstvo,
Pa kako nas zatim predvodio
Proti Němcem.

STANA.

Zar ste i vi, děde,
Tada pošli s banom?

MARKO
(ponosito.)

Jesam, bogme···
Bio sam ti š njime kod Ludbrega,
I pred gradom Varaždinom, gdě je
Poginuo slavno···

(uzdiše — zatim prisluškuje, te čuje da dolazi nětko.)

Ded' pogledaj,
Sad dolazi nětko··· Čini mi se
Da t' je otac.

STANA
(pogleda na prozor — radostno.)

Pogodiste, on je.

(odtèrči k vratima, što ih uprav u onaj čas otvori Gubec.)

PRIZOR ŠESTI.

PRIJAŠNJI i GUBEC.

GUBEC
(čim ogèrli ćerku i tastu ruku poda, odloži torbu i štap.)

Evo mene. A jeste li zdravo?

STANA.

Jesmo, hvala Bogu.

MARKO.

Već se Stana
Pobojala, da se nije tebi
Dogodilo štogod.

Digitized by Google

GUBEC
(gladeći Stani lice — ljubežljivo.)
Ludo děte,
Šta bi mi se dogoditi moglo ?···
Razbojnikah u nas — a u mene
Novca nema··· Savěst mi je čista,
Hvala Bogu, čega da se plašim ?
(stanka — sědne na klupu pokraj Marka.)
Ja sam noćas pošo iz Konjščine,
Kad su pèrvi pětli zapěvali
A zasjali kosci nad Oštèrcom,
Te sam lěpo, pratjen měsečinom,
I po hladu hodao sve do sad..
STANA.
Da si jučer uzjahao svoga
Ridja, još bi prije došo bio.
GUBEC.
Ja ga nisam umoriti htio
Bez potrebe, buduć mi ga danas
Za pluženje treba, a ja idem
Uvěk rado pěške, ko što znadeš.
MARKO.
A nuděr mi kaži, dragi Mate,
Jesi l' bio s Konjskim, jesi l' š njime
Govorio ?
GUBEC.
Ja sam bio š njime,
I sa knezom Gregorjancem jučer,
Pa mi oni medju ostalijem
Važnim věstmi i to kazivahu,
Da se hoće u Zagrebu skoro
Sakupiti gospoda na sabor.
MARKO.
A znadeš li, što je tomu uzrok ?
GUBEC.
Kmetovi su opet uzrok tomu,
Jer gospoda vide, da razdražen
Puk nemari za kraljevska pisma,

Digitized by Google

Što stigoše na seoske sudce,
Pače istih da pověrenikah
Slušat neće, što ih kralj tù poslà,
Da umire kmete, pa će zato
U saboru věćati ukupno,
Kako da se tomu melem nadje...
Ali ja sve mislim, tù sad više
Lěka nema; preduboko se je
U stolětne rane tlačenikah
Uvrěžio jurve otrov mèržnje.

MARKO.

Gdě je mèržnja, tù obično skoro
I kèrv teče.

GUBEC.

Ja se bojim, da će
Tako biti, premda svud nastojim
Ublažavat, kol'ko mogu, burne
Razdražene ćuti, al' nemogu
Na sve strane dospět, a čuo sam,
Da se kmeti i po drugih stranah
Domovine naše silno miču,
Nehoteći slušati gospode,
Već radeći sve po svojoj glavi.

PRIZOR SEDMI.

PRIJAŠNJI i GREGORIĆ, koj u sobu stupi.

STANA

(priskoči veselo Gregoriću, te mu poda ruku.)

Moj Ilija, da si zdravo!

GUBEC i MARKO.

Zdravo!

GREGORIĆ.

Rado bi vam nazvô dobro jutro,
Al o dobru sad govora nema.

Digitized by Google

GUBEC.

Što je, kaži, da od Boga nadješ?

GREGORIĆ.

Vi neznate, kako vidim, što je,
Jer inače pitali me nebi,
Znajte: da su Tahovi panduri
Na njegovu zapověd na novo
Uhvatili do petnajst kmetovah,
Da ih bace u tavnice grada
Stubičkoga··· Medju ostalimi
Gozetić je i Lepoić.

GUBEC
(žestoko.)

Zbilja?

GREGORIĆ.

Jest boga mi··· Ja ih vidih glavom,
Kako su ih odveli panduri
Svezanijeh rukuh naopako.

GUBEC
(gnjěvno.)

A zar neće mirovati jednom
Taj zulumčar kleti?
(odvažno.)
Dobro dakle,
Neka znade, da mi je rěč sveta,
Baš ko věra, kojom sam se Bogu,
Zaverio 'nomad.

GREGORIĆ.

Tako treba
Što je preveć nij' ni s kruhom dobro.
Ti si bio onomadne š njimi
Veledušan odviš. Prevelika
Tvâ dobrota na novo ih samo
Uslobodi, a znati si mogo:
Tko se goděr ovcom čini, da ga
Na poslědku vuk proždrěti radi.

GUBEC.

Pravo imaš, ta mogo sam znati

Digitized by Google

I pomislit, da se pas i mačka,
A kmet tlačen sa gordim vlastelom
Nepomire do sudnjega dana.

GREGORIĆ.

Nepravdu su oni posijali,
Vražda niče, mi ćemo sad žeti,
A ufam se, da će biti žetva
Od poševa bolja svakojako.

PRIZOR OSMI.

PRIJAŠNJI i DORA, sva zaplakana, unidje.

DORA

(čim je unišla u sobu, ogleda se — zatim kroz plač.)

Oprostite, tù sam došla sada,
Neimajuć sáma mira doma,
Da vas pitam, oj susědi moji,
Nije l' kod vas možda moj Nikola
S ćerkom Marom? — Ali kako vidim,
Tù ih nema···

STANA

(strašivo.)

Šta, za milog Boga!
Zar ih nema jur kod kuće?

DORA

(kroz plač.)

Nema,
Žalibože··· Nema ih od jučer.
Što je goděr duga noćca bila,
Dok u jutro iztekla danica,
I dok zatim osvanulo sunce,
Svedj ih čekah jednako oboje
Bdijuć tere gorke roneć suze,
Ali jadna do sad neizčekah.

Digitized by Google

GREGORIĆ.

Nebi li tù lopovština opet
Kakva bila od té vražje strane,
Odkuda nas sve od pamtivěka
Pa do danas bez prestanka uvěk
Jadi samo i sramote biju?

GUBEC

(čuje mukli žamor i hod světine, ustane te pogledav na prozor — uzkliče.)

Milostivi Bože, šta to vidim?

(Dori — ganuto.)

Tužna majko, sad se razaberi,
Pa se uzdaj u višnjega Boga
I njegovu milost svemoguću.

(otvori prozor, te poviče napolje:)

Amo š njome, tu joj je i majka!...

(ostali u sobi tronuti izgledaju što će tù biti.)

PRIZOR DEVETI.

PRIJAŠNJI — POZEBEC i PASANEC donose na spletenih iz granja nosilah polumèrtvu MARU. — Silni narod ih mučè slědi.

POZEBEC

(muklo i sdvojeno Dori.)

Evo t', majko, u jadu kukala,
Jedinice tvoje!

(odloži sa Pasancem nosila s Marom.)

DORA

(u skrajnjem sdvojenju zaječi i uzkliče:)

Ćerko moja!

(sruši se na koléna uz nosila, te oběma rukama zastiruć lice — gorko plače.)

STANA

(plačuć pristupi Mari.)

Posestrimo mila, čuješ li me?...

Digitized by Google

MARA
(slabim glasom.)

Čujem··· ali··· molim··· neplačite!
(poda rukom znak Stani, na što se ova sasvim k njoj sagne.)
Slušaj Stano, čuvaj se Plovdina···
Ja ti kažem··· a i kneginja ti···
Poručuje isto··· Čuvaj se ga!

GUBEC
(razabrav se najprije — Pozebcu i Pasancu.)
Što se sbilo š njome?··· Govorite.

POZEBEC
(pogleda najprije Maru zatim Pasanca, koj se blěd i něm sav ukočio, te kao mahnit oči izbuljio.)
Ja nemogu s težka jada redom
Sve kazati kako běše, jer mi
Rěč zapinje u gèrlu od plača,
Od nemila jada i od sèrdčbe···
Znajte dakle: Plovdin — Bog ga kleo!
Jučer silom ugrabì mi ćerku,
Te ju pusti danas —
(muklo.)
Oskvèrnutu···
(strašna stanka.)
Ona zatim u sdvojenju skoči
U provalu s brěga, gdě ti nas dva
(pokazuje Pasanca svedj još od jada ukočena.)
Tražeći ju cělu noć zaludu,
Nagazismo istom jutros na nju,
Te sirotu donesosmo amo
Polumèrtvu···

SVI
(sgrozivši se od te věsti — muklo.)
To je grozno!··· Strašno!

GUBEC
(žestoko i gorko.)
U zvěri bi sèrce prepuknulo,
A kamo li nebi u čověku,
Takva čujuć a i gledajući!

Digitized by Google

STÁNA
(kroz plač.)
Jao, Mare, mož' li oprostiti,
Što u město mene žèrtvom postà?

MARA
(utěšivo i blago — Stani.)
Šuti··· šuti!··· ta ti kriva nisi! —

DORA
(svejednako plačuć — Mari.)
Oj nesretno milo děte moje,
A kaži mi, majčine ti hrane!
Je su li ti rane od vidanja?

MARA
(obèrtje glavom, u znak da joj lěka nema.)

GUBEC
(poluglasno — kao sam sobom.)
Věrujem ti i osěćam živo,
Takve rane od prebola nisu,
Već od smèrti gorke i nemile···

DORA
(opipava uda kćeri — strašivo.)
Jao děte!··· kaži: osěćaš li
Da ti je što bolje?

MARA
(slabim glasom nu blagim posměhom.)
Bit će skoro.

PRIZOR DESETI.

PRIJAŠNJI — JELENA stupi u sobu sa dvoraninom, koj pod pazuhom nosi malu škrinjicu.

JELENA
(priazno, nu žalostnim glasom.)
Božja pomoć, ljudi!

GUBEC.
Bog pomogo,

Digitized by Google

Milostiva gospo!··· A što može
Biti uzrok tomu, što kneginja
I supruga možnog kneza Taha
Sjajne svoje dvorove ostavlja,
Te ovamo dodjè u seljačku
Prostu kuću, gdě se ročit počè
Gorka tuga s jadom?

JELENA
(blagim glasom.)

Priatelju!
Isti dakle udes nas sukobi,
Jad i tuga, oba cèrna druga,
Znaj, i mene sad da odtěraše
Iz dvorovah, ko što veliš, sjajnih,
Da me prate amo — pa tad dalje —
(uzdiše duboko, zatim ganuto nastavi.)
Sve znam što se, žalbog, dogodilo
Od jučernjeg dana sve potanko···
Znadem, što se sbilo noćas s ovom
Svetom žèrtvom paklenijeh strastih···
(pokazuje Maru.)
Znam nadalje, što se sbilo danas
S někojimi kmetovi na novo,
Što ih kruta zloba utavničì···
Sve to znadem, a slutim još gore
Da će doći izza toga, gdě ja
Od koristi neću moći biti.

STANA
(brižljivo.)

A zar ćete, milostiva gospo,
Ostaviti mene i još mnoge
Druge, što vas toli ljube i štuju?

JELENA
(ganuto i ljubko.)

Moram, děte, inače ti nije.

STANA.

Tko će biti posad majkom, tko li
Zaštitnicom težko stradajućih?

Digitized by Google

JELENA
(svečano.)

Onaj, Stano, koj vladajuć světom
Na vidělo sva iznosi děla,
Te zla kazni, nagradjuje dobra
Prije ili poslě··· Onaj, koj je
Blagi otac slabog cèrva i mrava,
A kamo li umnoga čověka,
Najbližjega stvora svom prestolu:
Bog svemožni bit će štit najjači
Pravednikah, a i nevoljnikah.

(stanka.)

A ja idem sad odavle uprav
U manastir zagrebački, ondě
Medju duvnam svete Klare hoću
Da u miru život svoj zaglavim,
Što Bog dao, da bi skoro bilo!
Ali prije htědoh još jedanput
Da te vìdim i da se oprostim
S tobom···

(ganuto.)

S Bogom ostaj, Stano moja,
Dok ti skoro stigne glas od mene.

(ogèrli Stanu.)

STANA
(udri opet u plač — jecajuć.)

S bogom, gospo milostiva!

(poljubi kneginju u ruku.)

JELENA
(pristupiv Mari — veoma ganuto.)

A ti,
Věrna dušo, što ću da ti rečem
Do: uzdaj se u višnjega Boga.

(poljubi Maru u čelo — ostalim seljakom.)

A vam želim, da vas Bog oprosti
Jadah vaših i nevoljah ljutih.

(mahne svom dvoraninu, koj pristupi, te joj poda škrinjicu što ju ona predaje Gubcu. — Potiho istomu.)

Digitized by Google

To razdèli medju nesretnike
Kako misliš i za bolje nadješ.
(mahnuv rukom svima prijazno — ode sa dvoraninom svojim.)

PRIZOR JEDANAESTI.

PRIJAŠNJI bez JELENE.

GUBEC
(metne na stranu škrinjicu i gleda na vrata kud kn ozbiljno.)

Naopako po zlosretnog Taha,
Zadnja mu se luč utèrnù time,
Što mu krenù taj angjeo ledja.

STANA
(motreć Maru — strašivo.)

Jao mene! gle'te kako blědi!

DORA
(uzdèrktje te sdvojeno uzkliče.)

Pomozite, ako Boga znate!
Izdahnut će ov čas dète moje!
(svi pristupe bliže. U Mare vidi se da zadnje svoje sile sakuplja i da težko uzdiše.)

MARA
(pogleda redom okolo stojeće, zatim sve slabijim glasom.)

Majko··· Otče··· Stano··· Moi Andrijo
Gdě si?
(Pasanec se tèrgne iz dosadašnjeg svog mèrtvila koja ga milo pogleda.)

Evo, umrèt mi je!···
(šaptjuć.)
S Bogom!
(izdahne, dočim ostali stranom tiho mole, a stranom plaču.)

GUBEC
(svečano.)

Bog joj dao u raju naselje!

POZEBEC
(gorko.)

Oj nesrećo, da te Bog ubije!

Digitized by Google

Svagda si se tovarila na me
Redom do sad··· Sve sam kako tako
Ipak sneso, al' zašto mi uze
Smèrt jedinu sad utěhu moju?

(proplače.)

GUBEC

(utěšivo Pozebcu.)

Stani, brate, nije drugačije,
Neplač' ćerke, jere ona ti je
Jur u božjih rukuh angjeo čisti,
Prost od svijuh ljagah zemaljskijeh;
Sačuvana j' od budućih vajah···
Lahko njojzi!··· Ali tebi zato
Ipak jedna utěha ostaje···

(sve to krepčijim glasom.)

Osvěsti se, pa zajedno s nami
Proti našim tlačiteljem ustaj!···
Sad je vrěme! — A osvetu takvu
Bog na nebu odobriti mora,
Jer on tèrpit neće i nemore,
Da nadalje cvileć ostanemo
Pod pretežkim jarmom hudog robstva,
I pod žigom stostruke sramote.

(svi seljaci, čuvši ove rěči, tèrgnù se iz puste žalosti, što ih je obhèrvala.)

PASANEC

(tèrgnuv se iz opetovanog mèrtvila — uzdiše duboko i tad progovori krěpko.)

Teda negda!··· To sam sve do sada
Izgledao, toga izgledajuć
Oněmio gotovo od jada
I čemera, što mi sèrce para,
I sav mozag jur mutiti počè.

(Gubcu.)

Ti mi opet podà ovim slovom
Osvěst duši, a jeziku rěči.

(poda Gubcu odvažno ruku.)

Evo mene, tvoj sam!

Digitized by Google

POZEBEC.

I ja tako!

GREGORIĆ.

I ja!

OSTALI SELJACI.

I mi, evo, svikolici!

POZEBEC.

Ti nas vodi, kuda tebi drago!...

(odvažno.)

Mrět mi danas, ili mrěti sutra,
Svejedno je meni sada, samo
Pod sramotom ovom da neživem,
Dok se vražjom kèrvju neomastim
Tog Plovdina — jad ga moj ubio!

PASANEC

(Pozebcu.)

Ako bi se tebi on izmako,
Neće meni!

(pristupi mèrtvoj Mari, te dignuv iznad nje tri pèrsta u vis — osobito svečano.)

Čuj me, mučenice!
Kunem ti se evo živim Bogom,
Da te hoću okajati skoro!
Bog je čuo, Mare, i zapiso...

(muklo, te kobnim glasom.)

Ljubav umrè, ali iz pepela
Žarka sada ustaje osveta...

GUBEC

(primiv Pasanca za ruku — prijazno)

Pusti mèrtvu, neuznemiruj ju
U pokoju prětnjami i kletvom.
Što bit ima, to će bit onako,
A sad hajdmo u selo najprije,
Pa tad u grad, da spasimo jadnu
Bratju našu iz gospodskih pandžah,
Zatim pako — što Bog dalje dadè!

GREGORIĆ

(žestoko.)

Mišica je zapregla od snage,

Digitized by Google

Sèrce igra od osvete silne.

(Gubcu i ostalim seljakom.)

Hajd u selo, pa tad na Stubicu,
Da od vraga izkopamo traga.

PASANEC

(zakèršiv Gregoriću rěč — muklo.)

I od jada, što mi sèrcem vlada,
Dok se sveta izpuni osveta.

(skoči k mèrtvoj Mari, te ju poljubi, tad krene za drugimi, koji su već pošli. — Dora i Stana nad Marom se sagnù, a starac Marko ruke stere za odlazećima, kao da ih blagosivlje.)

ČIN ČETVÈRTI.

PRIZOR PÈRVI.

Večerno doba — Polje stubičko. S traga se vide razvaline grada Stubičkoga, što ih okružuju pojedine hèrpe seljakah oko naložene vatre ponaměštenih.

GOZETIĆ i LEPOIĆ stupe napřed.

LEPOIĆ.

Evo brate, novoga dokaza
Da je svaka za vremena sila:
Jutros jošte běsmo u tavnici,
Sad smo prosti ko ptice u zraku.

GOZETIĆ.

Tako jeste··· A tko bi to bio
Reko jutros, da će grad stubički
Bit večeras razvalina pusta?

LEPOIĆ.

Može sila, kada dobro stegne,
Učiniti da sušina plače,

Digitized by Google

A kamo li da nesdrobi sgradu,
Makar ona baš gospodska bila.

GOZETIĆ.

Neka, neka, voda ju odnela!
Kak stečeno, tako raztečeno!

LEPOIĆ.

Istina je opet što svět veli,
Zlo stečeno da po vragu ide.

GOZETIĆ.

Da što, brate, pa je pravo tako···

(porugljivo.)

Toj gospodi, čini mi se, da je
Zavèrtělo pod kapami něšto,
Kad su stali s nami sve to gore
Postupati, těrajuć nas silom
Na osvetu.

GOZETIĆ.

Al svi opet nisu
Kao ovi··· Ima medju njimi
I poboljih, akoprem su rědki.

LEPOIĆ.

Rědki, bogme, kao běle vrane.

PRIZOR DRUGI.

PRIJAŠNJI i GREGORIĆ, koj čim k njima pristupi, sebe baci sěkiru.

GOZETIĆ
(Gregoriću.)

A što ti je, te si tako ljutit?

GREGORIĆ.

Kako nebi ljutio se čověk,
Od ljutine pače sišo s uma,
Kad nesvèrši poso već na polak!···
Što nam hasni, što to kleto gnjězdo
Razorismo, kad nam prije reda

Digitized by Google

Izmakoše jedovite zmije,
Osobito Tahi i š njim Plovdin,
Što se vèrgo sasvim na ujaka.

LEPOIĆ.

Taha će to ipak ljuto zapeć',
Što mu grad taj posve razorismo.

GREGORIĆ.

Id' neluduj, on će marit za to
Uprav kao pas za petu nogu,
Ta on ima još drugih gradovah
I pustoga blaga ležećega
Dosta.

GOZETIĆ.

Ima brate, znam ja, ali
Skup je odviš, pa će borme žalit,
Da mu se je i to dogodilo.

GREGORIĆ.

To je malo, što se do sad sbilo,
Zato nebi ni p'jan zaigro,
To nij' sasvim ništa prama onom,
Što bit ima, i što biti hoće
U buduće — skoro — ako Bog dá!
Ja se toga dèržim: da se vazda
Ljudski dočme, što se jednom počme.

LEPOIĆ.

Pravo imaš, a gdě je Pasanec
Sa Pozebcem?··· Gdě li naš spasitelj
Mate Gubec?

GREGORIĆ.

Gubca vidih ondě
Baš za gradom, gdě se razgovara
Sa dvorskijem kneza Konjskog, bit će
Něšto važno, mislim; a Pasanec
Sa Pozebcem odè — uzev sobom
Dobar čopor kmetah — svi jašući
Nebi l' stigli kletog Taha s družbom.

(zlobno smèšeći se.)

Ali bi mi odlanulo, bože,
Da ih stignu!

Digitized by Google

GOZETIĆ

Bilo bi, do duše,
Po gospodu zlo i naopako
Ako bi ih zbilja još dostigla
Ta dvojica.

GREGORIĆ
(gnjěvno.)

Pravo bi im bilo,
Barem bi se oddužili s města
Duga svoga.

(pogleda na lěvo, te opazi Pozebca i Pasanca, gdě dojezdiše sa čoporom svojim.)

Al' eno ih upr:
Gdě sjašuju umorene konje.

LEPOIĆ.

Evo k nama jur dolaze oba.

PRIZOR TREĆI.

PRIJAŠNJI — POZEBEC i PASANEC zaprašeni od silne potěre k prijašnjim pristupe.

PASANEC
(Lepoiću i Gozetiću.)

Ima li vam u čuturi vina?...
Dajte amo, pogiboh od žedje!

LEPOIĆ.

Evo, brate, napij' se ga!
(poda Pasancu čuturu s vinom — Pasanc

Znam ja
Teže j' umrět s žedje, nego l' s mača.

GREGORIĆ
(Pasancu i Pozebcu.)

A boga vam, kažite, gospoda
Gdě su?

PASANEC
(oséče se na Gregorića.)

Gdě su, pitaš? — do vraga su!

Digitized by Google

POZEBEC.

Što moguće bolje potěrasmo
Hitre konje, da ih dostignemo,
Al moguće ni j' bilo nipošto
Opazit ih, kamo li dostići.

PASANEC.

Da sam ih ja samo opazio,
Makar kako na daleko bilo,
Tvèrda věra! stigo bi ih bio!

POZEBEC.

Al ovako — vrag bi ih sam znao!
Kud odoše bez svakoga traga.

LEPOIĆ.

Morali su drugim putem poći
U grad Zagreb, nego li kroz Sušed.

GOZETIĆ.

Ja bi reko, da su prejezdili
Goru našu, te put Medvedgrada
Udarili.

LEPOIĆ.

Tako će i biti.

GREGORIĆ.

Ništa zato, Tahi će nam doći
Još u ruke skupa s ostalimi.

PASANEC.

Hoće, bogme, tom se i ja nadam···
Gora s gorom sastat se nemože,
Ali čověk može sa čověkom,
Koga niti čeka niti traži,
A kamo li kad ga željno čeka
Ili traži, ko kakovo blago
Izgubljeno.

(groznim posměhom.)

Pa zato, Plovdine!
Imam i ja tvèrdu uzdanicu,
Da ti moje nećeš minut ruke.

POZEBEC.

E da Bog dá, kudgoder hodio,
Da ga svuda i moj jad susreo!···

Digitized by Google

Ako l' pije gdĕgod rujno vino,
Na gèrdne mu rane izlazilo,
Ako l' opet ljubi gdĕ dĕvojku,
Šarena ga poljubila guja,
Zašt' mi š njega od nevolje umrè
Mila ćerka, sve moje uzdanje.
(otare si dlanom suzne oči.)

GREGORIĆ.

Neboj se ti, platit će on za to,
Kao što će i Tahi platiti,
I ostali, što su goděr krivi.

LEPOIĆ.

I pravo je, jer takovih kletih
Kèrvopijah nit je bilo ikad,
Nit će biti, koliko je goděr
Širom ovog světa.

GOZETIĆ
(gnjĕvno.)

Zašto nama
Sve otimlju, što nam je Bog dao?

LEPOIĆ.

Zaludu nam naša zemlja rodi,
Kad njihova ruka snope broji.

GOZETIĆ.

Zalud svakom, što je komu drago,
Sve nam grabe: žene, dĕcu, blago,
A nikad se kleti nezasite.

LEPOIĆ.

A zatim se ipak čudom čude
Kad zacvili seljak od nevolje.

GOZETIĆ.

I vuk vije, kad ga hèrdja bije,
Kamo l' nebi čověk u nevolji
Zaplakao il' usto na noge.

GREGORIĆ.

I mi treba da budemo vuci
Posad, a ne — ko što im bijasmo —
O korlatu pseta krotka do sad.

Digitized by Google

PRIZOR ČETVÈRTI.

PRIJAŠNJI i GUBEC, koj došav s desne strane, medju njih stupi.

GUBEC.

Drago mi je, što vas baš u skupu
Tù zadesih, bratjo, jer vam imam
Kazat svašta···

(Pozebcu i Pasancu.)

Vas dva, kako vidim,
Vratiste se praznih rukuh opet
Iz potère?

(Pozebec i Pasanec šuteć obore glave.)

Al nemajte brige,
Doć će skoro i na vaš mlin voda.

(stanka — ozbiljno.)

Sada pako, čujte, što ću vami
Kazivati, pa kad ste me čuli,
Kažite mi redom šta mislite.

OSTALI.

Čujmo!··· Čujmo!

GUBEC.

Stigoše mi uprav
Malo prije pouzdani glasi,
Da će sutra na saboru ustat
Proti Tahu i njegovim drugom
Něki izmedj naših velikašah,
Da ih tuže, pa zato bi rado
Da ih i mi tù podupiramo
Proti onim —

PASANEC.

Može sve to biti,
Al' najposlě ipak vrana vrani
Neće oči da izkopa.

POZEBEC.

Dà, dà!
A mi znamo što rekoše stari:

Digitized by Google

Kad se goděr gospoda zavade,
Švagda seljak kečku podat mora
Na poslědku, bilo u ostalom
Kak mu drago.

GREGORIĆ.

Nas nij' za to briga
Što se medju sobom tá gospoda
Zavadiše, nam potrěbno nije
Pèrst metati medju tudja vrata,
Već mi treba da idemo svojim
Putem napréd, a oni nek svojim.

PASANEC
(porugljivo.)

Ta ružno je, gospodske haljine
Sa surinom viděti zajedno.

LEPOIĆ.

Bit će bolje, ako zasebice
Mi radimo postić ono, što je
Pravo, a i naše od starine.

GREGORIĆ.

Nam netreba gospodske pomoći
U ničemu, mi ćemo znat sami
Sud krojiti i pravice stare
Opet steći, što su nam ih silom
Il' prevarom gospoda otela.

POZEBEC
(Gregoriću.)

Pravo veliš, nam netreba dara
Iz gospodskih rukuh, dok su u nas
Zdrave naše té žuljave ruke.

PASANEC.

Od tudjega, bilo zlo il dobro,
To mi znamo, svagda tuga bije.

GREGORIĆ.

Nam netreba ničije pomoći,
Niti čijeg zagovora···

GUBEC
(što ih je do sad mirno saslušao redom — ozbiljno i krěpko.)

Dobro,
Kad je tako! — A ja sam unapréd

Digitized by Google

Znao da će to bit mnĕnje vaše,
Pa sam zato poručio tako
Onom koj mi svog glasnika poslà.

POZEBEC
(primi Gubca za ruku — prijazno.)

A zar, Mate, ti nemisliš tako ?

GUBEC.

Većom stranom i ja tako mislim,
Pa baš zato, videći da natrag
Već nevodi put naš, nego napřed,
Odlučujem poći napřed sada
I ustrajat věrno, postojano
Na tom putu s vami sve do kraja.

PASANEC
(Gubcu.)

Ti nas vodi i na dalje, Mate,
Mi ćemo te vazda poslušati.

POZEBEC
(Gubcu.)

Zbunjene su pčele bez matice,
Ti nas vodi, matica nam budi.

GOZETIĆ.

Oko tebe rojit će se rado
Věrne pčele: kmeti, bratja naša.

GREGORIĆ.

Nikad nam se bolji nerodio!
Trebo si nam i trebat ćeš dok si,
Molimo te, kan' iz dogovora,
Usliši nas, i budi nam vodja!

OSTALI
pristupljujuć Gubcu, pružaju mu ruku — sèrdačno.)

Molimo te, budi nama vodja!

GUBEC
(poda im ruku redom — ganuto.)

Hoću, bratjo, kad želite tako!
(zatim digne tri pèrsta u vis — svečano.)
A dajem vam božju věru tvèrdu,
Da vas nikad ostaviti neću
Dokle mi je na ramenu glava.

Digitized by Google

LEPOIĆ

(kao najstariji izmedju ostalih stupiv pred Gubca — skine šešir i takodjer podiže ruku na prisegu — svečano.)

I mi sada ko pèrvenci kmetah
Ostalieh, i u ime njino
Od Boga ti evo božju věru
Zalažemo: da ćemo te věrno
Vazda slušat kó svog starijega!

OSTALI

(izim Gubca slède primèr Lepoićev.)

To hoćemo, tako nama vazda
I na uri smèrti naše višnji
Bog pomogo!

GUBEC

(rukuje se opetovano sa drugovi — prijazno.)

Tako valja, bratjo!
Sada znamo, što je i kako je.
Medju sobom věru uhvatismo,
Ja se ufam: izdat se nećemo,
Već raditi, što mognemo radit,
Da skinemo svaku bedu s kmetah,
I da stare stečemo pravice.

PASANEC

(žestoko i svečano.)

Nek sve muke padnu na onoga
Tko nas izda!

POZEBEC.

Izdalo ga lěto!
Bijelo mu nerodilo žito,
Stara njega nevidila majka,
Nit se sestra mila njim zaklela!

(čuje se něka graja s traga, gdě su čopori seljački.)

PASANEC.

Što to može biti?

GUBEC

(Gozetiću.)

Idi, gledaj,
Pa nam skoro dodji kazat što je.

(Gozetić ode.)

Digitized by Google

PRIZOR PETI.

PRIJAŠNJI bez GOZETIĆA.

GUBEC
(Lepoiću.)

A jesi li, ko što sam ti reko,
Tvèrde straže stavio na okol
Té poljane, gdě se nalazimo,
Da nebude odkuda zasědah?

LEPOIĆ.

Svud sam straže tako naměstio
Ko što si mi reko.

(čuje se opet izza prizora krika i vika.)

GUBEC
(Gregoriću.)

A jesi li
Razdělio medju bratjom našom
Puške, sablje, ostalo oružje,
Štono danas, prilikom juriša
Na grad ovaj, otesmo pandurom?

GREGORIĆ.

Jesam, skupa sa onim oružjem
Što j' u gradskoj oružani bilo.

(na novo se čuje silna vika izza prizora.)

LEPOIĆ.

Eto, već se po trećiput čuje
Silna buka tamo s traga··· Bog zna
Što je uzrok tomu?

GUBEC.

Čuti ćemo,
Čim se vrati Gozetić ovamo···
Al' ja mislim, da tá buka znači
Něšto dobro, jer iz obće graje
Radostni se svak čas uzklik čuje.

Digitized by Google

PRIZOR ŠESTI.

PRIJAŠNJI i GOZETIĆ, koj se vratja žurno.

GOZETIĆ
(veselo — radostnim glasom.)

Čujte, bratjo!

(Gubcu.)

I ti vojevodo!
Vesele vam evo glase nosim:
Tri čopora silna — sami kmeti
Iz obližnjih zagorskijeh městah,
Čuvši jurve što se ovdě sbilo,
Dodju evo redom, da se s nami
Tù sjedine pod vojvodstvom Gubca
Prot gospodi, svojim tlačiteljem.

GREGORIĆ
(radostnim glasom.)

Tako valja, tako!

POZEBEC
(zlobno směšeći se.)

Nikad bolje!
Žito zrije, žetva nij' daleko!

PASANEC
(strastno.)

Da sad stanu svi kraljevi světa
Miriti nas sa gospodom kletom
Pomirit nas neće, dok se godě
Naš i njihov udes neodluči.

GUBEC.

To će biti, drugačije nije!

(Gozetiću)

Kaži, Gèrga, koliko ih dodjè
Od prilike?

GOZETIĆ.

Bit će ih ukupno
Do četiri hiljade.

Digitized by Google

GUBEC.

Upravo
Pet hiljadah dakle, sa onimi
Što su s nami došli.

(sam sobom.)

Za početak
Broj, doduše, dosta znatan, te će
Sve to većma, ufam se, porasti.

(opet Gozetiću — glasno.)

A jesu li svi oboružani?

GOZETIĆ.

Kako koji, a svi po seljački.

GUBEC.

Dobro i to, dok nebude bolje,
A u ruci pravednika prosti
Mlat seljački više može, nego
Demeskinja sablja u zlotvora.

(stanka.)

Lud bi bio, tko bi pomislio
Na to sada: kako da utiša
Il ustavi puk taj uzbunjeni,
Jer bi zalud bilo, baš ko što je
Zalud, htěti ustaviti silnu
Potočinu, kojano se lomi
Provalami, a kamo li htěti
Těrati ju, da uz bèrdo opet
Natrag teče odkuda potečè.

(vatreno.)

Silno, žurno, bez prestanka napřed
K cilju svomu, k slobodnomu moru —
To je težnja plahe potočine,
Pa to mora da i naša bude,
Ako nam je do slobode stalo!

(sve većma vatreno i oduševljeno.)

Koj prost hoće da od jarma bude,
Taj ga u čas sgodni, kao munja
S vedra neba, smetnut, skèršit mora,

Digitized by Google

Jer se drugče sgodan čas izmakne,
A on ti se opet u zlu nadje···
Zato, bratjo, čujte, što vam kažem:
I nam sada radit treba žurno
I odvažno, pa će biti dobro.

(stanka — zatim odvažno.)

Vaš sam vodja, vi me izabraste,
Slušajte me i stojte na umu,
Pa što komu rečem, nek nastoji
Da mi točno svèrši.

(Pasancu.)

Sutra dakle,
Čim jutèrnja danica izteče,
Posavinu ti ćeš poć u ravnu,
Ondě nastoj da se isto tako
Kao ovdě kmetovi podignu
Prot gospodi; a to će ti lahko
Poć za rukom, budući mi znano,
Da su kmeti tam nezadovoljni,
Jesi li me dobro razumio?

PAŠANEC.

Jesam dobro.

GUBEC
(Gregoriću.)

Ti ćeš u Štajersku.

(Pozebcu.)

A ti opet imaš poć u Kranjsku,
Gdě imade svuda dost' kmetovah,
Dakle svuda dost' nezadovoljnih,
Koji će vas prihvatiti rado,
Kad začuju da ste njima došli
Objaviti zoru bolje dobe···
Na što će se dozvati i oni
Jur pameti, te zajedno s nami
Radit o tom da se oslobode.

(Gregoriću i Pozebcu.)

Još im kaž'te: ako ustat misle

Digitized by Google

Da ustanu odmah, zatim pako
Da se s nami sjedinit nastoje
Na ravnome polju varaždinskom
Il optujskom, ali to čim prije···
Jeste li me razuměli?

PASANEC i POZEBEC.

Jesmo.

GUBEC.

Vratite se skoro, ja ću dotlě
Utaboren pričekat vas ovdě
S našom bratjom.

(pouzdano.)

Ja nedvojim više,
Da će dotlě iz cielog ostalog
Nam Zagorja i iz drugih stranah
Domovine naše stić još više
Kmetskih četah··· Tada ćemo složno
Udariti na dušmane redom.

LEPOIĆ.

Ako l' oni na nas udre prije?

GUBEC

(odvažno.)

To ćemo ih dočekati hrabro.

(Gregoriću, Pasancu i Pozebcu.)

A sad hajte spavat, već je kasno
Doba noći. Počinite malko,
Prije nego l' svaki svojim putem
Krene.

(čuje se žamor od onuda, gdě su čopori kmetski.)

GREGORIĆ.

Naša bratja nespavaju,
Veće bdiju, i mi ćemo š njimi
Bdit zajedno.

GOZETIĆ

(prijazno — Gubcu.)

Čuj, vojvodo Mate,
Nebi l' dao bratji ono vino,
Što ga danas iz podrumah grada

Digitized by Google

Razorenog u sudovih silnih
Izvukosmo?

PASANEC
(gnjěvno.)

Ta to vino jeste
I onako baš na kmetskih lozah
I u kmetskih vinogradih raslo,
A i kmetskim kèrvavijem znojem
Obdělano···

POZEBEC.

Daj ga dakle opet
Onom, čije jeste po pravici,
Da se malko tužan razveseli.

LEPOIĆ.

Da razbije tamu na svom čelu,
I od sèrca brigu da odbije.

GREGORIĆ.

Svaki ima kakvu takvu brigu,
Něko plače, izgubljeno blago,
Něko ljubu, ćercu il brajena,
Svak se svojom tugom razgovara.

(Gubcu.)

Daj to vino, da nas tuga prodje
Za čas barem, dok skoro nedodje
Bolje doba.

GUBEC
(zamisli se malko, zatim prijazno.)

Neka, uzmite ga,
I razděl'te medju bratju tako
Kako 'e pravo··· Mene pako ovd
Ostavite sad na samu, da se
Razaberem malko, da izmislim
Što i kako nam unapřed treba
Radit, da se prikučimo cilju.

(ostali izim Gubca odu.)

Digitized by Google

PRIZOR SEDMI.

GUBEC
(sám sobom.)

Evo hore! dělo se začima,
Bog dá sretno za rukom mi pošlo!
(stanka — zamisli se, zatim nastavi.)
Zèrno pušci kad poléti s cěvi
Žvižděć, kano žarka uz grom munja,
Stréla s luka kada se odapne,
Te zrak sěče smèrtonosnim krilì,
Tko ih može u hitrome létu
Obustavit? — Nitko živ na světu!
Nitko, dokle cilj svoj nepostignu···
Ako l' ipak taj svoj cilj promaše,
Što se kadkad i najboljem strélcu
Dogoditi može? — Neka! — Ipak
Svèrhi stranom barem zadovolì
Zèrno i stréla, težeći za ciljem,
Ako ga baš i nepostigoše···
(opet stanka — svečano.)
Evo i mene, kako težim napréd,
Nemože me ništa obustavit,
Ništa više na mojemu putu!···
Hoću dakle, a i moram poći
K svetom cilju — nebi li ga stigo! —
A ti silni, sveznajući Bože,
Pred kojim se ništa kriti neda,
Vidiš kano kroz prozračno staklo
Sèrce moje, vidiš dušu moju,
Migni věčnim okom sunčanijem,
A upravljaj desnicom svom možnom,
Pa će stići i ilovo žèrno
Cilj svoj veli, te će zadušbina
Mila biti i tebi i světu.
(čuje se kako kmeti s traga veselo kliču.)

Digitized by Google

Evo bratje, kako se vesele!
E pravo je··· Život naš je kratak
I onako, te se u njem hitro
Sreća svuda i nesreća dĕli,
Baš kó noćca od biela dana···
Pravo jeste, neka se vesele,
Mnogomu će možebiti skoro
Iznad groba zakukati sinja
Kukavica, te će izza njega
Ostat plačuć věrna žena i ljuba
Mila seka, ćerka ili stara
Samohrana majka···
(oduševljeno i odlučivo.)
Ništa zato!
Žèrtvah mora biti, kad se hoće
Što veliko postić, a ima li
Štogod veće na ovome světu,
Do slobode svakomu čověku
Prirodjene i od Boga date?
Za tú svèrhu proliti nežalim
Ni ja zadnju kaplju kèrvi···
(čuje se da nětko žurno dolazi — glasno.)
Tko je,
Te dolazi tako žurno k meni?

PRIZOR OSMI.

PRIJAŠNJI — STANA.

STANA
(odzivljuć se oteu, stupi pred njega.)
Ja sam, dragi otče!

GUBEC.
Ti si, Stano?
A što ti je, te sad noćju k meni

Digitized by Google

Tù dolaziš? — Zašto mirno sada
U postelji kod kuće nespavaš?

STANA.

Ah oprosti, dragi otče, ali
Ja nemogu spavat podnipošto,
Jer me strašan uzdèrmao sanak,
Koj se uprav tebe tiče.

GUBEC.

Mene?
Kakav to san? Nuděr mi ga kaži.

STANA
(ozbiljno.)

Ja sam snila, da sam te viděla
S gorskom vilom najprě, gdě se stobom
Pobratila, i gdě ti je mastju
Baš vilinskom namazala čelo,
Na što vile nestà kano magle···
A ti počè zatim sve to većma
U vis rasti, tako, da t' se těme
Doticalo istijeh oblakah,
U početku, Bog i duša, vedrih,
Ali skoro sasvim potavnělih,
Te se oko tebe razkriliše
Kao cèrna krila gavranova···

(strašivo.)

Tad opazih, kako ti na glavi
Za čas zasjà strahovita kruna,
S koje ti je potavnělo lice,
Na što svuda mukli grom zaori,
Sva se zemlja strese iz temelja,
Tebe hipom nestà, tmina nastà,
A u tmini začuh kak zaplače
Posestrina tvoja s gore vila···

(Gubec se něšto duboko zamisli.)

Tad se prenuh plačuć iz sna težka,
Te nemogav više usnut, skočih
Iz postelje, obukoh se hitro,

Digitized by Google

I pohèrlih k tebi da m' odlane.

(Gubec uzdahne duboko.)

Nije l', dragi otče, to san strašan
Da svakomu, komu ga kazuješ,
Kosa u vis od straha poraste ?

GUBEC

(razabrav se — prijazno.)

Idi Stano, negovori toga !
To se tebi samo čini tako,
Tko će sanku štogod věrovati ?

(pogledav pram nebu — svečano.)

San je laža, a Bog je istina ! . . .

(opet prijazno Stani.)

A ti si se valjda glavom ružno
Naslonila, il' si možebiti
Pomislila něšto ružno, te se
S toga takav sanak na te sbio.

(pouzdano.)

Dà, dà, to će biti, ništa drugo.

STÁNA

(uzdišuć.)

I ja želim, da nebude drugo.

(čuje se žamor dolazećih u razgovoru mnogobrojnih seljakah.)

PRIZOR DEVETI.

PRIJAŠNJI i mnogobrojni SELJACI, njima na čelu jesu: POZEBEC. PASANEC, GREGORIĆ, GOZETIĆ i LEPOIĆ — svi svečano dolaze, te se oko Gubca poredaju.

JEDNI SELJACI

(mašuć šeširi kliču:)

Da Bog živi seljačkoga kralja,
Matu Gubca !

DRUGI SELJACI

(isto tako kliču:)

A na mnoga lěta !

Digitized by Google

GUBEC
(prenuv se u pèrvi mah — sàm sobom.)

Što to čujem?

STANA
(poluglasno i strašivo — sama sobom.)

San mi se jur vèršit
Započima.

GUBEC
(razabrav se — seljakom ozbiljno.)

Šta to znači, bratjo?
Jeste l' s uma sišli, ili ste se
Možda odviš ponapili vina?

PASANEC
(ponosito.)

Nije, bogme, da znaš, niti jedno
Niti drugo, već iz dogovora
Trězna sviuh ukupno seljakah
Tebe kraljem našim izabrasmo,
A ti čast tú primit moraš.

GUBEC
(poněšto razdražen.)

Moram?
Tko to veli?

SVI SELJACI
(jednoglasno kličù:)

Dà, dà!... Moraš, moraš!

GUBEC
(ozbiljno i odvažno.)

Ja nemoram ništa, ako neću
Dragovoljno, to treba da znate!

(Poče zve tò veći nemir i žubor medju seljaci nastaje. Gubec se něšto kao predomišlja.)

Puštajte me barem tili časak,
Da si zrèlo stvar promislim prije.

PASANEC.

Ti promisli, pa nam kaži tada,
Ali kralj naš svakako bit moraš.

POZEBEC.

To svakako moraš, hoćeš, nećeš!

OSTALI SELJACI
(kličuć.)

Moraš, moraš! hoćeš ili nećeš!

Digitized by Google

GUBEC
(izza kratka razmišljanja — sam sobom.)

Eto što ću š njimi, kad su uprav
Kao děca u vrućici silnoj,
Što te neće slušati do věka
Te uzimat lěk im spasonosni,
Ako njima igračku nepodaš···
Dobro dakle, svèrhe radi hoću
Na izliku primit čast kraljevsku;
Tim ću u njih barem to postići,
Da me slěpo svaki slušat hoće,
Dok ih s noći tavne neizvedem
Na dan běli, dok iz bědna roba
Nenačinim čověka slobodna···
A tad opet moć ću tú kraljevsku
Čast sa ledjah seljačkijeh stresti.

POZEBEC
(tužnim glasom.)

Što razmišljaš tako dugo, Mate?
A zar nećeš, da unapřed budeš
Bratji svojoj, što si ih do sada
Věk štitio, lěpo světovao,
Nećeš dakle, da im sada budeš
Otcem, majkom, rěčju: kraljem?

GUBEC
(poda Pozebcu ruku

JEDNI SELJAC
Tako valja!

DRUGI SELJACI.
To je rěč pametna!

GUBEC
(ozbiljno.)

Vi me kraljem vašim izabraste,
Ali sad me i slušati treba,
Kao što se kralj slušati mora!···

JEDNI SELJACI.
E naravno!

DRUGI SELJACI.
Nije drugačije!

Digitized by Google

GUBEC
(Pasancu, Pozebcu i Gregoriću — ozbiljno.)
Znate li vi, što sam vami jučer
Reko ?
PASANEC, POZEBEC I GREGORIĆ
(u jedan glas.)
Znamo !
GUBEC.
Evo zora svitje,
Hajde dakle na put !
PASANEC.
Gotovi smo
Odmah poći.
GREGORIĆ.
Mi idemo rado.
POZEBEC.
Svikud rado, kud nam goděr rečeš.
(odu sva trojica.)
GUBEC
(ostalim seljakom — prijazno.)
A vi hajde, svak na svoje město,
Počinite, pěvajte il' pij'te,
Rěčju, čin'te što vam goděr drago,
Dok vas budem zvao na kakav poso.
(sam sobom.)
A toga će valjda skoro biti.
JEDNI SELJACI.
Pravo ima.
DRUGI SELJACI.
Baš govori mudro.
SVI
(kličuć.)
Bog nam živi kralja Matijaša !
(čim svi kličuć odlaze — sunce za gorom svane.)

Digitized by Google

ČIN PETI.

PRIZOR PÈRVI.

Polje Stubičko. Na lěvoj strani tabor gospodski. Rano je jutro.

KEGLEVIĆ i ALAPIĆ izšetaju iz glavnoga šatora.

KEGLEVIĆ.

Eto vraga, tko bi bio lani
To slutio, da će kmeti tako
Za godinu danah osiliti,
Da će biti od potrebe š njimi
Na bojnome polju silnom vojskom
Ogledat se?

ALAPIĆ.

Pravo imaš, brate,
Ali to se ipak slutit moglo,
Da će plodom zlim urodit Taha
Pretěrana strogost. Nije dobro
Nikad kad se těra mak na konac.

KEGLEVIĆ.

Nije, bogme, to na novo sada
Svatko vidět može, tko slěp nije...
Kad tinjaju pod pepelom iskre,
Nevalja ih nikad punim dahom
Razpirivat, već ih puštat treba
Ondě gdě su, dok se neutèrnu
Same.

ALAPIĆ
(malko porugljivo.)

Dà, dà, ali što sad hasni
Mudrolija kad joj vrěme nije,
Imali smo kad mudrovat prije.

Digitized by Google

KEGLEVIĆ.

Nemoj tako, ta znaš, da od strane
Hèrvatskieh staliških redovah
Sve do sada běhu pokušana
Sva moguća srědstva, da s' utiša
Buna kmetska, ali sve zaludu···
Ti znaš dobro, da se lani dvaput
Radi toga sakupio sabor,
Pèrvi běše baš měseca svibnja,
Gdě dva slasmo u Beč poklisara,
Keglevića Simu i Berzeja,
Na što opet kralj pověrenike,
Isto tako kó pèrviput, zalud
Amo poslà, da umiri kmete···
Skoro zatim iz drugog sabora,
Kolovoza měseca dèržanog,
Kotarskoga sudca stubičkoga
I susědskog: Mikulića najme
I Raškaja Matu izaslasmo
Da umire kmete, zatim da ih
Pritěraju silom, da poprave
Oštetjenu naletom Turakah
Ivaničku tvèrdju, al je i to
Zalud bilo, pobunjeni kmeti
Nehtědoše više poslušati
Ni spajiah niti sudcah svojih,
Već na putu bune ostadoše,
Napredajuć svakdan sve to većma,
I razstiruć kobna svoja krila
Širom cěle zemlje naše, pače
Prěko medjah hèrvatskijeh jurve.

(stanka — zatim gorko.)

Nevolja je, dragi pobratime,
Da bi čovčk izišo iz svěsti,
Kad pomisli, što za kratko vrěme
Počiniše pomamni kmetovi.

Digitized by Google

Ta ti znadeš i sám kako najprě
Grad Stubički, zatim Suséd, Okić,
Kerestinec, Cesargrad i dvore
Punekove stranom razoriše,
Opléniše, poraviše zemljom,
Stranom pako ognjem popališe,
Grom ih s vedra opalio neba.

ALAPIĆ.

Znadem sve to, i netreba s nova
Da izbrajaš jade i sramote,
Što nas peku gore neg' ikoja
Druga rana peći može, a to
Ponajviše s toga, što smo tomu
Sami krivi.

KEGLEVIĆ.

Što si reko, brate,
Mi smo krivi? — Kako bi to bilo?

ALAPIĆ.

Mi il bratja naša, svejednoj e!
A zar nèsu naši velikaši
Věčnom svojom svadjom povod dali
Da se do sad oklevalo svedjer,
Te se nije udarilo odmah
Na buntovne kmete krèpko, složno,
Dok još 'vako ojačali nisu,
Već tako se kó godina gladna
Stvar tá vukla i svedj odgadjala
Do zadnjega sabora dèržavnog,
Što bi lètos dèržan prě tri tjedna,
Gdě gospoda na iskrene rěči
Draškovića bana pristadoše,
Te se jadu svomu dosětiše,
I vlastitom silom opréti se
Buni kmetskoj odlučiše krèpko.

KEGLEVIĆ.

Istina je, žalibože, živa.

ALAPIĆ.

Bilo 'e, bogme, skrajnje vrěme jurve

Digitized by Google

Uzdati se u se, osobito
Odkako se uvěrismo posve,
Da nam carski u krajini bližnjoj
Generali Auersperg i Hallek
S toga nuždne pomoći nešalju,
Što im na sve silne prošnje naše
Nikakova zapověd iz Beča
U tú svèrhu nestižè od cara.

KEGLEVIĆ.

Ništa zato, kad pogibel prěti
Domovini, bilo to iz vana
I iz nutra, Hèrvatsko je plemstvo
Tomu viklo jurve od starine,
Da se uzda na vlastitu snagu
I moć svoju vazda, ne na tudju···
Tako někoč slavni predje naši
Učiniše, tiem se proslaviše,
Tako do sad i mi učinismo,
Odbijajuć Turke naletnike,
Tako treba i sad da činimo,
Gdě s kmetovi boj děliti treba,
Pa će sreća nam junačka dati
Da ćemo sad opet poběditi.

ALAPIĆ.

Morat ćemo, jer je to sramota
Strašna za nas, što do sada kmeti
Pobunjeni, na očigled světu,
A uz pèrkos nama uradiše···
To je ljaga na čistome gèrbu
Plemičkome, što ju drugče nije
Oprat moći, van bundžijah kèrvju.

KEGLEVIĆ.

To će biti, ufam se, još danas,
Samo treba još da pričekamo
Zrinjskog Gjuru sa oddělom svojim,
I Plovdina s svojim, pa tad ćemo
Udariti odmah na seljački

Digitized by Google

Tabor što je ondě s desne strane
Na tom polju.

(porugljivo.)

Gděno sad stoluje
Kralj Matijaš Gubec medj seljaci,
Što se ludo oko njega kretju
Kao svijet oko pijanoga.

(čuju se zvuci bojne trublje.)

ALAPIĆ.

Prijateljah bit će koj od naših,
Što sad s četom tù dolazi svojom.

PRIZOR DRUGI.

PRIJAŠNJI — ZRINJSKI.

ZRINJSKI.

Zdravo, bratjo, evo mene s četom
Mojom ovdě!

(rukuje se sa Keglevićem i Alapićem.)

KEGLEVIĆ.

Baš nam dobro došo!

ALAPIĆ

(Zrinjskomu.)

Nuděr kaži, nosiš li nam dobrih
Věstih?

ZRINJSKI.

Dosta dobrih.

KEGLEVIĆ.

Kaži nam ih.

ZRINJSKI.

U kratko ću: — Ja sam svojom četom
Baš prekjučer blizu Kerestinca
Nagazio na buntovni čopor
Pod vojvodstvom zloglasnog Pasanca.
Ja kó munja odmah nanj navalih,
Te potukoh srećno té seljake,

Digitized by Google

Što li od njih u bitki nepadè,
To se vrag zna kuda razběžalo.

KEGLEVIĆ
(Zrinjskomu — radostno.)

Tako valja, vidi se, u tebi
Da kèrv teče slavnih Zrinovićah.

ZRINJSKI.

Al očito ipak priznat moram,
Da i mojih ljudih dosta padè,
Jer se kmeti, videć primĕr svoga
Bĕsnog vodje, junački branjahu,
Dok najposlĕ, kao manje vĕšti
Boju, mojoj sili podlegoše.

(čuju se na novo zvuci bojne trublje.)

PRIZOR TREĆI.

PRIJAŠNJI — PLOVDIN.

KEGLEVIĆ.

Zdravo! jesi l' svojom četom došo?

PLOVDIN.

Jesam brate, i to izabranom···
Vodim uprav četiri stotine
Konjanikah, izkusnih vojnikah.

KEGLEVIĆ
(radostno.)

Tiem bolje, takovih nam treba.

PLOVDIN.

A nĕste li ništa iz susĕdne
Kranjske čuli i Štajerske?

ALAPIĆ.

Nismo.

PLOVDIN.

Vĕst vam dakle važnu javit mogu,
Da su najme dva čopora kmetah

Digitized by Google

Buntovnijeh, štono baš u Kranjsku
I Štajersku onomadne silno
Provališe, uništena sada.

KEGLEVIĆ
(veselo uzkličuć.)

Je l' moguče?

ALAPIĆ.

Kako se to sbilo?

PLOVDIN.

Pèrvi čopor, baš od dvě hiljade,
Pod vojvodstvom seljaka Pozebca
Sretno prodre do Kostajnovice,
Al tù bude od baruna Turna,
Izza kratke nu žestoke borbe,
Svladan, razbit, i potěran silno
Preko Kèrškog kraj Save, gdě mnogi
Kmet běžeći zaglavi u rěki.
Drugi čopor brojeć tri hiljade,
Što ga běše predvodio seljak
Nam poznati Gregorić Ilija,
Bude ondě blizu svetog Petra
Kod Kunšperga, a od Šrotenbacha
U žestokoj bitki sretno svladan.
Što od jednog i drugog čopora
Kmetskog izpod sablje tad uteče,
To se opet sběžà, ja bih reko,
U té naše strane, da se opet
Tù sakupi s nova pod zakrilje
Vražjeg Gubca, uprav ko pilić
Pod kreljuti kvočke.

(gnjěvno.)

Al se ufam,
Sad se hoće u nje zaletěti
Sokolovi, ptice plemenite,
Čapkam sgrabit kvočku i piliće,
Te iztrěbit paklenu tú živad.

Digitized by Google

KEGLEVIĆ
(Plovdinu.)

Medju njimi ipak i pětlovah
Ljutih ima, što bi lahko mogli
Slomit krilo gdčkojem sokolu.

PLOVDIN.

Kuda ciljaš znadem, al ti kažem,
Da bi meni uprav milo bilo
Kad bi se ja ili s Gubcem sámim,
Ili pako s onim, kako vele,
Toli běsnim sastao Pasancem.

ALAPIĆ.

Dà, běsna je oto pasja věra,
Ta o njemu uprav kažu, da je
Buntovnikah od svijuh najgori,
Što se tiče osvete na plemstvo.

(Plovdinu.)

Ja nedvojim, dragi Vladislave,
O hrabrosti tvojoj ni najmanje,
Al ti ipak velim, da bi živog
Okèršaja bilo, da se š njime
Ti sastaneš u današnjoj bitki,
Jer znam, tebi da na pose radi
Baš o glavi, želeć osvetiti
Maru svoju, što si mu ju 'nomad
Obljubio, u smèrt natěrao.

PLOVDIN.

Briga mene za njegove prětnje!
U ostalom što goděr učinih
Ja zaista nimalo nežalim,
Jer plěn, bogme, běše lěp svakako
I dostojan da se silom otme,
Al ja žalim, i žalit ću uvěk,
Što mi se je nesretnim slučajem
Tom prilikom lěpši plěn izmako...

(vatreno.)

Mara běše lěpa, al još lěpša,

Digitized by Google

Mnogo lěpša jeste krasna Stana,
Baš kó ruža što je mnogo lěpša
Od ljubice··· Ali ništa zato,
Što se meni onajput izmaknu,
Doć će vrěme skoro, gdě će mene
Morat zapast i taj plěn gospodski.

KEGLEVIĆ
(Plovdinu.)

Pust'mo, brate, to na stranu sada,
Gdě nam se je razgovarat treba
O važnijih stvarih.

ALAPIĆ
(Plovdinu.)

Kaži jošte,
Nisi l' ništa čuo o našemu
Pobratimu a ujaku tvome?

KEGLEVIĆ.

Kako mu je?

PLOVDIN.

Bogme naopako,
Ta vi znate sami, kako njega
Uzdèrmaše lanjski dogadjaji,
Kad mu kmeti naletom uzeše
Grad Stubicu, a zatěm i Susěd···
Ulozi ga, ko ljutica guja,
Tad spopadnu, te od ono doba
U Zagrebu boluje jednako,
A nij' nade da će se pridići
Iz bolesti, budući mu svakdan
Sve to gore··· Mislim da će težko
Još koj danak proživěti moći···
Da nij' toga, věrujte mi, bratjo,
On bi sada tù medj nami bio,
Te bi našu vojsku predvodio,
Samo da se bundžijam osveti,
Što ih i sad u najvećoj boli
Neprestano ruži i proklinje.

Digitized by Google

ALAPIĆ.

A kneginja?

PLOVDIN

(sažimajuć ramenima — porugljivo.)

Neznam gdě je sada.

ZRINJSKI

(što je do sad sa strane stajao i sve slušao, stupi pred Plovdina — istomu krěpko.)

Ja znam, ako ti to zbilja neznaš
Ili nećeš da znaš···
(izvadi i pokazuje list.)
U toj knjigi
Meni javlja nesretna má sestra,
Da se iz svog tihog utočišta —
Kamo běše radi surovostih
Svog supruga, ko što sami znate,
Priběgnula lani — sada opet
Povratila k bolestnomu mužu,
Da ga barem u bolesti težkoj
Neostavi sámog.

KEGLEVIĆ.

To je alem
Izmedj ženah.

ALAPIĆ.

Jest, boga mi, uzor.

ZRINJSKI.

Ja svedj mislim, da moj šurjak Tahi
Take žene zaslužio nije···
Nu sad valjda, gdě mu se primiče
Čas odsudan, znat će ju očěnit.

KEGLEVIĆ.

Ako l' umre, ipak će još jednu
Prije smèrti imati utěhu,
Da će najme, za cělo se nadam,
Bit osvetjen od nas jošte danas.

PLOVDIN

(Kegleviću.)

Što čekamo? — A zašto na kmetske
Pasje věre neudrimo odmah?

Digitized by Google

KEGLEVIĆ
(ozbiljno — Plovdinu.)

Uztèrpi se jošte malo. Treba
Da pričekam uhodu svojega,
Štono sam ga poslo da razpita
Još poněšto, i s daleka tabor
Da obidje kmetski, nebi l' štogod
Sazno, što bi nama od koristi
Biti moglo ?

PLOVDIN.

Tko je tá uhoda ?

KEGLEVIĆ
(poněšto porugljivo.)

Znaš ga dobro, špan je Tahov: Škanjec

PLOVDIN.

Taj je valjan za onakav poso,
Gdě je treba štogo l nanjušiti,
Samo mi se čini, da je strašiv.

ALAPIĆ.

To su većom stranom sve uhode,
Ili slične bagre ljudi, ali
Ipak idu kud ih čověk šalje,
Samo da tim novca steći mogu.

PRIZOR ČETVÈRTI.

PRIJAŠNJI. — ŠKANJEC, koj smireno pred gospodu stup.

KEGLEVIĆ
(Škanjcu.)

Kaži bèrzo što si prokopao ?
Jesi l' vojsku uhodio kmetsku?
Koliko ih ima ? — A jesu li
Spremni na boj s nama ?

ŠKANJEC.

Bez zamĕre,
Gospodine kneže, težko jeste

Digitized by Google

U jedanput na sve odgovorit,
Al ću kazat sve što znadem redom,
Akoprem to šala nije bila
Kradomice sve to izpipati···
Ala Bože, da su me ščepali,
Živa bi me za sigurno bili
Oderali.

PLOVDIN
(porugljivo.)

. Nebi škoda bila.

ŠKANJEC
(takodjer porugljivo.)

Hvala lěpa, dragi gospodine,
Al kažite, ako Boga znate,
Tko bi tada s vami u buduće
Otimao lěpe selske vile?

(Plovdin poněšto osramotjen gleda na drugu stranu.)

KEGLEVIĆ
(Škanjcu — strogo.)

Šuti o tom, pa mi odgovori
Na 'no, što te pitah prije.

ŠKANJEC
(smireno.)

Dà, dà,
Hoću··· Znajte dakle, da su kmeti
S desna ondě na kraju tog polja
Širokoga sad utaboreni.

KEGLEVIĆ
(osčče se na Škanjca.)

To već znamo.

ŠKANJEC
(lukavo směšeći se.)

Dobro, al ja neznam
Da li znate, kneže milostivi,
Da ih ima do dvadeset hiljad.

ALAPIĆ.

Što do vraga?

KEGLEVIĆ.

Toliko ih ima?

Digitized by Google

ŠKANJEC.

Dà, toliko, ako ne još više.

PLOVDIN.

Nemoj grede činiti od dlake,
Tebi se je valjda to u strahu
Prividilo··· To nemože biti.

ŠKANJEC.

Ako meni to nevěrujete,
A vi hajde na onaj brěžuljak —
(pokaže na desno, gdě se vidi mali brěžuljak.)
Odkuda je svu poljanu širom
Pregledati moći, pa kroz durbin
Pogledajte, vidit ćete tada
Da li lažem.

KEGLEVIĆ.

Može biti, može,
Ako čověk i to na um uzme,
Da im pomoć sa svih stranah stiže,
Osobito odkako jur znadu
Da se vojska naša na njih sprema.

ŠKANJEC.

K tomu treba da još i to znate,
Da se ostanci razbijenih četah:
Posavačke, Štajerske i Kranjske
I njihove vodje — sva trojica —
Pod šatori kmetskim' jur nalaze.

PLOVDIN.

Ja sam reko, da će tako biti.

KEGLEVIĆ
(Škanjcu.)

Imade li još što da mi javiš?

ŠKANJEC.

Imam, bogme, i to je važnije
Neg ostalo, što sam jur javio,
A to jeste, da su buntovnici
Sbor dèržali juěer, proglašivši:
Da će odsad bit slobodni posve,
Nezavisni od svojih vlastelah,
Kojim više nikad platjat neće

Digitized by Google

Desetine a ni devetine,
Ili drugog kakvog goděr danka.
Zatim bude i to zaključeno:
Da se měra svud veća uvede,
Da se zemlje i imetak svuda
Medju kmete jednako razděle···
Tako vele, moći će jedino
Stare svoje opet steć pravice.
(sva gospoda planu od sèrčbe.)

KEGLEVIĆ.

Tako li je?

ZRINJSKI.

Gle, gle, ništa više?

ALAPIĆ.

Što se htilo to se babi snilo···
Té pravice seljačke bi bile
Na taj način najveće krivice
Za nas··· Aja, kume, iz té melje
Kruha biti neće za nas živih.

PLOVDIN.

Neće, bogme, dok je još jednoga
U Hèrvatskoj pravoga plemića.

KEGLEVIĆ.

Ala su se gèrdno jur smutili,
Rep i glava gdě im je neznadu
Od oběsti puke.

ALAPIĆ.

Vidite li,
Da je sám vrag — kmetski taj kralj Gubec,
O kom něki tvèrdiše da jeste
Čověk pošten··· To boga mi nije,
Kad u prava naša dirat smije.

ZRINJSKI.

Trebalo je svakom odprě znati,
Da je zalud u pauna perje,
Kad se s njime ponosit neumě,
I u gori pitomost u vuka,
Kad mu nitko věrovati neće.

Digitized by Google

PLOVDIN.

Svět će nam se rugati očito,
Svatko nama pljuvati na obraz
Punim pravom, ako im se ljudski,
I to s města baš neosvetimo.

(strastno.)

Hajdmo na njih!

KEGLEVIĆ

(krěpko — Plovdinu.)

Stani jošte malo,
Prě oměri, pa onda poskoči!
Tko posèrne, mudrovat mu brane.
I meni je, věruj, dèrzovitost
Tijeh kmetah tako dodijala
Kô i tebi, al tù treba ipak —
Prije neg se boj zametne ljuti,
Koj će, znam ja, vèrlo žestok biti,
I rod mnogi u cèrno zaviti
S obe strane — treba dakle prije
Skrajnje sredstvo jošte pokušati,
Nebi li se ipak cilj postigo
Bez prolitja kèrvi prem tolike.

(gospoda ostala uznemire se něšto.)

PLOVDIN

(porugljivo i žestoko — Kegleviću.)

Kakvo sredstvo još predlagat možeš,
Gdě se radi sad o česti našoj?

KEGLEVIĆ

(skoči prama Plovdinu — veom ogo.)

Nepredlažem, veće zapovědam!

(Plovdinu isto tako kao i ostaloj dvojici gospode.)

Vaš sam vodja! — Stališi me naši
I redovi izabraše složno,
Isti pako ban naš potvèrdi me,
Poslušati dakle mene treba,
Jer i ja znam što mi činit valja,
Bez uvrěde česti vaše i svoje!···

(uměreno — Škanjcu.)

Digitized by Google

A jesu li što oboružani
Buntovnici?

ŠKANJEC.

Baš najbolje nisu,
Al su željni, pobiti se s vami.
K tomu ima u njih do trideset
Lubaradah dugačkieh, zatim
I topovah někol'ko na kolih.

KEGLEVIĆ
(gospodi.)

Čujete li, što taj pripověda?

ALAPIĆ.

Vrag odnio tog prokletog Gubca!
Zadat će nam dakle dosta posla,
Pa još slutim, posla kèrvavoga.

KEGLEVIĆ.

Zato dakle treba prije boja
Jošte jedno pokušati srědstvo.
(Škanjcu.)
Ti ćeš ići sad u tabor k Gubcu —

ŠKANJEC
(uplašen, zakèrši Kegleviću rěč.)

Što rekoste, gospodine kneže,
Ja da idem k Gubcu? — Volio bih
Vrelo gvoždje dohvatiti zubmi,
Neg da činim ko što mi velite.

KEGLEVIĆ
(strogo.)

Morati ćeš, ja ti zapovědam!

ŠKANJEC
(uplašen.)

Za pet ranah božjih, ta to znači
Tamo nosit glavu baš u torbi.

KEGLEVIĆ
(turi mu punu kesu novacah u torbu.)

Nosit ćeš ju laglje, kad u torbi
Puna kesa dukatah zazveči.

ŠKANJEC
(poněšto umiren.)

Dobro, dobro, gospodine kneže,

Digitized by Google

Ali zašto nikom od gospode
Nevelite da tam ide?

KEGLEVIĆ.

Zato,
Jerbo to bi izpod dostojanstva
Gospodskoga bilo — razuměš li?...
Ti ćeš dakle poć ko glasonoša
Moj onamo, a ja ću ti dati
Za sigurnost pod oružjem pratnju.

(smešeći se.)

Hoćeš li ju?

ŠKANJEC.

Hoću, e da kako!
To se vašem pristoji glasniku...
A što ću reć' Gubcu, kad tam dodjem?

KEGLEVIĆ

(izvadi izpod haljine list, te ga poda Škanjcu.)

Tú mu predaj knjigu, pa mu reci:
Da si dobro skupa sa drugovi
Na um uzme što mu knjiga piše.

ŠKANJEC

(počeše se po glavi, te smutjen, ogledajuć list, govori.)

Al ja neznam, da li će baš Gubec
I njegovi znat čitati ljudi...
A ja isto tako čitat neznam.

(gospoda se smiju.)

KEGLEVIC

(porugljivo Škanjcu:)

Pravo imaš, věrojatno jeste,
Da kralj Matjaš čitati neumě,
Ja ću dakle kazat svom pisaru
Da te prati... Idi dakle odmah,
Pa si pamti što će odlučiti,
Što li opet poručiti kmeti.

(gospodi.)

A mi ćemo sada pregledati
Vojsku svoju, da bude na mahu,
Kad uztreba navalit na kmete,

Digitized by Google

Kojih ima, Bog i duša, više,
Mnogo više nego li nas brojem,
Al nipošto sèrcem junačkijem
I věštinom bojnom, kojom ćemo,
Ja se ufam, pobĕditi danas.

(ode s ostalom gospodom.)

ŠKANJEC

(zaostaje malko — zatim polagano odlazeći — sam sobom.)

Ić ću i ja, premda mi je tako,
Ko da će me sad groznica spopast···

(obèrće glavom.)

Čudni su to ljudi, tá gospoda,
Svi na jedno uprav bèrdo tkani,
Sve na tudja samo ledja rado
Věk tovare···

(obazire se.)

Pravo vele ljudi,
Da nij' dobro š njimi trešanj jesti,
Jer nam često bacaju koštice
Baš u lice, ko sad evo meni···
Al nemarim, u mene su barem
Té koštice pozlatili lĕpo···

(izvadi kesu iz torbe, ogleda ju, te zatim opet turi u torbu.)

Za seljake pako, premda jesam
I ja rodjen seljak, baš nemarim,
Osobito odkako sám vidih,
Kako veće ribe manje jedu,
To Bog tako valjda jur odredì,
A ja ga lĕ pitat neću: zašto?

(ode.)

Digitized by Google

PRIZOR PETI.

Polje Stubičko. Na desnoj strani tabor seljački. Sunce uprav grane.

GUBEC, GREGORIĆ, PASANEC, POZEBEC, LEPOIĆ i GOZETIĆ stupe napred. — Vojska stoji s traga poredana.

GUBEC.

Sunce granù, a čas se primiče
Odlučivi, jer kretanje vojske
U taboru gospodskomu znači,
Da su ondě na boj isto tako
Jur gotovi, kao i mi ovdě.

(Gregoriću.)

Jesi li još štogod opazio
Izvanredna prije, kad si straže
Povukao natrag?

GREGORIĆ.

Nisam ništa,
Do jedino kletog španа Škanjca,
Štono sam ga zateko sa jednom
Našom stražom baš u razgovoru.

PASANEC.

A zašto ga nisi uhitio
Ko uhodu?

GREGORIC.

Uzmakó je hitro
Ko lisica, vidiv me s daleka.

POZEBEC.

(grozeći se pěštju — žestoko.)

Ala da mi dodje taj u ruke
Vražji Škanjec, volio bih nego
Da ulovim utvu zlatokrilu,
Il da stečem Bog zna kakvo blago.

GUBEC.

Neće, věruj, ni on uběgnuti
Svomu sudu.

Digitized by Google

LEPOIĆ
(Pozebcu.)
Svaki uzal dodje
Na svoj češalj, doć će i taj, brate···
(opazi pèrvi Škanjca, gdě dolazi s pratnjom.)
Al' što vidim! — Gle'te bratjo, eno
Gdě upravo k nama sad dolazi.
GOZETIĆ.
Jest, boga mi!
GREGORIĆ.
Dà, dà, Škanjec glavom.
POZEBEC
(žcstoko.)
Dolě š njime!
PASANEC
(běsno.)
Na komade sada
Kleto ovo posčcimo pseto!
GUBEC
(krěpko.)
Stan'te ljudi i mirujte posve,
Ta vidite, da od protivnikah
Kao glasnik dolazi ovamo.

PRIZOR ŠESTI.

ŠNJI — ŠKANJEC sa pratnjom.

ŠKANJEC
(pristupljujuć seljakom, ogleda se strašivo — zatim Gubcu.)
Ja dolazim, to treba da znate,
Kao glasnik milostivog kneza
I vojvode Keglevića amo,
To donoseć pismo vam od njega.
(podaje Gubcu list Keglevićev.)
GUBEC.
A zar nije knez Keglević mogo
Nać pod knjigu boljeg knjigonošu?

Digitized by Google

ŠKANJEC
(poněšto uvrědjen.)
A što meni fali?
GREGORIĆ
(porugljivo.)
Ništa drugo
Do konopac oko vrata.
PASANEC
(zlobno.)
Věruj,
Još bi šteta za konopac bila,
I za granu, za koju bi vis'jo,
Jer sigurno bi se osušila,
Noseć tako otrovnu jabuku.
POZEBEC
(sèrdito.)
Kolcem dakle ubiti ga treba
Il toljagom kao psa běsnoga.
ŠKANJEC
(sám sobom.)
Ovi bi me počastili lěpo,
Da tù něsam došo kao glasnik.
GUBEC
(Škanjcu — uměreno.)
Zašto nije knez tvoj poručio
Što je htio?... Ta mogo je znati,
I za cělo znao je, da mi nismo
Věšti čitat knjige, premda drugče
I mi znamo dobro razlučiti
Cèrno od běla, pravo od neprava.
ŠKANJEC.
Neznam zašto knez to neučini,
Ali —
PASANEC
(zakèršiv Škanjcu rěč — gnjěvno.)
Knez je valjda time htio
Da se nama ruga... Nije l' tako?
GUBEC
(dostojanstveno.)
Ako je to zbilja knez hotio,

Digitized by Google

A to sebe samog tim obruži.
Takav rug je nedostojan, podal!

ŠKANJEC.

Htědoh jurve reći — al mi onaj
(pokazuje Pasanca.)
Rěč zakèrši prije — da knez poslà
Svog pisara amo u tú svèrhu
Da pročita pismo.

(Pisar stupi napréd.)

GUBEC
(podav pisaru list.)

Čitaj dakle
Što nam javlja knjiga.

NĚKOJI.

Čujmo! Čujmo!

PASANEC.

Zašto da se čita? — To netreba!
Svaki od nas, što nas ima ovdě,
Premda čitat i pisat nèznamo,
Ipak tol'ko soli ima u glavi,
Da unapréd može znat il slutit,
Što nam piše knjiga, čim pomisli
Od koga je, od koje li strane.

POZEBEC.

Pravo imaš, nesudjeni zete,
Netreba nam slušati što piše.

GUBEC
(strogo — Pozebcu.)

A ja hoću, da se list taj čita!
Treba, da se posve uvěrimo
I da znamo, što sad tek gatamo...
Čujmo dakle što nam piše.

(Pisaru.)

Čitaj!

PISAR
(čita glasno.)

„U našega bana Draškovića
„Te stališah i redovah ime
„Vama, kmetom našim nepokornim,

Digitized by Google

»Javit imam, da — pošto budete
»Razuměli što vam knjiga piše —
„Sve oružje svoje odložite,
»A nadalje da se izručite
»Bezuvětno milosti gospode
»I njihovim naredbam unapřed...
»Ako l' tako vi neučinite,
»Naopako po vas i po vaše!
»Promislite dakle, što vam kažem,
»Dok prekasno nije — a i prije
»Nego li se boj zametne ljuti
»Na tom polju, gdě će past kèrvave
»Kocke vaše nesreće sigurno.
»To vam piše i do znanja stavlja,
»Da se znate po tomu ravnati,
»Knez Keglević Mato, vojevoda.“

(svi seljački vodje — izim Gubca — strašno se uzbune.)

GUBEC.

Jeste l' čuli, bratjo?

LEPOIĆ.

Čuli jesmo
I spoznali odmah glas gospode,
Kó glas vuka il vrana gavrana
Po grakanju i po zavijanju.

GOZETIĆ
(Škanjcu.)

A jesu li tvá gospoda ondě
Poluděla, ili pako misle
Da smo nore baš kušali gljive,
Pa da ćemo zubi a i nokti
Prionuti i pristati na to
Što nam pišu?

(pèrkosno.)

Boga mi, nećemo!

GREGORIĆ.

Nas se takve rěči neprimaju,
Bile one sladke ili gorke,
Bile cèrno na bělu čèrčkane

Digitized by Google

Il slovljene, to nam je svejedno,
Te je za nas baš ko glas u větar!

POZEBEC.

Na led tanak nas navesti neće
Tá gospoda, makar kako mudra,
Znamo i mi gdě vrag kašu melje.

PASANEC.

Ni prětnjami uplašit nas neće
Il utčrat u rog kozji više,
Jer pravednu svoju stvar branimo.
U ostalom pako mislimo si:
Što pas laje, to ti větar nosi.

ŠKANJEC
(Gubcu i njegovim vodjam.)

A što ćete gospodi poručit?

GUBEC.

Reci njima: da ćemo mi sami
Ov čas doći da odgovorimo.

POZEBEC.

Puškom, sabljom, kolcem il sěkirom,
Kako bude koji od nas mogo,
Al će svaki ipak odgovorit
Dobro.

GUBEC
(Škanjcu.)

Idi, pa im tako reci.
(Škanjec s pratnjom ode.)

PRIZOR SEDMI.

PRIJAŠNJI bez ŠKANJCA.

GUBEC.

Sad nikakva više za nas nema
Puta natrag, niti nam ga treba,
Već nam samo napřed k cilju našem
Kèrčit valja stazu kèrvju svojom.
(odvažno i krěpko.)

Digitized by Google

Zato ništa, što su do sad naše
Tri pomanje čete pobijene,
U bitkama··· Nas tù ima više
Te ćemo se radi tih porazah
Osvetiti··· Bit će nam u pomoć
Bog pravedni proť nepravednikom,
Izmedj kojih glavnog — ko što čujem —
Kneza najme Taha, na smèrt bolna,
Jur se možnim svojim pèrstom taknù
Očevidno.

GREGORIĆ.

Doć će isto tako,
Ja nedvojim, red još i na druge.

POZEBEC.

Hoće bogme, inače bi moro
Sdvojit čověk.

PASANEC
(gorko.)

Il' bi moro dvojit
O božijoj pravdi.

GUBEC
(ozbiljno nu blago — Pasancu.)

Nemoj tako!
Bog što čini, vazda dobro čini,
Makar kako.

(čuju se u taj par s daleka bojne trublje gospodske vojske. — Gubec nastavi krěpko.)

Čujete li trub
Kojimi se dušman oglašuje? —
Mučno mu je čekat il dočekat,
Treba barem da ga susretamo
Na pol puta···

(ozbiljno.)

Al još prije boja
Čujte, što vam kazati imadem.

(veoma ozbiljno, svečano i glasno da ga svi čuti mogu.)

Pomislite, bratjo i drugovi!
Što će iz nas biti, što l' iz vaše

Digitized by Google

Malodobne děce, ako sada
U tom boju gospoda pobĕde,
Věrujte mi, one muke nema,
Ni tereta na ovome světu,
Što se vami nametnuti neće,
Valja nama dakle pobĕditi,
Ili pako junački umrěti.

(uznešeno.)

Sada treba, oružjem u ruci
Sloboštinu i pravice stare
Opet steći i osvojit sasvim,
Il na novo past u staro robstvo···
Evo to je, što svakoga čeka,
Tù drugoga sad izbora nema,
Izaber'te, što je vami drago.

PASANEC

(krĕpko i žestoko.)

Tù izbora nema do jedino:
Boriti se, svladat, ili pasti.

MNOGI GLASOVI.

Dà, dà, drugog tù izbora nema.

GUBEC.

Još vam kažem, pomislite i to,
Da nas ima na hiljade više
Nego onih, što su proti nami,
Deset naših na jednoga od njih
Brojit možeš. Nebojte se dakle,
Već udrite složno··· A napokon:
Ako ima medju nami tkogod,
Koj nemisli kakono mi drugi,
I koj sada s nama pregnut neće
Da se bije i kèrvcu proliva,
Ja ga molim — još prekasno nije —
Te ga kumim Bogom velikijem,
Neka ide odkuda je došo,
Da ostalu neplaši družinu.

(nitko se u vojsci nemiče.)

Digitized by Google

Svi šutite? — Nitko se nemiče
Da ostavi bratju?··· Svi ste dakle
Jedne misli, svi na boj gotovi?

SVI
(uznešeno.)

Jesmo, jesmo, samo nas ti vodi!

PASANEC
(strastno.)

Proklet bio svaki izdajica,
A od věka do božjega suda!

MNOGI GLASOVI.

Tako bilo, proklet bio vazda.

GUBEC
(krěpko.)

Postavite dakle, četovodje!
Čete, vaše··· Barjake razvij'te!···
Rožničari, rogom znak podajte!···

(mahnuv buzdovanom podaje znak — zatim poviče uzhitjeno i krěpko.)

Hajd sad sa mnom složno na dušmana,
Za slobodu i pravice naše!

SVI
(uz bojnu glasbu viču:)

Hajde u boj, za pravice stare!

PRIZOR OSMI.

Stubičko polje. — Čuje se da boj poč[illegible] zora běsni.

ŠKANJEC polagano dolazeć s puškom — sám sob[illegible]

Evo mene, kao psa u čunu,
Neznam što ću? — Svud se uznijala
Oko mene bitka, kao vali
Bijući se o grebenih silnih···
Kamo sreća, da sam u istinu
Škanjec sada, ja bih poletio
Tam u goru glavom bez obzira;
Al ovako nemogu nikamo
Sad poběći niti sakriti se,

Digitized by Google

Jer sam uprav u sred toga polja
Prokletoga, gdě ni gèrma nema
Da tù čověk za nevolju čučne
Ko zec kada silno daždi i gèrmi
I kad strěle pucaju naoko.
(uzdiše, tad nastavi.)
Jadan Vide, jada nevidio,
Ni dočeko! — A što će sad biti?
Sijaseta bit će, ja se bojim,
Osobito kad pomislim, kako
U snu opet vidih k'o věštieu
Babu Katu, pokojnu mi ženu —
Bog joj dao duši, gdě je, toplo,
Za sve muke, kojimi je někoč
Mučila me za života svoga
A i sada mučit neprestaje —
Mislio sam, da ću moć u miru
Živět bez nje, ali kako vidim,
Nedadu joj mirovati vrazi
Baš ni ondě, zašto svak čas dodje,
Te se u snu meni ukazuje,
A to svagda na zlo něko sluti,
A to zlo se sada u istinu
Može lahko sbiti s koje strane,
Odkud mu se nadam i nenadam.
(predomisli se nešto.)
A sad neću više tù da stojim,
Ovamo se jur borci primiču,
Idem, nebi l' meni sreća dala,
Da se ipak sretno u metežu
Gdě provučem.
(opaziv Pozebca, gdě upravo proti njemu ide, sav protèrne — strašivo.)
Jao! — Eto vraga!
(odmiče.)

Digitized by Google

PRIZOR DEVETI.

PRIJAŠNJI i POZEBEC.

POZEBEC
(odtisnuv se za Škanjcem — poviče.)
Stani, hèrdjo! sad mi uteć nećeš.
ŠKANJEC.
(postoji — strašivo, nu ipak pèrkosno.)
Čuvaj der se, jerbo i u meni
Sad već sèrce počè uzigravat
Od junačke želje i radosti.
POZEBEC
(gnjěvno i porugljivo.)
Da vidimo, nije l' možd' od straha?
(navali na Škanjca.)
ŠKANJEC
(opet nagne běžati, al dosětiv se pušci svojoj, stane — skine ju hitro s ramena, nategne i naperi na Pozebca — zlobno.)
Na Pozebče, pozeblo ti sèrce
Od te puške!
(odapne pušku na Pozebca, al ga nepogodi.)
POZEBEC.
Zlo ti sastavila···
(Škanjec baci pušku, te na novo hoće da běži, al Pozebec u taj mah priskoči.)
Evo tebi, pseto, što te ide!
(lupi Škanjca toljagom po glavi. — Škanjec se mèrtav na zemlju svali, a Pozebec odè opet na bojište.)

PRIZOR DESETI.

KEGLEVIĆ i ALAPIĆ dolaze sabljami nasèrtjuć na GUBCA, koj se težkim buzdovanom brani.

KEGLEVIĆ.
Predaj nam se!··· Evo vidiš, dva smo
Proti tebi.

Digitized by Google

GUBEC.

Tim slavnije za me!
A predat se neću, dok uzmogu
Mahat rukom.

ALAPIĆ.

Evo tebi dakle!
To je, da znaš, od gospodske ruke.
(zamahne, te hoće da posječe Gubca.)

GUBEC
(odbiv udarac Alapićev — istomu, čim ga ošine buzdovanom.)

A to tebi opet od seljačke
U zamĕnu!

ALAPIĆ
(pošto mu desna ruka s sabljom klone — Keglevića.)

Ha, ranjen sam težko···
Sustati ću!

KEGLEVIĆ.

Nemoj brate, dèrž se!
Pa za naša bij se stara prava.

GUBEC
(poviče glasno.)

Al su naša ipak još starija···
A ja ću se biti u to ime!
(navali žestoko na oba protivnika, te ih odtisne natrag za prizor.)

PRIZOR JEDANAESTI.

Pošto je GUBEC, KEGLEVIĆA i ALAPIĆA silnom navalom svojom odtisnuo, štupi skoro u isti čas s desna PASANEC a s leva PLOVDIN na pozorište. — Čim se opaze, uzdèrkću od silna gnjĕva, te se očima strĕljaju. Obojici su sablje u rukama.

PASANEC
(gnjĕvno.)

Ne ovamo, vojvodo Plovdine,
Jer ti ovdĕ utĕcišta nema!

PLOVDIN
(gordo i zlobno.)

Ako nema ondĕ utĕcišta,
Tù još manje ima povratišta!

Digitized by Google

PASANEC
(korači prama Plovdinu.)
Da vidimo!
PLOVDIN.
Vidit ćeš i ćutit,
Primakni se samo bliže!
PASANEC
(zaleti se u Plovdina.)
Tù sam!
PLOVDIN
(dočeka Pasanca sabljom.)
Dobro došo!
(biju se.)
PASANEC.
Bolje našo, vražji
Otmičaru!
PLOVDIN
(u běsnilu.)
Jezik ću ti sabljom
Izčupati, te već nećeš moći
U buduće lajat ni ujesti.
PASANEC
(grozno směšeći se.)
Samo tebe još ujesti moram,
Tad nemarim makar danas umro.
PLOVDIN.
Pomoz' vraže!
(zamahnuv strašno, udari na Pa
PASANEC
(odbiv sretno naměnjeni mu udarac
A ti men:
(udari i posěče Plovdina — zatim uzdahne duboko.)
Tako valja! sada mi odlanù,
Buduć da sam dug taj odvalio,
Sad na novo rado u boj idem.
(ode — zatim pomalo nestaje graje bojne.)

Digitized by Google

PRIZOR DVANAESTI.

Brežuljak blizu kuće Gubčeve, odkud se vidi jedna strana polja Stubičkoga. Danu je poslě podne.

MARKO i STANA penju se na vèrh brěžuljka.

STANA.

Bog zna, děde dragi, da l' se ovaj
Boj svèršio toli strahoviti?

MARKO
(prisluškuje.)

Čini mi se, da je svèršen veće,
Jer se ondě s one strane polja,
Kam se bojni žamor prě povuko,
Sad nečuje vika ni pucnjava.

STANA.

Al kako se svèrši?

MARKO.

To Bog znade,
Al' će i nas valjda skoro glasi
O svèršetku dopast···

(žestoko.)

Ja nemogu,
Bog i duša, uhvatiti rala,
Niti orat ni kopati više,
Jer sam prestar, ali zato ipak,
Kad pomislim, da se tù radilo
O sudbini ubogih seljakah,
Zaigra mi sèrce od osvete,
Te bih mogo evo tom toljagom
Jošte starac, mlatit po kukolju
Tom gospodskom, što seljačku čistu
Nam otrovà bělicu šenicu.

Digitized by Google

PRIZOR TRINAESTI.

PRIJAŠNJI i GREGORIĆ, koj blěd i kèrvav tù dolazi.

STANA
(opaziv Gregorića — poviče.)
Evo moga zaručnika!
MARKO.
Zdravo
Gregoriću!
STANA
(opaziv da je Gregorić ranjen — istomu strašivo.)
Al za Boga milog,
Ti si ranjen!
GREGORIĆ.
Nisam Stane, jako,
Nije vrědno da me pitaš za to.
Ali premda rane žestočije
Bit nemože na ovome světu,
Nego strěla kad sèrce probije,
To ni ona nije tako jaka
Da razbije sèrce u junaka,
Ni ostala ikakova muka
Kao što je takova nesreća.
STANA
(strašivo.)
Što za Boga! — A gdi je moj otac?
(Gregorić šuti te obori glavu.
MARKO.
Gdě je zet moj, govori Ilija,
Gdě ostala bratja i drugovi?
Što je s bojem?
GREGORĆ
(muklo.)
Zlo je! — Sve propadè!
(Marko i Stana prenu se, Gregorić nastavi.)
Valjda čuste, kako se započè
Boj žestoki danas prije podne?

Digitized by Google

MARKO.

Dà, dà, čusmo, al' ti nam ostalo
Sve sad kaži po istini što je.

GREGORIĆ.

Kazat ću vam, premda mi na novo
Bol zadaje opetujuć jade.
(duboko uzdiše, tad nastavi.)
Znat' vam valja, da takovom boju
Pametara nema nit će biti
U Hèrvatskoj, dok god bude světa! —
Kad se dakle na širokom polju
Naša vojska s plemičkom srazila,
Zemlja se je s temelja potresla
Od udara silna s obe strane.
Sinù polje od oružja světla,
Jeknù bližnja naokolo gora
Od tutnjave topah i pušakah,
Što gèrmljahu strašno na sve strane,
Dočim sablje, nož i kose svuda
Odsěvajuć prolévahu kèrvcu,
Što potečè na junačke rane,
Kan' da kiša iz oblakah pane.
Stadè vika, vriska, i lomljava,
Strašna cika i jauk ranjenikah
Svud naoko poljem širokijem,
Zatim se je od puščanog praha
Iznad naše i plemićke vojske —
Sabijene u pretěsno klupko —
Uhvatio sve to guštji oblak,
Iz kojega padat neprestadè
Silna krupa od olova težka,
Dočim isto tako bez prestanka
Sa svih stranah zablistà oružje,
Baš ko munje kada uz grom sěvnu,
Trěskajući iz oblakah cèrnih.
Da je komu mirno gledat bilo

Digitized by Google

Boj taj strašni, on bi bio reko,
Da to nije bojak, već dan sudnji...
Četir' sata žestokoga boja
Nemilo se kèrvca prolévala,
Po mejdanu i oko mejdana,
Ma kad bilo danu oko pódne,
Tada nama, dotle dobitnikom,
Iznenada obèrne neruka,
Te plemićka nas pobědi vojska.

MARKO.

Naopako! — Kako se to sbilo?

GREGORĆ.

U žestini borbe neviděsmo
Da se čete plemićke, uzmičuć
Svedj pred nama, jednom ustaviše,
Te sakupiv zadnje svoje sile,
Jednokupno, běsno i sdvojeno,
Na nas s naših baš obijuh krilah,
Konjaničtvom, a pěšačtvom svojim
Uprav srědom, kó grom iznenada
Siloviti juriš učiniše,
Naše čete odmah uzdèrmaše,
A zatim ih, provaljujuć běsno,
Jur sa više stranah oboriše,
Oborene u běg natěraše,
Razgoneći nemilo běgunce
Svuda poljem, sěkuć ih nemilo,
I metjući pod kopita konjem.
Što li mahom tad nepogubiše
Tá gospoda, zarobiše odmah,
Mnoge zatim s města pověšaše
Po dèrvetih, kraj drumovah naših,
Druge opet, povezav im ruke,
I tukuć ih sabljom ili pernim
Buzdovanom, gone sad uz slavje
Pored konjah svojih u grad Zagreb

Digitized by Google

STANA
(motreć Gregorića — sumnjivo.)
Čuj Ilija, već te jednom pitah,
Zašto nećeš da mi odgovoriš:
Gdi je sad moj otac?
GREGORIĆ
(odvrativ lice od Stane.)
Nepitaj me.
STANA
(primiv Gregorića za ruku — svečano i strastno.)
Odgovori, tako tebi Boga,
I ljubavi naše věrne, gdi je?
GREGORIC.
Zarobljen je, skupa sa Pasancem,
Te ih sada jur u Zagreb prate,
Gdě će njima odmah sud krojiti,
Te već sutra, kao što mi prije
Župnik reče —
(zateže — zatim slabačkim glasom.)
Oba pogubiti.
STANA
(sva protèrne — jecajućim glasom.)
Jao, mili jedini moj otče!
(gorko proplače.)
MARKO
(tare si dlauom slěpe oči — ganuto.)
S Matom Gubcem propasti će nade
Svih kmetovah za dugo vremena...
(něšto se duboko zamisli.)
GREGORIĆ
(dosětiv se něčemu.)
Stano moja, hoćeš li jedanput
Da još vidiš otca?
STANA.
Što me pitaš?
Ta to možeš znati il slutiti
Da ga vidit želim tim očima,
Makar njima više negledala
Svět taj běli, za me sada cèrni.

Digitized by Google

MARKO.

I ja bi se š njime rado sasto
Još jedanput··· Vidit ga nemogu
Sbog slěpoće svoje, premda ti ga
Oči duha moga dobro vide
U sjajnosti sveta mučenika,
Što podnosi muke za stvar svetu.

GREGORIĆ.

Kad ga dakle viditi želite,
A vi hajte odmah do Zagreba
Sa mnom sada. Ondi je tavničar
Varmedjinski rodjak meni bližnji
Po materi, pošten čověk drugče,
Pa nas hoće pustit svakojako
Kradomice za koj čas k uzniku.

STANA.

Hajdmo dakle k milom otcu.

MARKO i GREGORIĆ.

Hajdmo!

(odu.)

PRIZOR ČETÈRNAESTI.

Tavnica varmedjska. Večerno do[illegible] Ulaze u tavnicu GUBEC u něgvah i TA[illegible]

TAVNIČAR.

Evo tù smo, ali žao mi je
Što nemogu da ti dadem bolji
Stan do ovaj.

GUBEC.

Ništa zato, brate,
Poslědnji je stanak moj na světu,
Pa svejedno, ili prenoćio
U tavnici ovoj, ili pako
U palači sjajnoj···

Digitized by Google

TAVNIČAR.

Istina je,
Al mi kaži, nebi l' barem htio
Popit koju čašu dobra vina,
I založit uz to malo hlěba ?

(izvadi izpod haljine bocu s vinom i hlěb, te hoće da stavi na stol.)

GUBEC

(prěči prijazno rukom tavničaru.)

Hvala brate, něsam baš ni malo
Žedan ili gladan··· Proć će meni
I bez toga hitro ova noćca.

TAVNIČAR

(sakriv opet pod haljinu bocu i hlěb, krene da ide — ganuto.)

Bila t' lahka dakle !

GUBEC.

Tako tebi !

(Tavničar ode zaključiv vrata na tavnici.)

PRIZOR PETNAESTI.

PRIJAŠNJI bez TAVNIČARA.

GUBEC

(gledajuć na vrata kud je tavničar otišo — sám sobom.)

Tavničar je, Bog i duša, samo,
Ali ipak čovčk dobra sèrca···
Ole, a zašto da se tomu čudim ?···
U bademka ima isto tako
Tvèrda kora, ali jezgra sladka.

(ogleda se u tavnici, uzdiše duboko — zatim nastavi.)

Tù sam dakle, a odtud nevodi
Put van k smèrti, što mi ju osudom
Priobćenom prije dosudiše···

(pouzdano.)

E pa dobro, kad drugačje nije !
Te ja moram svakako da umrem

Digitized by Google

Kao krivac pred zakonom ljudskim...
Dà, pred ljudskim, ali ne pred božjim,
On zna što sam htio, pred njim nisam
Za sigurno krivac... Nij' moguće!...
(gorko.)
Ali neznam — i meni se čini
Ko da ni Bog neobèrtje glave,
Ko da mu je to najmanja miso,
Što se radi sa nesrětnim pukom,
Kad nepravdu neće da satare.
(predomisliv se — tèrpljivo.)
Ali kud sam opet zabrazdio?
Što l' sam reko, u nevolji jadan?
Znat mi treba, da je nam umèrlim
Razpitati težko dčla božja,
U koga je trenuć što věk u nas,
A věkovi što trenutci oka;
Drugčije se u njega računa,
Neg na zemlji što mi računamo,
Zato mislim, da će ipak někoč
Bolje doba i za kmete doći,
Bog će dati, premda neznam kada
Ali sada — još neběše vrěme...
(sědne na klupu.)
Utěšen sam neobično sada,
I pripravan ovaj čas umrěti
Da je mi
Prije smèr
S tastom
Ćerkom S
(nasloni glavu na ruku.)
Zbilja čudnovato,
Kako ipak njezin san se vèrši...
To zaista san bì čudan... Ali
Čim govorim o snu, evo mi se
Sve pomalo na oči namiče

Digitized by Google

Taj těšitelj trudnih i nevoljnih.

(zaspi. — Odmah zatim stane umiljato i tihano svirati nevidiva glasba. Iz gibanjah Gubčevih vidi se, da snije něšto. Tad se ukaže izza njega genij u ženskoj slici, te Gubcu iznad glave dèrži lovorvěnac, na što on u snu progovara.)

Hvala tebi, blagi stvoru rajski,
Na ljubavi, jer vruće mi čelo
Baš ugodno hladi taj tvoj věnac···

(čim genij malo po malo izčezava.)

Kud odmičeš?··· Stani jošte malko,
Stani, da te něšto pitam···

(svedj u snu — žalostno.)

Odè!···

(glasba sve po malo svirati prestaje, dočim se Gubec iz sna probudjuje — probudiv se napokon, tare si oči.)

Mili Bože, a šta je to bilo
Sa mnom sada?··· Gdě sam?

(ogledav se — žalostno.)

U tavnici.

(u taj par čuje se da nětko otvara vrata na tavnici.)

PRIZOR ŠESTNAESTI.

PRIJAŠNJI — STANA vodeć MARKA, zatim GREGORIĆ i TAVNIČAR.

STANA

(opaziv oca poleti k njemu, te mu se savija oko vrata — jecajuć i u najvećem očajanju.)

Moj ljubezni otče!

GUBEC

(veoma ganuto.)

Stano moja!

MARKO

(poda Gubcu ruku — dèrhtjućim glasom.)

Zdravo Mate!

GUBEC.

Zdravo, mili taste!

Digitized by Google

Hvala Bogu, zadnja moja želja
Izpunì se —

MARKO.

Dà, pomoćju one
Tam dvojice.

(pokazuje Gregorića i tavničara, što sve do sad ostadoše kod vratah.)

GUBEC

(pristupi k Gregoriću i tavničaru, te se rukuje š njima — sèrdačno.)

Hvala vami, hvala,
Što poslědnje čase mog života
Osladiste, izpuniv mi želju.

STANA

(kroz plač — žestoko.)

Jao mene, ti da mi sad umreš?
Ne, ne, otče!

GUBEC.

Umiri se, Stano,
Budi moja postojana ćerka,
Kao što si do sad uvěk bila,
Pa pomisli, da je svaki čověk
Za to rodjen, da jedanput umre.

STANA

(svedj još plačuć.)

Jeste, ali tako, prije reda.

GUBEC.

Što ćeš? Red taj došo je na mene
Uprav sada, a mogo je doć'
Isto tako prije ili poslě.
Svi smo ljudi u božijoj ruci.
Al to pustmo sada, gdě nam
Prosboriti několiko rěčih,
Što se tiču budućnosti tvoje
I tvog děda — kad nebude mene.

(Gregoriću.)

Hodi amo, ti si uvěk bio
Pošten, znam ja, pa ćeš i nadalje
Biti...

(Gregorić pristupi k Gubcu.)

Digitized by Google

Čuj me: za te i za ove
(pokazuje Marka i Stanu.)
U našemu kraju sad obstanka
Više nema, poradi progonstvah
I osvete težke i pretežke,
Što vas čeka od gospodske strane,
Běž'te dakle skupa, a čim prije,
U Konjščinu k možnom knezu Konjskom,
Prijatelju, zaštitniku kmetah
Poznatomu, ondě ćete naći
Utočište bar za něko vrěme···
Hoćete li tako?

GREGORIĆ.

Tako ćemo
Ko što nama veliš.

MARKO.

Tvoja volja
Nam je sveta kao umirućeg.

GUBEC
(Gregoriću i Stani umiljato.)

A vas dvoje pristupite bliže,
Da vas — kao věrna u buduće
Ako Bog dá drúga: muža i ženu —
Blagoslovim sada···
(Gregorić i Stana kleknu tronuti pred Gubca, koj im metne ruke na glave pogledav u vis — veoma ganuto.)
Tako děco!
A sad hajte, nemojte još većma
Oteščati sebi a i meni
Taj razstanak.
(ustavšem Gregoriću i Stani.)
Hajte děco, hajte!

STANA
(savije se plačuć još jedanput otcu oko vrata.)

S Bogom otče!

GUBEC
(ogèrli strastno još jedanput Stanu, zatim Marka i Gregorića.)

S Bogom, hajte sada!
(Stana, Marko i Gregorić odu.)

Digitized by Google

PRIZOR SEDAMNAESTI.

PRIJAŠNJI bez MARKA, STANE i GREGORIĆA.

GUBEC

(zastre si, pošto mu rodbina ode, oběm rukama lice, zatim kao nadvladav bol — tavničaru umiljato.)

Oj boga ti, dobri moj čovčče,
Deď mi kaži, gdi je moj nesretni
Drug Pasanec?

TAVNIČAR.

On je tù do tebe
U tavnici bližnjoj.

(čuje se kako zvono zvoni.)

GUBEC.

Čuj zvuk zvona
Sa zvonika cèrkve svetog Marka···
Što to zvone?

TAVNIČAR.

Pitah malo prije,
Pa mi zvonar tèrkimice reče,
Na umoru da je sad knez Tahi.

GUBEC

(prene se nehotice.)

Tahi!··· Sada?··· Bože, to je čudno!
Eto dakle, po trećiput ćemo
Sastati se nas dva, ali
Drugdě··· Ondě···

(zora svitje.)

Gle, jur sviće zora kroz rešetke,
Objavljujuć i meni sužnomu
U tavnici tavnoj novi danak.

(pogledav u vis — veoma ozbiljno.)

Dà, dà, novi danak! —

(čuje se pred vrati tavnice štropot oružanih.)

TAVNIČAR.

Evo straže,
Gdě dolazi··· Jesi l' gotov poći?

Digitized by Google

GUBEC
(postojano.)

Jesam brate, hajd u ime Božje!

(vrata se otvore, straža se ukaže, na što Gubec najpre, zatim Tavničar odu.)

PRIZOR OSAMNAESTI.

Markov tèrg u Zagrebu.

Iz sgèrne se tù šuteć světina mnoga. Medju ostalimi TRI GRADJANINA Zagrebačka. Najposlě tù dolaze MARKO, STANA i GREGORIĆ.

STANA
(Gregoriću i Marku — plaho.)

Ja vas molim, hajdmo žurno odtale,
Kèrv mi stinje u žilama··· Hajdmo!

GREGORIĆ.

Sila světa sa sviuh je stranah
Tù nalegla, nemožemo proći
Podnipošto s dědom.

MARKO.

Ostavite
Mene ovdě, děco, a vi hajte.

GREGORIĆ.

Digitized by Google

Al za Boga, paz'te da vas kako
Neopaze, što bi ja tad jadna?

GREGORIĆ.

Pazit ćemo, nemaj brige, Stano,
Samo idi, doć ćemo za tobom!

(Stana se protura kroz gomilu ljudih te ode.)

PRIZOR DEVETNAESTI.

PRIJAŠNJI bez STANE.

Pošto STANA odè, dolazi pod stražom GUBEC, pred kojim kèrvnik kljèštmi nosi razbèljenu krunu. Gubca slèdi PASANEC.

GREGORIĆ.

Jao dède, sada idu··· Bože,
Ja nemogu da onamo gledam.

MARKO
(gorko.)

Vidiš, sinko, da je i slèpoća,
Težka drugčè bèda i nevolja,
Ipak dobra kadšto, ja ju sada
Blagosivljem.

PÈRVI GRADJANIN
(svojim drugom.)

Gle Matjaša Gubca,
Kako ide kano kralj na prestol.

DRUGI GRADJANIN.

Pusto bilo takovo prestolje,
Što tam čeka toga sirotnika
(pokazuje onamo, gdè se na tèrgu iz

TREĆI GR

Pravo
Straš

A l

PÈRVI GRADJANIN
(opet svojim drugom.)

Gle Pasanca! Pozna se i njemu
Da je kèršne ćudi, jer nimalo
Pred tom smèrtju ni on sad nepreda.

DRUGI GRADJANIN.

Junaci su, bogme, obojica...

TREĆI GRADJANIN.

Sad Pasanec kleknù... Kèrvnik sada
Zamahuje mačem —

VIŠE GLASOVAH.

Bože!... Strašno!...

PÈRVI GRADJANIN
(ganuto.)

Minulo je!... Već Pasanca nema.

DRUGI GRADJANIN.

Sad je red na Gubca.

TREĆI GRADJANIN.

Sad se popè
Na prestolje.

PÈRVI GRADJANIN.

Strahoviti prizor!
Gle, sad će ga kèrvnik krunom vènčat.

(obći mukli žamor nastaje.)

MARKO
(iznemogava — slabačkim glasom.)

Dèrž me, sinko, noge mi malakšu,
A u staroj glavi mozag vrije...

(Grgurić ga podupire.)

Digitized by Google

PÈRVI GRADJANIN
(ganuto.)

Jur izdahnù, hvala Bogu, jadan
Taj mučenik.

DRUGI GRADJANIN
(tronuto.)

Pokojna mu duša!

TREĆI GRADJANIN
(duboko uzdiše — glasno.)

I u zemlji našoj věčna pamet!

PÈRVI GRADJANIN
(žalostno.)

Sada kmetom sva propadè nada,
Jer se njima — pošto taj poginù —
Kralj Matijaš više rodit neće,
Da im bude što je ovaj bio!...

MARKO
(oporaviv se, te kao nadahnut proročanstvenim duhom — glasno i svečano.)

Věrujte mi: věkovi će proći,
Al će opet kralj Matijaš doći!

15. VI. 1929

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google